

Jesu rehe har Ruk mupinim

Ruk kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

¹ Teo! Nde riki katu me'ẽ ke. Ko paper pinim nde pe ihẽ amondo axo. Ihẽ Ruk. Jumu'eha ta namõ Jesu ixo rahã, a'e ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe ngã usak. Ame'ẽ rehe har amõ ta mupinim, aja nde erekwa katu. Myrandu rehe hendu ame'ẽ ke upa amõ mupinim katu. ² Jesu ma'ema'eha rehe usak py, ame'ẽ ta pandu pandu jande pe. Ame'ẽ ta riki myrandu katu ke pandu pandu raho tĩ. Ame'ẽ ke amõ ta hendu. Pe, ame'ẽ ke amõ ta mupinim.

³ Ihẽ aja tĩ. Jesu ma'ema'eha rehe har amõ ta pandu py. Ame'ẽ ta rehe ihẽ ahendu katu te tĩ. A'erehe nde pe ihẽ amupinim rahã, jetehar te ke aja nde erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ẽ ke ihẽ amupinim aĩ. A'engi mokõihar a'e ma'e, ame'ẽ ke ihẽ amupinim aĩ tĩ. A'engi mahapyrihar a'e ma'e, ame'ẽ ke amupinim aĩ tĩ. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ẽ ke ihẽ amupinim aĩ tĩ. ⁴ Ko nde pe ihẽ amupinim aĩ, a'erehe nde erekwa katu te ta. Nde ke amõ mu'e mu'e katu, ame'ẽ rehe har nde erekwa katu te ta tĩ. Jetehar te ke aja nde erekwa katu te ta tĩ.

“Juã u'ar ta kÿ” aja Tupã je'ẽha rahoha pandu

⁵ Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitã rahã, amõ sawa'e ixo. Her Sakari. A'e jundéu awa tama'e pa'i. Ambi kotyhar ke a'e tĩ. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa tama'e pa'i rajyr a'e tĩ. ⁶ Katu ame'ẽ ta ke a'eta. Aja Tupã ukwa katu tĩ. Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu katu te tĩ. ⁷ Isambe

imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e riki a'i te. Ixawa'e tamūi te tī.

⁸⁻⁹ Amō wera rahā, pa'ima'e ma'ema'eha ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe Tupā rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tī, ame'ēja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i ta manga manga. “Awa oho ta my?” aja manga manga rahā, Sakari rehe uhyk oho. A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Sakari ixo oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ē ke hany oho. (Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī ngā.) ¹⁰ Ma'e pihe katu ame'ē ke Sakari hany u'am rahā, Tupā namō heta jundéu awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhū soroka pe pandu pandu u'am. ¹¹ Pe, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe. Ma'e piheha hanyha renda rake pu'am u'am. Sakari jywa katu koty pu'am u'am. ¹² Pe, Sakari usak ehe rahā, jumukahem ingi. (Sakari harō ym ha rupi uhem, a'erehe kyje ingi.) ¹³ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihē ngi! Tupā pe nde erepandu: “Ihē pe ihē ra'yr emuwyr” aja nde erepandu Tupā pe. Ame'ē ke a'e ukwa katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kī'y. Sawa'e ra'yr u'ar ta kī. U'ar rahā: “Juā” aja her emoī ehe. ¹⁴ U'ar rahā, nde rury katu te ta. Heta ngā hury katu te ta tī. ¹⁵ Sawa'e katu ame'ē wan ta a'e, aja Tupā ukwa katu tī. Kawī u'u ym ta me'ē te'e a'e. Kawī aja muka'u ame'ē ke u'u ym ta me'ē te'e tī. Ta'yn rahā har ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ta. ¹⁶ Heta jundéu awa ta py'a ke Tupā koty a'e muruwak ta mondo. Tupā riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu ta oho tī. Yman Eri Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Ame'ē Eri aja pyrātāha ke Tupā muwyr ta ipe tī, Juā pe tī. Eri aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta tī. Kuja ta tī. Ipái namō ta'yr ke a'e muhury katu ta tī. Katu ame'ē ke ukwa katu,

ame'ě ta ma'ema'e. Ame'ě ta koty hendu ym ame'ě ta ke a'e muruwak ta mondo tĩ. Aja rahã, katu ame'ě ke a'eta ma'ema'e ta tĩ. Aja jandema'e sawa'e te rehe ngã py'a ke a'e muruwak ta. Aja rahã, huryha namõ sawa'e te rehe harõ ta ngã — aja ta'yn wan ta ame'ě rehe har Tupã je'ěha rahoha pandu.

¹⁸ Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihě ra'yr ta my? Myja ihě akwa ta my? Ihě riki tamũ te. Ihě rakehar a'i te tĩ. A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja Sakari pandu.

¹⁹ Pe, Tupã je'ěha rahoha pandu:

—Ihě rer Ngambie. Tupã pandu ame'ě ke ihě ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihě. Nde koty ihě ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã u'ariha rehe har ihě apandu ajur. ²⁰ Esarahã! Angaha rehe uhyk rahã, ihě apanduha aja me'ě uhyk ta kÿ. Apo ihě apandu ame'ě ke rehe nde erejurujar ym, a'erehe ne je'ěha kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.

²¹ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa u'am:

—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? — aja ngã.

²² Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym je'ěha ke uhemihia ipe. A'erehe jumu'eha renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã ukwa. Je'ěha uhem ym, a'erehe ipo te'e ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ě ke ngã pe ipo te'e pandu 'y. ²³⁻²⁴ Pe, jumu'eha renda keruhũ pe pa'ima'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e we rĩ. Ima'e ma'eha upa rahã, hok pe jywyr oho, hakehar koty, Isambe koty. Pe, heta ym ukwer rahã, hakehar imembyr. Pe, awa po peteĩ jahy rahã, hok pe te'e ixo. ²⁵ Pandu:

—A'eramõ ihẽ membyr. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. Yman ihẽ membyr ym te ihẽ, a'erehe ihẽ ke amõ kũjã ta muhuxĩ. Apo ihẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe ihẽ membyr ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe pandu.

“*Jesu u'ar ta kÿ*” aja Tupã je'ẽha rahoha pandu

²⁶ Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po wajar peteĩ jahy kanim. Arahã ima'e je'ẽha rahoha ke Tupã muwyr. Her Ngambie. Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ²⁷ Kũjã koty muwyr. Her Mari. Amõ sawa'e pe ipái pandu katu ame'ẽ ke a'e. Jumendar ta. Sawa'e rer Jose. Ndawi rainõ a'e. Ame'ẽ Ndawi ymanihar kapitã keruhũ. ²⁸ Pe, kũjã rehe Ngambie uhyk rahã, pandu ipe:

—Ko ajur. Nde rehe Tupã katu usak. Ne namõ a'e ixo katu — aja Mari pe.

²⁹ Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa ixo:

—Mã! Ma'erehe ihẽ pe aja pandu my? — aja jupe.

³⁰ Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe:

—Mari! Ekyje ym ihẽ ngi. Nde rehe Tupã katu usak. ³¹ Esarahã! Ne membyr ta apo kÿ. Sawa'e ra'yr ta kÿ. U'ar rahã, her emoĩ ehe: “Jesu” aja. ³² A'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. “Tupã ra'yr” aja riki her tĩ. Tupã ywate te ixo, ame'ẽ ra'yr ke a'e. Kapitã keruhũ aja a'e mu'am ta tĩ. Ndawi aja mu'am ta a'e ke tĩ. Ndawi ymanihar hamüi ke. ³³ Jesu jundéu awama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja te'e ta ixo a'e. Kapitã keruhũ aja te'e ta ixo. Ame'ẽ ke upa ym ta — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

³⁴ Mari pandu ipe:

—Myja ihẽ membyr ta apo my? Ihẽ axo te'e me'ẽ te'e ihẽ — aja ipe.

³⁵ Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Nde rehe Tupã'ã ihĩ katu ta kÿ. Tupãma'e pyrãtãha ne namõ ixo katu ta kÿ. A'erehe ne membyr ta kÿ, pe, ta'yn u'ar rahã, ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke ta. “Ihẽ ra'yr” aja Tupã pandu ta. ³⁶ Esarahã! Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her Isambe. Ehe har amõ ta pandu: “Imembyr ym te ame'ẽ ke a'e” aja. Apo anĩ. A'e riki imembyr apo 'y. Awa po wajar peteĩ jahy kanim ipe. A'i rahã, imembyr. ³⁷ Tupã putar rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu — aja Mari pe pandu.

³⁸ Pe, Mari pandu:

—A'e tÿ. Tupã pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta. Tupãma'e miasu aja ihẽ. Nde erepandu, aja mã peja ihẽ rehe uhyk katu — aja ipe.

Pe, Tupã je'ẽha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho

³⁹ Heta ym ukwer rahã, ima'e ke Mari munde katu. Pe, pahar amõ ok ta pe oho. Isambe rehe usak oho. Ywy'ã ty rupi ame'ẽ ok ta ihĩ. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ.

⁴⁰ Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahã, Isambe pe pandu:

—Se te'e ihẽ asak ta ajur — aja Mari ipe.

⁴¹ Ame'ẽ rehe Isambe hendu rahã, ipusu pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. ⁴² Hãtã Isambe pandu:

—Mã! Kũjã ta ngi har nde rehe jõ Tupã katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihĩ, ame'ẽ rehe Tupã katu usak tĩ. ⁴³ Nde riki ihẽma'e sawa'e te mãi wan ta. Ihẽ rehe nde eresak erejur. Mã katu! Ihẽ rehe Tupã katu usak tĩ. ⁴⁴ Nde erepandu: “Se te'e ihẽ asak ta ajur” aja. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ pusu pe ihẽ membyr katak katu. (Hury katu, a'erehe katak katu.) ⁴⁵ Tupã je'ẽha ke Tupã je'ẽha rahoha pandu nde pe. Aja nde rehe uhyk ta kÿ. Ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupã rehe har katu Mari pandu

⁴⁶ Pe, Tupã rehe har Mari pandu:

—Ihẽma'e sawa'e te riki katu te ame'ẽ ke a'e.

⁴⁷ A'e riki ihẽ muhãha, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ.

⁴⁸⁻⁴⁹ Ima'e te'e aparaky ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. Ihẽ rehe a'e harái ym, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ tĩ.

Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki katu te ame'ẽ ke tĩ.

Ma'e katu te ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngã pandu ta: “Hury katu me'ẽ ke a'e” aja ihẽ rehe har.

⁵⁰ Upa katu te amõ ipy'a ke moĩ moĩ ehe. Ame'ẽ ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.

⁵¹ Amõ riki juehe jõ katu ame'ẽ ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ẽ ukwaha ke Tupã mukanim ingi.

⁵² Henda ngi kapitã keruhũ ke a'e mutyryk. “Katu ym ihẽ jupe” aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Nde katu” aja.

⁵³ Pyrara ame'ẽ ta pe ma'e ke a'e me'ẽ katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke a'e mujywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywyr mondo.

⁵⁴ Yman Tupã manga katu: “Yman rahã, jundéu awa ta namõ ihẽ axo ta” aja Tupã manga katu jande ramũi ta pe. Ame'ẽ panduha uhyk apo 'y.

Jundéu awa ta namõ Tupã ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Ame'ẽ ta namõ ixo katu.

⁵⁵ Amarã rainõ ta rehe a'e harái ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngã rehe.

Upa katu te hainõ ta rehe pyrara usak tĩ. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ẽ ke a'e — aja Mari pandu Tupã rehe har.

⁵⁶ Pe, mahapyr jahy rahã, Isambe namõ Mari pyta ixo rĩ. Upa rahã, a'engi hok pe jywyr oho.

Juã u'ariha ke

⁵⁷ Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar. ⁵⁸ Tupã pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ukwa tĩ. A'erehe imãi ta namõ a'eta hury katu.

⁵⁹ Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke a'eta jupã uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahã ipái rer ngi har amõ ta moĩ ta tipe. A'erehe: “Sakari” aja muher ta tipe. ⁶⁰ Imãi pandu:

—Anĩ. “Juã” aja jamuher ta — aja ngã pe.

⁶¹ Amõ ta pandu ipe:

—Ma'erehe: “Juã” aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ẽ nixói te — aja imãi pe.

⁶² Pe, ipái pe:

—Myja her nde eremoĩ ta my? — aja ipo te'e ngã pandu ipe.

⁶³ Pe, ipo te'e ipái pandu:

—Myrape ra'yr mupinim ame'ẽ ke erur — aja.

Pe, amõ werur rahã, ipái mupinim. Her: “Juã” aja mupinim. A'erehe upa ngã pandu:

—Mã! Juã tiki kome'ẽ ta'yn rer! Mã! — aja.

⁶⁴ Ta'yn rer Sakari mupinim rahã, pahar je'ẽha uhem ipe. Je'ẽha jywyr tĩ. Pe, katu Tupã rehe har a'e pandu pandu u'am. ⁶⁵ Ame'ẽ rehe hendu rahã, upa hok rake ihĩ ame'ẽ ta pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Tupãma'e pyrãtãha usak, a'erehe pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Pe, upa ame'ẽ rehe har upa ok ta rupi ngã pandu oho. Jundéi ywy'ã rupi ixo ame'ẽ ta rupi pandu oho tĩ. ⁶⁶ Ame'ẽ rehe upa hendu ame'ẽ ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa ixo. Kuja. Ta'yn namõ Tupãma'e pyrãtãha ixo te, aja ngã ukwa, a'erehe pandu:

—Mã! Sawa'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke kome'ẽ ta'yn ra'yr ma'ema'e ta ky — aja ngã ukwa.

Sakari je'ēha ke

⁶⁷ Ipái py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupã je'ēha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:

⁶⁸ —Mā peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Tupã a'e. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe ame'ē ke a'e.

Ixotyhar ta namō Tupã ixo katu, a'erehe katu ehe har japandu. Jande ruwajan ta ngi a'e poir uwyr tĩ.

⁶⁹ Jande muhãha pyrãtã te hũ ame'ē ke a'e, aja a'e ke Tupã mu'am tĩ. Ndawi rainō ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.

⁷⁰ “Muhãha muwyr ta” aja ymanihar Tupã je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ta katu ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe je'ēha ke Tupã muwyr. Kuja ame'ē ta pandu tĩ:

⁷¹ “Pehē ruwajan ta ngi pehē ke muhãha mupoir ta. Upa pehē rehe parahy ame'ē ta ngi aja tĩ. Mupoir ta tĩ” aja.

⁷² “Jande ramūi ta rehe pyrara Tupã usak ta” aja a'e pandu. “Ymanihar manga katuha ke ihē akwa akwa ta axo. Ihē aharái ym ta” aja a'e pandu katu tĩ. Manga katuha katu te ame'ē ke ame'ē.

⁷³⁻⁷⁴ Ymanihar Amarã pe Tupã manga katu. Amarã ymanihar jande ramūi ke.

Kuja Tupã manga katu te: “Pehē ruwajan ta ngi pehē ke ihē apoir ta, aja ihē amanga katu. Pehē ke ihē apoir ta, a'erehe ihē rehe pehē py'a pemoĩ moĩ katu ta.

Ame'ē ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihē rehe pehē py'a ke pemoĩ moĩ katu ta” aja Tupã manga katu te.

⁷⁵ Aja rahã, jande py'a juhyk. Aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta.

A'e pandu: “Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Jande jaxo rahã, aja jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe — aja Sakari pandu.

⁷⁶ A'e pandu tĩ:

—Juã! Ihẽ ra'yr nde! Kuja nde pe Tupã pandu ta: “Ihẽ je'ẽha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ẽ ke ihẽ” aja Tupã pandu ta.

Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde ereho py ta. Tupã koty ngã py'a ke nde eremuruwak ta eremondo. Aja rahã jandema'e sawa'e te uwyr rahã, ngã hendu katu ta ehe.

⁷⁷ Kuja Tupã kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: “Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe. Pe, a'eta ke Tupã muhã katu ta” aja nde erepandu ta ngã pe.

⁷⁸ Jande rehe Tupã pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tĩ. A'erehe jande pe muhãha ke a'e muwyr ta.

⁷⁹ Aja rahã, upa manõha ngi kyje, ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta uwyr tĩ. (Aja rahã, kyje ym ta ngã.)

Myja Tupã namõ jande juehe katu jaxo my, ame'ẽ ke a'e mu'e ta uwyr tĩ — aja Sakari pandu.

⁸⁰ Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ẽ ke a'e. Ukwa katu te we oho tĩ. Sawa'e rahã, awa nixói te ame'ẽ pe ixo. Jundéu awa ta pe ma'e ke pandu ym we rĩ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe pyta we rĩ.

2

Jesu u'ariha rehe har
(Matéu 1.18-25)

¹⁻³ Imãi pusu ngi Juã u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahã my. Arahã amõ kapitã keruhũ je'ẽha ke mondo.

Homa awa tama'e kapitã keruhũ mondo. Her Angu. Amõ amõ ywy pe har kapitã keruhũ a'e tĩ. Ame'ẽ rupi je'ẽha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngã hetaha ke ihẽ akwa ta. Myja ngã hetaha my? Myja hetaha ihẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehẽ rer ke pemapyk peho. Aja rahã ngã hetaha akwa ta — aja je'ẽha ke mondo.

Ame'ẽ ke ngã hetaha mapyk py ame'ẽ ke. Arahã Sirẽ kapitã tĩ. Si ywy pe har tama'e kapitã ke a'e. Angu ke je'ẽha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngã mapyk oho. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe ngã jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

⁴ A'erehe Jose jywyr oho tĩ. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merẽ. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Yman te a'ep Ndawi imãi pusu ngi u'ar tĩ. Jose Ndawi rainõ tĩ. A'erehe Merẽ ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahã, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. ⁵ Her ke Jose mapyk oho. Mari namõ oho. Mari ke ipái me'ẽ katu ta ame'ẽ ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar Tate. ⁶ Merẽ ok ta pe a'eta ixo rahã, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y. ⁷ A'eta pe ukweriha renda nixói te. Amõ rok pe nixói te. Heta te hũ ngã ixo, a'erehe nixói te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixo oho. Pe, imembyr py ame'ẽ ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imãi pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pe.

Arapuharan ta usakiha ta rehe Tupã je'ẽha raho uhyk

⁸ Merẽ ok ta sorokap pe arapuharan ta usakiha ta ixo. Pytun rahã, arapuharan ta rehe usak usak u'am. Kãpĩ ty rupi usak usak u'am. ⁹ Pe, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ẽ rupi wera hũ. Jandema'e sawa'e te muwera. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa

katu.) Wera hū, a'erehe usakiha ta mukahem hū! ¹⁰ Tupã je'êha rahoha pandu:

—Pemukahem ym ihē ngi! Pehē pe myrandu katu ke ihē arur. Ame'ē muhury katu te ta pehē ke. Upa katu te ngā ke muhury katu te ta tī. ¹¹ A'eramō Merē ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr rekohama'e ke, aja ngā ukwa. A'ep ta'yn u'ar ramō. Yman te a'ep Ndawi u'ar tī. Apo ame'ē Merē ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ē ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupã mu'am ame'ē ke a'e. Jandema'e sawa'e te wan ta a'e tī. A'e riki pehē ke muhā katu ta. ¹² Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. Pan pe imāi pukek. Aja pesak rahā, ngā muhāha petúí aja pekwa katu ta — aja Tupã je'êha rahoha pandu.

¹³ Ame'ē ke upa pandu rahā, ywatehar ta uhem uwyr tī. Heta te hū uwyr. Uwyr py Tupã je'êha rahoha rake uwyr. Upa Tupã rehe har katu a'eta pandu. Kuja:

¹⁴ —Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki ywatehar ke. Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe nde rury katu. Ame'ē ta pe ipy'a huryha nde eremuwyr. (Aja rahā, katu ngā juehe ixo) — aja a'eta pandu.

¹⁵ Pe, ywa pe Tupã je'êha rahoha ta jywyr oho a'eta ngi. Arapuharan ta usakiha ta ngi jywyr oho. Upa jywyr oho rahā, arapuharan ta usakiha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jasak jahorahā! Merē ok ta pe jasak jaho. A'eta pandu ame'ē ke rehe jasak jaho. Tupã riki jande pe mujekwa ame'ē ke rehe jasak jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁶ A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta kekar oho. Mari ke kekar tī. Mahem rahā, ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imāi namō, Mari namō. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. ¹⁷ Pe, a'eta usak ehe rahā, upa Tupã je'êha rahoha pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har Tupã je'êha rahoha pandu, ame'ē ke a'eta pandu

pandu tĩ. ¹⁸ Arapuharan ta usakiha ta pandu, ame'ẽ ke rehe hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja ngã.

¹⁹ Arapuharan ta usakiha ta pandu ame'ẽ ke Mari upa katu te ipy'a pe moĩ. Ame'ẽ ke harái ym ta. ²⁰ Pe, arapuharan ta usakiha ta jywyr oho. Arahã Tupã rehe har a'eta katu pandu pandu oho ixo. “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja pandu oho ixo tĩ. Upa katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta usak tĩ. A'erehe Tupã rehe har katu a'eta pandu pandu oho ixo. Tupã je'ẽha rahoha mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

²¹ Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn ra'yr rehe ihĩ ame'ẽ pিরer jupãha angaha rehe uhyk oho. Arahã: “Jesu” aja her ipái ta moĩ. Ame'ẽ her ke Mari pe Tupã je'ẽha rahoha mujekwa. Imembyr ym rahã we, ame'ẽ her ke mujekwa ipe.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ke Jose ta raho

²²⁻²³ Pe, Mari ipy'a juhykiha ke rehe uhyk oho. Yman te Moise mupinim, aja juhykiha ke rehe uhyk oho. (Upa juhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Mari ixo katu ta tĩ.) Pe, ame'ẽ juhykiha upa rahã, Jerusarẽ ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta raho. Jesu ke raho. Tupã ruwa koty raho, ame'ẽja saka a'e ta raho. A'erehe Tupã pe Mari ta pandu: “Kome'ẽ ta'yn jande pe nde eremuwyr. Ko nema'e ke” aja imãi ta. Yman te Moise pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke Moise mupinim:

“Sawa'e jepy ke Tupãma'e ke. Aja pame katu te ima'e ke” aja mupinim.

²⁴ Pe, Jose ta ma'e ke me'ẽ oho tĩ. Ma'e ke jukwa, aja ipy'a ke juhyk. Tupã je'ẽha ke Moise mupinim, aja Jose ta

me'ě raho. Kuja me'ě raho. Mokōi pykahuran ta. Ame'ě nixói rahã, mokōi pykahuran ra'yr ta. Ame'ě ke jundéu awa tama'e pa'i pe me'ě raho. Ame'ě ke pa'i ta jukwa. Pe, hapy. Aja rahã Mari ipy'a juhyk katu, aja Tupã je'ěha rehe panduha ihĩ.

²⁵ Jesu ke Jose ta raho rahã, Jerusarẽ ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Simeã. Sawa'e katu ame'ě ke a'e. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Huwajan ta ngi jundéu awa ta ke amõ mupoir ta. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ě ke muwyr ta. Ame'ě angaha ke rehe Simeã harõ ixo tĩ. Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. ²⁶⁻²⁸ Yman Tupã'ã mujekwa katu ipe:

—Nde eremanõ ym ta rĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ě ke rehe nde eresak ym rahã we, nde eremanõ ym ta rĩ. Yman Tupã pandu: “Ihẽ amondo ta kỹ” aja riki. Ame'ě ke rehe nde eresak py ta kỹ — aja Simeã pe yman mujekwa.

Apo Simeã pe mujekwa tĩ:

—Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe eho apo 'y — aja ipe.

A'erehe Simeã oho, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe. A'ep ta'yn ra'yr ke Jose ta werur. Yman Moise mupinim, aja Tupã ruwa koty raho, ame'ėja saka Jose ta werur. Arahã Simeã uhyk. Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke pyhyk. Ta'yn rer Jesu. “Ne jõ riki katu te me'ě ke” aja Tupã pe Simeã pandu. ²⁹ Pandu tĩ:

—Sawa'e! Yman nde erepandu katu: “Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ě ke rehe nde eresak ta kỹ” aja ihẽ pe. Aja uhyk apo 'y. Ihẽ asak 'y.

A'erehe ihẽ rury katu. Ajaha ihẽ amanõ ta. Ihẽ riki nema'e miasu.

³⁰ Ko ngã muhãha rehe ihẽ asak. Nde eremuwyr ame'ě ke rehe asak. Ihẽ atu asak katu.

³¹ Heta ngã usak ta ehe tĩ.

³² Nde rehe har amō awa ta pe a'e mujekwa ta tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe mujekwa ta.

Aja rahā, katu jundéu awa ta rehe har amō ta pandu ta tī. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupā pe Simeā pandu.

³³ Ta'yn rehe har Simeā pandu. Ame'ē rehe har Jose ta hendu rahā, jupandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

³⁴ Pe, Jose ta pe Simeā pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Kome'ē ta'yn rehe Tupā usak katu. A'e pandu: “Ihēma'e ko” aja. A'e uwyr, a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ē ta'yn muhā katu ta kŷ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kŷ tī. “Tupāma'e ko” aja ngā ukwa tī. A'erehe heta ngā je'ē je'ē hū ta ehe har tī. Putar ym ta tī. ³⁵ Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke amō ukwa ym. Anī. Ame'ē ke ngā pe kome'ē ta'yn mujekwa ta kŷ tī. A'erehe ngā je'ē je'ē hū ta ehe har.

—Mari! Ne rahā tī. A'e ke ngā mupyrara ta tī, ame'ē ke rehe nde eresak ta tī, a'erehe nde ke mupyai ta kŷ tī — aja Mari pe Simeā pandu.

³⁶ A'ep amō kūjā ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainō ke a'e. A'i te apo 'y. Awa po wajar mokōi warahy 'ar rahā, ixawa'e namō ixo. ³⁷ (Pe, ixawa'e manō.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahā, ixo te'e a'e 'y. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, Tupā namō pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja ipy'a moī moī katu ehe tī.) ³⁸ A'ep Jose ta ixo. Arahā An uhyk. Pe, Tupā pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ẽ ke. Ihẽ asak ehe tĩ. Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja An.

Pe, amõ ta ixo. Huwajan ta ngi Tupã mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ẽ angaha ke rehe a'eta harõ ixo. Ame'ẽ ta pe kuja An pandu tĩ:

—Ko uwyr 'y. Tupã muwyr ame'ẽ ke ko — aja a'eta pe.

³⁹ Tupã je'ẽha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahã, Ngariréi wyy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta. ⁴⁰ Pe, ta'yn tiha oho ixo. Pyrãtã oho ixo tĩ. Tupã riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ.

Kurumĩ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe oho

⁴¹ Warahy 'ar rahã pame katu te Jerusarẽ ok ta pe Jose ta ohoho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko. ⁴² Awa py mokõi warahy 'ar ame'ẽ ke Jesu. Arahã Pasuko 'ar uhyk oho tĩ. Ame'ẽ pe Jose ta oho tĩ. Aja te'eha a'eta oho. ⁴³ Pe, ngã mi'u matyriha upa rahã, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anĩ. Jerusarẽ ok ta pe a'e pyta we rĩ. Ame'ẽ ke Jose ta ukwa ym we rĩ. ⁴⁴ Johuha ta namõ a'e ixo, aja Jose ta ukwaha naĩ. A'erehe peteĩ wera rahã, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahã, ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ẽ ta rupi kekar kekar tipe oho tĩ. ⁴⁵ Anĩ. Mahem ym, a'erehe Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'ep kekar ixo tĩ. ⁴⁶ Pe, mokõi ukwer rahã, mahem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namõ Jesu wapyk uĩ. Mu'eha ta rehe hendu uĩ. Ame'ẽ ta pe pandu pandu uĩ tĩ. ⁴⁷ Jesu pandu rahã, ukwa katu te ha namõ pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ẽ ta pandu:

—Mã! My kome'ẽ kurumĩ ma'e ukwa katuha ukwa my!

— aja.

⁴⁸ Pe, Jose ta usak ehe rahã, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tĩ.

—Mã! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imãi pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereĩ my? Nde ke akekar axo rahã, nde rehe ihẽ apyai te axo. Nde pái aja tĩ — aja ipe.

⁴⁹ Pe, imãi ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewã ok ta rupi ihẽ ke pekekar pexo my? Ihẽ pái keruhũ rok pe ihẽ axo ta me'ẽ te'e, aja pekwa ta me'ẽ te'e — aja imãi ta pe Jesu.

⁵⁰ Anĩ. Ame'ẽ panduha rehe har imãi ta ukwa ym. (Tupã ra'yr a'e, aja imãi ta ukwa ym we rĩ, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

⁵¹ Ajame'ẽ ke Nasare ok ta pe Jose ta namõ kurumĩ ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imãi moĩ. Harái ym ta. ⁵² Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ. Tupã usak katu ehe tĩ. “Katu ame'ẽ ke a'e” aja ukwa. Aja ngã ukwa tĩ. “Katu ame'ẽ ke a'e” aja ngã pandu Jesu rehe har tĩ.

3

Juã mujahukihama'e panduha ke

(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juã 1.19-28)

¹ Awa py wajar upa warahy 'ar rahã, Timbe kapitã keruhũ. Ame'ẽ awa py wajar upa rahã, Juã pe ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Arahã Jundéi ywy pe Pon Pirat kapitã. Ngariréi ywy pe Ero kapitã tĩ. Imu Ituréi ywy pe kapitã a'e tĩ. Takoni ywy pe aja tĩ. Imu rer Siri. Ambiri ywy pe Risa kapitã a'e tĩ. ² Arahã Ana jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Kái pa'i keruhũ a'e tĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã ixo. Juã Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr ipe. ³ A'erehe ame'ẽ ke ngã pe Juã pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihĩ ihĩ. Y rer Jondã. Ame'ẽ rupi Juã pandu pandu oho. Kuja ngã pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke pehijar apo 'y. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja ngã pe Juã.

⁴ Yman Tupã je'ẽha ke Isai mupinim. Isai Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Ngã pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ẽ pe pandu pandu u'am.

Kuja: ‘Kapitã keruhũ uwyr tate rahã, pe ke amõ mukatu. Aja pehẽ pexoha ke pemukatu tĩ.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

⁵ Pehu ke amõ mujã rahã, ywy'ã ke mupe. Ywy typy ame'ẽ ke mutyryhem tĩ.

Pehu iapar rahã, mutatambyk tĩ. Ita heta rahã, jo'ok tĩ. Aja pehẽ tĩ. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pemukatu tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.)

⁶ Ngã muhãha ke Tupã muwyr. Aja rahã, myja me'ẽ ngã ke Tupã muhã katu ta my.

Ame'ẽ ke upa ngã ukwa ta' aja awa nixói te ame'ẽ pe ngã pe pandu pandu.” (Yman ame'ẽ Isai mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁷ Heta ngã Juã koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngã pe Juã pandu:

—Mã! Mbói aja pehẽ. (Kupixa ke amõ hapy rahã, mbói ujan oho.) Aja pehẽ tĩ. Tupã mupyraraha uhyk tate. Ame'ẽ ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbói aja pejan tar katu tipe tĩ.) Pehẽ ke ihẽ amujahuk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta, aja pekwaha naĩ. Aja amõ pandu pehẽ pe naĩ. ⁸ Anĩ. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. “Amarã riki jande ramüi, (a'erehe Tupã kotyhar ta

ke jande. A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, kome'ẽ ita ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ muhem ta. (Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Putar rahã, je'ẽha rupi amõ awa pyahu ame'ẽ ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ẽ ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.) ⁹ Ma'eywa'y jaxer rahã, ame'ẽ i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ẽ myra ke amõ hany riki. Pe, upa ukwái. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate. Aja rahã, ngã ke mupyrara tate, aja mujekwa katu) — aja Juã pandu ngã pe.

¹⁰ Pe, Juã pe amõ ta pandu u'am:

—Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ngã.

¹¹ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pemujekwa.) A'erehe mokõi pehẽma'e mundeha namõ pexo rahã, ima'e ym te ame'ẽ pe peteĩ peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.) Pehẽ mi'u heta rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tĩ) — aja ngã pe pandu.

¹² Pe, homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Ame'ẽ ta pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ipe.

¹³ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo.) Kujã. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pandu, ame'ẽ jõ ngã ngi tamatarer pepyhyk katu. Amõ we pepyhyk ym te — aja tamatarer matyr ame'ẽ ta pe pandu.

¹⁴ Pe, sonda ta pandu ipe tĩ:

—Jande riki! Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja Juã pe. A'e pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo tī.) Kuja. Penupā aja amō tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amō rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amōma'e tamatarer ke pepyhyk ym tī. Pehē pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitā keruhū me'ē. Ame'ē namō jō pehē rury katu pexo — aja sonda ta pe Juā pandu.

¹⁵ Juā pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngā ukwa ukwa u'am.

—Mā! A'e riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nahā my. Jaharō ame'ē ke my? Apo Juā pandu ta — aja ngā ukwaha nāi.

¹⁶ Anī. Ngā pe Juā pandu katu:

—Ihē riki aja ym. Kirisutu ym ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Y pe pehē ke ihē amujahuk. Amō uwyr ta ixo. Tupā'ā namō pehē ke mujahuk ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē py'a rehe Tupā'ā muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namō mujahuk ta tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihē 'ar koty te we pyrātāha a'e. A'erehe ima'e miasu aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē. ¹⁷ Urupen py'a ipo pe mukatak reko, aja ixo. Pe, ixurer ke peir tī. Ame'ē ke tata pe hany indo. Ame'ē tata uwe ym te ame'ē ke. Pe, matyriha renda pe ahūi aja me'ē ke matyr ta. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahā ima'e te ame'ē ta ke inamō raho ta.) Henda pe matyr ta, ame'ēja saka. (Ima'e ym ame'ē ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hany, ame'ēja saka. Tata keruhū a'ep ihī. Uwe ym te ame'ē — aja Juā pandu.

¹⁸ Aja me'ē pandu pandu hū ngā pe.

—Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo — aja ngā pe. Myrandu katu ke pandu pandu tī.

¹⁹ Ero kapitã a'e. Pe, Juã je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ẽ mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juã pandu ipe:

—Mã! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mã peja amõ amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juã pandu Ero pe.

²⁰ Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ẽ ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.

—Kyndaha pe Juã ke pekynda peraho — aja.
(A'erehe Juã ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juã mujahuk

(Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11)

²¹⁻²² Pe, kyndaha pe Juã ixo ym rahã we, heta ngã ke a'e mujahuk u'am. Arahã Jesu ke a'e mujahuk tĩ. Pe, Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am rahã, ywa ngi Tupã'ã wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:

—Nde riki ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramõi ta ke

(Matéu 1.1-17)

²³ Kuja, tirĩ ta (30) warahy 'ar tate nahã Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahã my. Arahã ngã ke a'e mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngã ukwa. Jose Eri ra'yr.

²⁴ Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.

²⁵ Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naũ ra'yr. Naũ Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

²⁶ Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr. Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr. Jose Jonda ra'yr.

- 27 Jonda Joanã ra'yr. Joanã Hesa ra'yr. Hesa Soromambe ra'yr. Soromambe Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.
- 28 Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi Kosã ra'yr. Kosã Emanã ra'yr. Emanã Er ra'yr.
- 29 Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr.
- 30 Rewi Simeã ra'yr. Simeã Junda ra'yr. Junda Jose ra'yr. Jose Jonã ra'yr. Jonã Eriakĩ ra'yr.
- 31 Eriakĩ Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men Matata ra'yr. Matata Natã ra'yr. Natã Ndawi ra'yr.
- 32 Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar Nasõ ra'yr.
- 33 Nasõ Amina ra'yr. Amina Amĩ ra'yr. Amĩ Ani ra'yr. Ani Erõ ra'yr. Erõ Per ra'yr. Per Junda ra'yr.
- 34 Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak Amarã ra'yr. Amarã Ter ra'yr. Ter Nakor ra'yr.
- 35 Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr. Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr. Embe Sa ra'yr.
- 36 Sa Kainã ra'yr. Kainã Apaxa ra'yr. Apaxa Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame ra'yr.
- 37 Rame Metusarẽ ra'yr. Metusarẽ Eno ra'yr. Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr. Marere Kainã ra'yr.
- 38 Kainã Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anã ra'yr. Anã Tupã mujã ame'ẽ ke a'e.

4

Jesu ke Satana manga tipe (Ăjã ramũĩ a'e)

(Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondã. Oho rahã, ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. ² A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ăjã ramũĩ a'e.) A'erehe manga manga tipe ixo. Kuja, 40 wera rahã, manga

manga tipe. Arahã Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40 weraha upa rahã, myahy te hũ. ³ Pe, Satana pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, kome'ẽ ita pe epandu. “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja epandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Apandu ym ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Marã ka ym imi'u namõ jõ amõ ixoha” aja panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ Pe, kome'ẽ ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Ywate ngi mujesak. ⁶⁻⁷ Pe, pandu ipe:

—Upa ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu. Ihẽma'e ke. Tamatarer hũ ame'ẽ rupi ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ riki ihẽma'e tĩ. Upa ihẽ pe amõ muwyr ame'ẽ ke. Ihẽma'e ke. Ihẽ aputar rahã, upa ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ katu. Apo ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, upa katu te ame'ẽ ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta kÿ. Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Anĩ. Katu ym aja. Nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ ym te ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ — aja Satana pe Jesu pandu.

⁹ Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana muhyk raho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ kupe ipe katu.) Ame'ẽ kupe rymy'y rehe muhyk raho. A'ejõhar ihĩ ame'ẽ pe muhyk raho. Iwyr koty upen te hũ ame'ẽ ke ihĩ. Sorok katu hũ riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, sengi epor eho. Ywy rehe nde ere'ar erekwa rahã, ahy ym ta nde pe. ¹⁰ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ima'e je'ẽha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki. Aja nde rehe a'eta usak usak katu ta” aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe.)

¹¹ —Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita rehe nde py tukwa ym te ta” aja panduha ihĩ — aja Jesu pe Satana pandu.

¹² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Apor ym ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki sawa'e te. A'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ tĩ — aja ipe.

¹³ Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũĩ a'e.) Upa manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Upa manga rahã, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rĩ.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho

(Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ Ajame'ẽ ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ jywyr oho. Upa ame'ẽ ywy rupi Jesu rehe har ngã ukwa ukwa. ¹⁵ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ ngã ke. “Peme'ẽ sawa'e katu” aja ehe har upa ngã pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6)

¹⁶ Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ẽ ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixe oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'ẽha

ke pandu tar katu, a'erehe pu'am. ¹⁷ Pe, Isai mupinim ame'ẽ ke amõ me'ẽ ipe. Isai ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ẽ rehe muhyk. Kuja:

¹⁸ “Ihẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe ihẽ pe pandu: ‘Ihẽma'e ke nde’ aja. Pe, I'ã ke ihẽ py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta marã ka ym hijariha. Kyndaha pe ixo, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar my, aja amujekwa aho. Jetehar te ke ukwa ym ame'ẽ ta eha ym te, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta pe jetehar te ke amujekwa aho tĩ.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe pyai amõ. Myja ame'ẽ ke mukanim my, ame'ẽ ke ihẽ amujekwa aho tĩ.

¹⁹ Jundéu awa ta pe ihẽ apandu tĩ. ‘Pehẽ ke jandema'e sawa'e te muhã katu ta’” aja panduha ihĩ.

²⁰ Pe, paper pinim ame'ẽ ke Jesu maman. Pe, kapitã pe mujywywyr rahã, wapyk. Mu'e ta. Upa jy'ariha renda pe ihĩ ame'ẽ ta usak katu ehe uĩ. ²¹ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Apo ramõ Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu. Aja panduha uhyk apo 'y. Pehendurahã! — aja ngã pe.

²² Hendu ehe rahã, upa ngã pandu:

—Mã! Pandu katu te a'e. Mã! Katu tiki. Jose ra'yr peme'ẽ. Myja ukwa katuha ukwa my? (Jakwa ym) — aja ngã.

²³ Jesu pandu:

—Amõma'e panduha ke ihẽ pe pepandu tar katu, aja akwa. Kuja: “Éi, paje! Nde juehe ejumukatu!” aja. Kuja ihẽ pe pepandu tar katu tĩ: “Kapana'ũ ok ta pe ma'e katu

ame'ẽ ke nde erema'ema'e, aja jahendu. Aja se nde rekoha pe ema'ema'e tĩ" aja pepandu tar katu ihẽ pe tĩ. Anĩ. Aja ama'e ym ta se. ²⁴ Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã je'ẽha mujekwa ame'ẽ ke ima'e hekoha te pe har ta putar ym. Aja ihẽ tĩ. Se ihẽ ke peputar ym tĩ.

²⁵ —Pehendu katurahã! Jetehar te ke. Yman te Eri ixo rahã, heta te hũ jahy rahã, aman ukyr ym te riki. Warahy 'ar mahapyr rahã, amõ ixu'a rupi rahã, aman ukyr ym te. A'erehe ame'ẽ ywy rupi myahy te hũ ngã. Ngã mi'u nixói. Arahã jundéu awa tama'e ywy pe heta ixawa'e manõ ame'ẽ ta ixo. ²⁶ Pe, upa ame'ẽ ta pe Eri ke Tupã muwyr ym te. Amõ awa tama'e ixawa'e manõ ame'ẽ pe muwyr. Jundéu awa aja ym ame'ẽ pe muwyr. Sare ok ta pe har pe muwyr. Sare ok ta Sinõ ywy rehe ihĩ. Ame'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ pe jõ Eri oho.

²⁷ —Aja Erise tĩ. Yman te Erise Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. A'e ixo rahã, jundéu awa tama'e ywy pe heta ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta ke a'e mukatu ym te. Amõ awa sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke mukatu. Her Namã. Si ywy pe har ke a'e. Ame'ẽ jõ Erise mukatu — aja ngã pe Jesu pandu.

²⁸ Ame'ẽ panduha ke rehe hendu rahã, upa katu te jy'ariha renda pe wapyk uĩ ame'ẽ ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu, aja ngã ukwa, a'erehe parahy ngã Jesu rehe. ²⁹ Pe, a'eta pu'am. Pe, Jesu ke ngã hykýi muhem raho. Ok ta ngi hykýi muhem raho. Ame'ẽ ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ame'ẽ ywy'ã 'ar pe hykýi raho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe ombor ta tipe raho. ³⁰ Anĩ. Heta ame'ẽ ta pyter rupi Jesu asa oho. Pe, wata oho ngã ngi.

*Amõ py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Mak 1.21-28)*

³¹ Pe, Kapana'ũ ok ta pe Jesu oho. Ame'ě ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e ngã ke ixo. ³² Mu'e rahã, ukwa katu te ha namõ ngã ke mu'e, a'erehe ngã pandu: “Mã! Je'ěha te reko aja pandu katu! Mã!” aja riki. ³³ Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe amõ sawa'e ihĩ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ě ke a'e. Hātã ame'ě pandu:

³⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã ngi nde erejur ame'ě ke nde. Ima'e je'ěha ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe, aja akwa katu — aja sawa'e pandu.

³⁵ Ājã pe Jesu pandu:

—Eje'ě ym! Sawa'e ngi ehem eho! — aja ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke ājã ityk inom. Pe, uhem oho ingi. Mahy ym ha namõ uhem oho. ³⁶ Pandu pandu ngã jupe:

—Mã! Katu tiki! Myja me'ě ame'ě panduha my? Hātã je'ěha rupi ājã pe pandu katu. Pe, sawa'e ngi ājã uhem oho. Pyrātãha namõ ājã ke muhem mondo tĩ — aja ngã jupe.

³⁷ Pe, ame'ě ywy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu

(Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31)

³⁸ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi Jesu uhem oho. Pe, Simã rok pe ixo oho. Apo Simã pen ke haku hũ ou. Pe, Jesu pe amõ ta pandu oho: “Simã pen haku hũ” aja. ³⁹ Pe, ixoty oho. Hake pu'am u'am rahã, pandu: “Eputu'u ipe” aja. Pahar hakuha maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta mi'u Simã pen me'ě me'ě a'eta pe.

Heta ngã ke Jesu mukatu
(Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34)

⁴⁰ Pe, pytun ramō te rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. (A'erehe jundéu awa ta wata katu apo 'y.) A'erehe Jesu koty ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã raho raho. Ehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Pe, ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ãkã rehe ipo ke Jesu mujar. Aja upa katu te mukatu. ⁴¹ Awa ta ngi ãjã ta uhem oho tĩ. Ahem riki uhem oho. Kuja:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja Jesu rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ke upa ãjã ta ukwa katu, a'erehe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har peje'ẽ ym — aja ãjã ta pe.

Jundéi ywy rupi Jesu pandu oho
(Mak 1.35-39)

⁴² Pytuniwe te rahã, ok ta ngi Jesu uhem oho. Awa nixói te ame'ẽ renda pe oho. A'ep Tupã namō pandu pandu. Pe, ngã kekar kekar ixo. “My ihon my?” aja ngã. Pe, mahem rahã, Jesu ke ngã mupyta tar katu. Pandu ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu exo — aja Jesu pe.

⁴³ A'e pandu:

—Anĩ. Apyta ym ta. Amō ok ta rupi myrandu katu ihẽ apandu ta me'ẽ te'e oho. Ame'ẽ rehe ihẽ ke Tupã muwyr. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, a'erehe pyai. A'erehe ame'ẽ ke hijar. Pe, Tupã koty ipy'a muruwak rahã: “Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta aho — aja ngã pe Jesu pandu.

⁴⁴ A'erehe pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi heta jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ rupi pandu pandu oho.

5

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Amõ wera rahã, ypa rake Jesu mu'e u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokõi her: "Ngariréi" aja ngã ipe tĩ.) Pe, heta ngã ixoty jy'ar uwyr. Tupã je'ẽha ke a'eta hendu tar katu, a'erehe ixoty ngã jy'ar uwyr. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. ² A'ep y rymy'y rehe mokõi jarusu keruhũ rehe Jesu usak. Y rymy'y rehe musosok ame'ẽ ke rehe usak. Ame'ẽ ke pira pyhykiha ta hijar oho. Pe, kyhapari ke a'eta kutuk u'am. ³ Peteĩhar jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Simãma'e pe opor oho. Pe, Simã pe pandu:

—Y koty esosok we rĩ — aja Jesu.

Upa sosok rahã, Jesu wapyk. Pe, heta ame'ẽ ta ke mu'e uĩ.

⁴ Upa mu'e rahã, pandu:

—Simã! Apo jarusu keruhũ ke y typyha koty esosok we. Nde namõ ixo ame'ẽ ta namõ kyhapari embor emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja Jesu ipe.

⁵ Simã pandu:

—Sa'e! Pytun rahã jande jamanga hũ jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, mãte hũ te'e pira ke 'y. Kyhapari ke musak tate. ⁷ A'erehe ehe katu ame'ẽ ta pe Simã ta pukái. Amõ jarusu keruhũ pe ehe katu ame'ẽ ta i'ãi.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokõi jarusu keruhũ ke mutyryhem. Tate mupyryk indo. ⁸ Ame'ẽ pira hetaha rehe Simã usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk. Ipyñarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ě ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe. Ihě anĩ. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ě ke ihě. A'erehe ihě ruxĩ ihě. A'erehe ihě ngi eho — aja Jesu pe Simã pandu.

⁹ Mãte hũ pira ke Simã ta pyhyk, a'erehe: “Mã!” aja Simã ta. Inamō ixo ame'ě ta aja tĩ. “Mã!” aja tĩ. ¹⁰ Simã rehe katu ame'ě ta aja tĩ. Her Tian. Imu rer Juã. Ame'ě mokōi Semende ra'yr. “Mã!” aja a'eta tĩ. Pe, Simã pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amō kotyhar ta. Pehě ke ihě amu'e ta. A'erehe amō ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kỹ. (Pira pepyhyk, ame'ėja saka.) Pekyje ym. (Ihě namō peho) — aja.

¹¹ Pe, jarusu keruhũ ke y rymy'y rehe Simã ta muhyk raho. Y ngi kyhapari ke hykỹi muhem rahã, upa katu te Simã ta hijar oho. Pe, Jesu namō a'eta oho.

*Pereran ma'e u'u hũ ame'ě ke Jesu mukatu
(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)*

¹² Amō wera rahã, amō ok ta pe Jesu ixo. A'ep amō sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ě ke namō a'e ixo. (A'erehe amō ta rake uhyk ym ame'ě ke a'e.) Pe, Jesu rehe usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ě ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihě ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

¹³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hã! Nde ke ihě amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ě ke pahar upa ka'ě oho ipe. ¹⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ě ke amō ta pe epandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. “Nde katu” aja pandu ta. Pe, Moise mupinim aja ma'e ke pa'i pe eme'ě. Ame'ě ke a'e hany ta Tupã pe, ame'ěja saka. Aja rahã, upa ka'ě oho nde pe aja ngã pe nde eremujekwa ta — aja sawa'e pe.

¹⁵ Jesu mukatu, ame'ě rehe har ngã pandu pandu oho. Pe, heta ngã jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ě ta ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tĩ. ¹⁶ Anĩ. Heta ame'ě ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ě pe oho. A'ep Tupã namō pandu pandu.

Upa jupyrãtã rãtã ame'ě ke Jesu mukatu

(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ Amō wera rahã, ngã ke Jesu mu'e mu'e uĩ. A'ep parise ta ihĩ tĩ. Moise je'ěha ke mu'e ame'ě ta ihĩ tĩ. Ok ta pame katu te ngi a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ě ngi uhyk uwyr ehe. Jundéi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ě ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ě ta ke mukatu hũ. ¹⁸ Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ě ke amō sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ě pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixé tar katu. ¹⁹ Heta te hũ ame'ě ta i'ãi, a'erehe marã ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrãtã rãtã ame'ě ke a'eta hupir raho. (Ame'ě ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ě rupi upa jupyrãtã rãtã ame'ě ke mujy mondo. Kyha aja me'ě pe mujy mondo, tupaham rehe. Ngã pyter pe mou. Jesu rake mou. ²⁰ Amō ke Jesu mukatu, ame'ě rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ě ke Jesu ukwa rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ě pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

²¹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta namō pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mā! Amō pe Tupā jō riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja. Aja me'ē Jesu pandu rahā, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

²² Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa peī. ²³ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē rehe usak awa.)

²⁴ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupā jō riki ipy'a mujywywyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke rehe mujywywyr katu, aja pekwaha tī. Apo ihē tī. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē, aja amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywywyr eho inamō — aja Jesu.

²⁵ Pe, heta ame'ē ta usak uī ehe rahā, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē pe nino, ame'ē ke mupu'a. Ame'ē ke hok pe raho. Oho ixo rahā, Tupā pe pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

²⁶ Ame'ē rehe ngā usak rahā, pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupā rehe har katu ngā pandu tī:

—Mā! A'eramō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu, ame'ē ke rehe jasad katu. Mā! — aja ngā pandu.
(Arahā Jesu Tupā tī, aja ngā pe mujekwa katu.)

“*Ihē namō ejur*” aja Rewi pe Jesu pandu
(*Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17*)

²⁷ Ajame'ē ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amō sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja Rewi pe.

²⁸ A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namō oho.

²⁹ Hok pe jywyr rahā, Jesu pe imi'u ke Rewi moī hū. Amō heta tamatarer matyr ame'ē ta wapyk uī tī. Heta amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta wapyk uī tī. ³⁰ Parise ta amō ta ihī tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta amō ta tī. Wapyk uī tī. Parise ta kotyhar ta ke a'eta. Upa ame'ē ta je'ē je'ē hū. Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta namō a'eta je'ē je'ē hū. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u a'eta namō tī. Katu ym aja — aja parise ta je'ē je'ē hū.

³¹ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ngā pe:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, ame'ē ta anī. Ihē rehe uhyk ym.) ³² Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu:

“Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ẽ rehe har

(Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³ Amõ ta Jesu pe pandu:

—Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupã pe.) Tupã namõ a'eta pandu pandu tĩ. Parise ta namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke hijar hijar tĩ. Ne namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, ngã mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. ³⁵ Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym. Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

³⁶ Myja me'ẽ ymanihar ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kamixa ymanihar sorok rahã, kamixa pyahu mondok, ame'ẽ kurer ke amõ mujar ym ehe. Mondok rahã, kamixa pyahu ame'ẽ ke mujaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tĩ. ³⁷ Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe amõ purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, mupupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, kawĩ jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. ³⁸ Pesarahã! Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru katu ame'ẽ pe amõ purakar rahã, katu ta tiki. (Aja rahã, kawĩ jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ.) ³⁹ Kawĩ iro ame'ẽ ke amõ u'u rahã, kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke u'u tar ym. “Iro ame'ẽ ke katu te” aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawĩ mupupur ramõ, ame'ẽja saka ame'ẽ. Kamixa pyahu, ame'ẽja saka ame'ẽ tĩ. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namõ marã ka ym muparaha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tĩ, aja Jesu mujekwa.)

6

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har

(Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúi aja me'ẽ ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namõ. Pe, ame'ẽ ke jumu'eha ta amõ amõ po'ok ixo. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ẽ ke u'u.) ² Pe, amõ parise ta a'ep ixo. Ame'ẽ ta pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha ke Tupã je'ẽha rehe pesak riki. ⁴ Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ẽ ke u'u. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ tĩ. A'eta u'u tĩ. Ame'ẽ mbeju ke Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ẽja saka. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

⁵ A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ko ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja parise ta pe Jesu pandu.

*Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)*

⁶ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixé oho. A'ep ngã ke a'e mu'e uĩ. A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a. ⁷ A'ep Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta amõ ihĩ tĩ. Parise ta amõ ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahã, pandu ta ipe: “Mã! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ẽja saka.) Jundéu awa ta je'ẽha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja” aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uĩ, Jesu rehe. ⁸ Ame'ẽ ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ẽ ta pyter pe ejur! — aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ẽ ta pyter pe pu'am oho. ⁹ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ pe pepandurahã! Putu'uha 'ar rahã, myja jundéu awa je'ẽha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu my? Ko mai rahã, katu my? Ko amõ ta ke jukwa rahã, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahã, katu my? Myja katu my? Pepandurahã! — aja ngã pe pandu.

¹⁰ Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Upa katu. ¹¹ Ame'ẽ ke rehe usak rahã,

parise ta parahy te ehe, Jesu rehe. Jundéu awa je'ěha rehe hendu ym, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy. Pandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja parise ta pandu pandu a'eta jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² Amō pytun ramō rahã, ywy'ã rehe jeje te Jesu jupir oho. A'ep Tupã namō pandu pandu u'am. Aja te'e xu'em oho. ¹³ Wera rahã, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ě ta ngi har awa py mokōi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ě ta pe pandu:

—Pehē riki ihē amondo ta ame'ě ta ke apo 'y — aja.

¹⁴ Ame'ě ta rer kuja. Ko Simã. Amō her moĩ ehe. “Petu” aja her moĩ ehe. Ko Andere amō tĩ. Simã mu a'e. Tian amō tĩ. Ko Juã amō tĩ. Tian mu a'e. Amō Siri tĩ. Amō Matoroméu tĩ. ¹⁵ Amō Matéu tĩ. Amō Tome tĩ. Amō Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amō Simã tĩ. Sero aja amō ta ipe tĩ. (“Sero” aja pandu rahã, jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem, aja mujekwa.) ¹⁶ Amō Jun tĩ. Tian ra'yr a'e. Ko Jun Ikario amō tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngã ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ě ta ke mukatu tĩ.
(Matéu 4.23-25)

¹⁷ Pe, ame'ě ta namō ywy'ã ngi wyjy oho. Ywy ipe katu ame'ě pe a'eta uhyk. Amō jumu'eha ta heta a'ep ixo tĩ. A'ep Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ame'ě ta heta ixo tĩ. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr ame'ě ta amō tĩ. Heta ixo tĩ. Tir ok ta ngi uhyk uwyr ame'ě ta amō tĩ. Sinō ok ta ngi uhyk uwyr ame'ě ta amō tĩ. Heta ixo tĩ. Sinō ok ta y ramūi rake ihĩ. Tir ok ta aja tĩ. Y ramūi rake ihĩ tĩ. ¹⁸ Jesu pandu ame'ě ke rehe johu ngã hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ě ta ke mukatu, ame'ě ke rehe johu ngã uhyk uwyr

tī. Ājā ipy'a rehe ihĩ ame'ě ta uhyk uwyr ehe tī. Ame'ě ta ke a'e mukatu tī. ¹⁹ Ima'e pyrātāha namō ngā ke mukatu hū. A'erehe upa ngā ipo ke mujar tar katu ehe. Mujar ehe rahā, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tī.

(Matéu 5.1-12)

²⁰ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu:

—“Tupā rehe har jakwa ym jande” aja pekwa ame'ě ta mā peja pehē rury katu pe'am.

Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamō pexo ta, a'erehe mā peja pehē rury katu pe'am.

²¹ Amō myahy rahā, ma'e ke u'u ta. Aja Tupā putar ame'ě ke pema'ema'e tar katu te rahā, mā peja pehē rury katu pe'am. Upa peputar ame'ě ke Tupā muwyr katu ta.

Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pejixi'u apo. Ame'ě ke Tupā pe pepandu. Aja rahā, mā peja pehē rury katu ta pe'am. Pepuka ta tī. Tupā ipy'a jywyr ta pehē rehe, a'erehe pehē rury katu pe'am.

²²⁻²³ —Mā! Pehē rury katu pehē. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē rehe amō ta parahy. Pehē ke putar ym tī. Pehē rehe juru ai ngā tī. “Peme'ě ta jaxer ai” aja pehē rehe har pandu naĩ tī. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahā, pehē rury katu pexo. Pehē ruryha namō pepor pepor pexo. Pehē aja ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ě ta tī. Ame'ě ta ke pehē ramūi ta mupyrara tī. Aja pehē ke amō ta mupyrara ta tī. Anĩ. Tapijar te'e we ihē rehe pejurujar katu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa pe pehēma'e hū ta, a'erehe pehē rury katu pe'am.

²⁴ —Apo pehēma'e hū namō pexo, a'erehe pehē rury katu pe'am.

Mā! I'i atu we rahā, pepyai ta. (Amō ta rehe pekyty'ym.)
A'erehe pehē ke Tupā mupyrara hū ta.

²⁵ “Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te jandema'e kohĩ apo, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja pepandu ame'ẽ ta. Mã! Tupã koty pehẽma'e nixói te ta. Myahy te hũ, aja saka nixói te ta. Mã! Tupã mupyrara hũ ta pehẽ ke.

“Upa katu te jandema'e kohĩ, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja apo pepuka puka ame'ẽ ta. Mã! Pepyai ta. I'i atu we rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã mupyrara ta, a'erehe pejixi'u hũ ta.

²⁶ —Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe har amõ ta pandu: “Katu peme'ẽ ta” aja naĩ. Te'e riki. A'engi Tupã mupyrara hũ riki. A'erehe: “Mã! Katu peme'ẽ ta” aja pehẽ rehe har pandu naĩ rahã, mã pepyai pe'am. Ymanihar ta aja Tupã mupyrara ta my tĩ — aja Jesu pandu.

Huwajan ta rehe ipy'a katu

(Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21)

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe hendu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu katu. Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu. Pehẽ rehe parahy ame'ẽ ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁸ “Mã peja pehẽ ke Tupã mahy” aja pandu ame'ẽ ta pe kuja pepandu: “Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu” aja ipe. Pehẽ ke mahy ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ pepandu katu. (“Mã peja esak katu ehe” aja Tupã namõ pepandu.) ²⁹ Nde ruwa amõ nupã rahã, aja emujywyr ym ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar a'e nupã tĩ. Nema'e kamixa ke amõ raho rahã, mã peja nema'e xirur raho tĩ. ³⁰ “Nema'e aputar” aja nde pe amõ pandu rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ ipe. Nema'e ke amõ pyhyk rahã, ame'ẽ mujwyriha ke epandu ym ipe. ³¹ Pehẽ pe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu, ame'ẽ ke peputar. Aja pemujywyr ipe tĩ. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e ngã pe tĩ.

³²⁻³⁵ —Pehē rehe ipy'a katu ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā: “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta rehe jō ipy'a katu tī. (Mā! Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ē te'e tī.)

—Pe, pehē pe ma'e katu ame'ē ke ma'e. Ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā! “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym tī. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Ma'e katu ame'ē ke ma'e katu. Ame'ē ta rehe jō ipy'a katu tī. (Mā! Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ē te'e tī.)

—Amō ta pe tamatarer pemupyta rahā, ame'ē ke pehē pe mujywyr ta, aja pekwa. A'erehe ame'ē ta pe pemupyta katu. Aja rahā: “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Aja mupyta tī. Juja katu te mujywyr tī, aja ukwa. Aja ym pehē! (Pehē ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ē ta rehe pesak katu tī. Tamatarer ke pemupyta katu. Mujwyriha ke peputar ym pexo. Aja rahā Tupā koty nema'e heta te hū ta. “Tupā ra'yr ta” aja ta pexo. Tupā riki ywatehar te ke a'e. Upa ngā rehe katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu ym ame'ē ta rehe a'e usak katu tī. Jaxer ame'ē ta rehe aja tī. Usak katu tī. Upa ngā rehe aja tī. Usak katu tī. Aja Tupā. ³⁶ Pehē rehe pehē pái keruhū pyrara usak. Aja amō ta rehe pepyrara pesak tī — aja Jesu pandu.

*“Katu ym nde” aja amō rehe har ebandu ym
(Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3)*

³⁷ A'e pandu tī:

—Amō ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ē ta katu ym” aja. Aja pepandu rahā, aja juja katu te pehē rehe har Tupā pandu ta tī. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amō ta

rehe har kapitā pe pepandu ym: “Peme'ē riki katu ym. A'erehe emahy” aja pepandu ym. Pepandu ym rahā, aja pehē rehe har Tupā pandu ym ta tī. “Katu ym pehē” aja a'e pandu ym ta tī.

—Amō rehe peparahy rahā, pehē py'a pemujoywyr katu ehe. Aja rahā, pehē katu ym rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr katu ta tī.

³⁸ —Amō ta pe ma'e ke peme'ē katu. Aja rahā, pehē pe ma'e ke Tupā me'ē katu ta tī. Tyryhem aja pehē pe muwyr ta. Jetehar te ke! I'ar koty te we muwyr ta, pehē pe. Myja me'ē amō ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehē pe Tupā ma'e ta tī — aja Jesu pandu.

³⁹ Myja me'ē eha ym te ame'ē my, ame'ē ke jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Mokōi eha ym te ame'ē ta ixo rahā, marā ka ym jumokōi wataha. Ipo rehe a'eta jupyhyk wata oho rahā, janam ha pe te'e mokōi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehē tī. Jetehar te ke pejumu'e katu rahā, ame'ē ke amō ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja pejawy ym ta.) ⁴⁰ Jumu'eha riki mu'eha aja ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe, upa katu te jumu'e rahā, mu'eha aja a'e tī. Ukwa katu ta tī.

⁴¹ —Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ē rehe nde eresak. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mā peja ame'ē rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhū mupuk riki. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym aja.) Mā peja ame'ē rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴² —Kuja ne mu pe epandu my: “Éi! Sa'e! Nde reha ngi myra kurer ke ihē ajo'ok ta” aja. (Aja rahā, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ē ke mā peja ehijar” aja nde erepandu.) Mā! Nde eresak ym my?

Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.)

—Mã! Mokõĩ nde erekwaha namõ nde erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ke ejujo'ok py. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

I'a rehe har

(Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y hury katu rahã, i'a katu riki. Pe, ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym. ⁴⁴ I'a katu rahã, ma'eywa'y rehe har amõ ukwa katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa katu ta.) Pesarahã! Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym te. Japekã'y ngi waja ke amõ po'ok ym te tĩ. ⁴⁵ Aja amõ tĩ. I'a aja amõ rehe har amõ ta ukwa katu tĩ. Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a katu, ame'ẽja saka.) Jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, sawa'e katu ym ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a ym, ame'ẽja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ pandu. A'erehe i'a ym aja: “Katu ym a'e” aja ehe har ukwa katu awa — aja Jesu pandu.

Ok mujãha rehe har

(Matéu 7.24-27)

⁴⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe nde erepandu: “Éi! Sawa'e! Nde katu!” aja. Mã! Aja panduha jõ. Anĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, katu ym aja. ⁴⁷ Ihẽ rehe amõ uhyk. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e.

Esarahã! Ehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. ⁴⁸ Ok ke mujã a'e. Kuja y rake mujã. Ywykwar ypyp pykũi katu. Itahu rehe uhyk oho. Ame'ẽ 'ar pe ok pyter ke jytyka. Ok pyter ke hãtã jytyka. Pe, y tiha rahã, ok ke u'ar ym. Ok pyter hãtã jytyka, a'erehe y ombor ym.

⁴⁹ —Amõ anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'ẽ riki amõ koty ok ke mujã. Kuja, y rake mujã tĩ. Ok pyter ke hãtã ym jytyka. Pe, y tiha rahã, upa munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tũ! Mã! Tyapu hũ! — aja Jesu pandu.

7

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu (Matéu 8.5-13)

¹ Upa aja me'ẽ ngã pe Jesu pandu rahã, a'engi oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. ² A'ep amõ sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitã ke a'e tĩ. Ima'e miasu ahy ixo. Ame'ẽ riki amõ miasu 'ar koty te we katu ame'ẽ ke ipe. Manõ tate a'e. ³ Pe, Jesu uwyriha rehe har kapitã ukwa rahã, jundéu awa tamũi ta ke ixoty a'e mondo. Tamũi ta pe pandu:

—“Ihẽma'e miasu ke emukatu ejur. Pahar ejur” aja Jesu pe peme'u peho — aja tamũi ta pe kapitã pandu.

A'erehe tamũi ta oho. ⁴ Jesu rehe uhyk rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitã panduha ke nde erema'e rahã, katu ta tiki. ⁵ Jundéu awa ta rehe a'e ipy'a katu. Jandema'e jy'ariha renda ke a'e riki mujã tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Tamũi ta pandu, a'erehe a'eta namõ Jesu oho. Kapitã rok pe uhyk tate rahã, ixoty ehe katu ame'ẽ ta ke kapitã mondo tĩ. Kapitã je'ẽha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitã rehe katu ame'ẽ ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahã! Kuja kapitã pandu: “Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Amõ awa ihẽ. Nde aja

jundéu awa ym ihě tĩ. ⁷ A'erehe nde koty ihě atu aho ym tĩ. Esarahã! Epandu jõ! Pe, ihěma'e miasu katu ta oho. ⁸ Akwa katu ihě. Ihěma'e kapitã je'ěha rehe ihě ahendu katu tĩ. Pe, ihě je'ěha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Amõ pe ihě apandu: 'Eho!' aja. Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihě apandu: 'Ejur se!' aja. Pe, pahar a'e uwyr. Ihěma'e miasu pe ihě apandu: 'Eparaky eho!' aja. Pe, a'e paraky oho. A'erehe paite nde erepandu rahã, se ihěma'e miasu katu ta, aja akwa katu" — aja Jesu pe pandu.

⁹ Ame'ě ke Jesu hendu rahã: "Mã! Katu tiki!" aja ukwa. Uwak rahã, haikwer rupi uwyr ame'ě ta pe pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihě rehe. Ihě apandu pehě pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihě rehe. Amõ ywy pe nixói. Jundéu awa tama'e ywy pe nixói tĩ. A'eramõ akwa — aja Jesu pandu.

Arahã mukatuha ke pandu. Pe, kapitãma'e miasu katu oho. ¹⁰ Sonda tama'e kapitã rok pe ehe katu ame'ě ta jõ jywyr oho rahã, kapitãma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manõ ame'ě membyr ke Jesu mukwera

¹¹ Ku'ě rahã har pe we Nã ok ta pe Jesu oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ě ta oho tĩ. Inamõ heta ngã oho tĩ. ¹² Ok ta kurar rukwen rehe uhyk tate rahã, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manõ ame'ě ke jytym ta raho reko tĩ. Ixawa'e manõ ame'ě membyr ke a'e. Peteĩhar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kũjã namõ uwyr ixo. ¹³ Usak ehe rahã, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manõ ame'ě ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kũjã pe.

¹⁴ Pe, kaixã koty oho. Ipo ke mujar ehe rahã, sawa'e ta hupir raho ame'ě ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihě apandu nde pe: "Epu'am!" — aja riki.

¹⁵ Pahar manõ ame'ě ke wapyk tĩ. Kwera katu uĩ. Pandu pandu a'e tĩ. Imã pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tĩ — aja ipe.

¹⁶(Pyrātā te ame'ẽ ke kohĩ, aja ngā ukwa.) A'erehe Tupā rehe har katu ngā pandu tĩ.

—Mā! Katu tiki! Tupā je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke jande namō ixo apo! Katu te ame'ẽ ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupā muhā katu uwyr, jundéu awa ta ke — aja ngā pandu.

¹⁷Pe, Jesu rehe har ngā pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi pandu oho. Hake ywy ihĩ ame'ẽ rupi pandu oho tĩ. “Ngā ke Jesu mukatu” aja riki pandu oho ngā.

*Jesu koty sawa'e ta ke Juā mujahukiha mondo
(Matéu 11.2-19)*

¹⁸Upa ame'ẽ mukatuha rehe har Juā pe inamō jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Arahā kyndaha pe Juā ixo. Pe, inamō jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har mokōihar pe jō Juā pandu.

—Pejur! Pesarahā! ¹⁹Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: “ ‘Amō sawa'e uwyr ta’ aja ihē apandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ym rahā, amō sawa'e rehe jaharō ta my?” aja peme'u peho — aja Juā pandu mokōihar pe.

²⁰Pe, Jesu koty mokōihar ta oho. Uhyk ehe rahā, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juā mujahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: “Amō sawa'e uwyr ta” aja a'e pandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Anĩ rahā, amō sawa'e rehe jaharō ta my? — aja Juā muwyr ame'ẽ ta pandu ipe.

²¹Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahā heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. ²²Pe, Juā muwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Juā koty pejywywyr peho. Pesak ramō ame'ẽ ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ẽ ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ẽ ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym

te ame'ẽ ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke apo upa ka'ẽ oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ẽ ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y. ²³ Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo. Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hã! Japandu ta jaho kỹ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

²⁴ Juã muwyr ame'ẽ ta jywyr oho rahã, Juã rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Amukwehe te awa nixói te ame'ẽ pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ẽ ke rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. (Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.) ²⁵ Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo, ame'ẽ sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym tĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo ame'ẽ ta kapitã keruhũ rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ẽ ke namõ jõ ixo ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe ixo tĩ. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ẽ namõ a'e ixo ym.) ²⁶ Ihẽ pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta 'ar koty te we Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.) ²⁷ Ta'yr rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:
 “Ne ndutar koty myrandu raho ame'ẽ ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, ngã py'a ke ihẽ koty a'e muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ẽ mondo py ame'ẽ ke Juã.)

²⁸—Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Pe, amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ẽ ta Juã 'ar koty te we katuha. Myrandu ke ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Juã pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar koty te we katu. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ẽ ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ma'e ukwa ym ame'ẽ ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta katu te, aja Tupã ukwa katu — aja ngã pe Jesu pandu.

²⁹Jesu rehe heta ngã hendu. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta hendu ehe tĩ. Amukwehe te Juã mujahuk ame'ẽ ta ke a'eta. (Ame'ẽ ta jaxer te, aja amõ ta ukwaha.) Ame'ẽ ta Tupã je'ẽha rehe hendu katu. “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak” ame'ẽ Tupã je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe Juã mujahuk. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke hijar aja mujekwa.) ³⁰Parise ta anĩ. Putar ym. Ame'ẽ ta pandu: “Jande ke Juã mujahuk ame'ẽ ke japutar ym. Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe jahendu tar ym tĩ” aja riki. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe hendu tar ym tĩ.

³¹Jesu pandu tĩ:

—Myja me'ẽ ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta my? Kuja nahã my? ³²Ame'ẽ ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Kũjãtãi ta aja tĩ. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: “Huryha rehe jande jajyngar tipe. Pepurahái ym. Pyaiha rehe jajyngar tipe. Pejixi'u ym tĩ” aja wajar ta pe pandu.

³³—Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ẽ ta tĩ. Juã mujahuk-ihã uwyr rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. (Aja pyaiha ke

mujekwa.) Kawī ke u'u ym te tī. Pe, ehe har pepandu: “Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Katu ym a'e” aja pandu naī. (Pehē rury ym ehe. Wajar ihī, ame'ēja saka pehē tī.)

³⁴ —Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Juā aja ym ihē. Upa ma'e ke ihē a'u. Kawī a'u we tī. Pe, ihē rehe har pepandu: “Pesarahā! Ma'e u'u hū ame'ē ke a'e. Kawī ngi ka'u ame'ē ke a'e” aja ihē rehe pandu naī. Katu ym aja. “Jaxer ai ame'ē ta rehe katu ame'ē ke a'e. Homa awa tama'e kapitā keruhū rehe tamatarer matyr ame'ē ta rehe katu ame'ē ke a'e tī. Katu ym aja” aja riki ihē rehe har pandu naī tī. Tupā muwyr ame'ē ke ihē, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihē rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

³⁵ —Pesarahā! Tupā koty ipy'a ke amō muruwak rahā, Tupā riki upa ma'e ke ukwa katu, aja a'e ukwa katu — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, kuja riki. Juā ke Tupā muwyr. Juā ma'ema'eha katu, aja Tupā ukwa. Jesu ke Tupā muwyr tī. Pe, Jesu ma'ema'eha katu, aja Tupā ukwa tī. Aja Tupā kotyhar ta ukwa katu tī, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

³⁶ Jesu pe parise pandu:

—Ihē rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamō uhyk rahā, wapyk. Ma'e ke u'u uī. ³⁷ Ame'ē ok ta pe amō kūjā ixo. Kūjā ixo te'e ame'ē ke a'e. Parise rok pe ma'e ke Jesu u'u uī, aja hendu. A'erehe ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita parasuku pe ihī, ame'ē ke raho. ³⁸ Pe, Jesu py rake wapyk uī. Jixi'u uī tī. Aja ipy ke makym. Pe, i'a puku ame'ē pe ipy ke muxikā rahā, ipy ke juru pe pyter pyter tī. (Aja ipy'a moī moī ehe.) Pe, ma'e piheha ke jyhen ehe. ³⁹ Ame'ē rehe parise usak. Hok pe

Jesu ke muhyk ame'ě ke a'e. Her Simã. A'e jupandu jupe uĩ:

—Peme'ě sawa'e Tupã je'ěha pandu ame'ě ke rahã, kūjã rehe har ukwa ta tipe. Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ě rehe har ukwa ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ě kūjã ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu rehe har Simã jupandu jupe uĩ.

⁴⁰ Ame'ě ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simã! Ma'e ke ihě apandu ta nde pe — aja.

Simã pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Epanurahã! — aja ipe.

⁴¹ Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokõi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar ngi tamatarer ke ame'ě ta pyhyk. Peteĩ sawa'e heta te hũ pyhyk. Amõ heta ym pyhyk. ⁴² Pe, ijar pe marã ka ym mujywyriha. A'erehe mokõi sawa'e ta pe ijar pandu: “Ere! Katu apo 'y. Tamatarer pemujoywyr ym ta me'ě te'e. Upa ihě aharái apo 'y” aja. Aja rahã, mokõi sawa'e ta ngi har myja me'ě sawa'e riki ijar rehe ipy'a katu te my? — aja Jesu Simã pe.

⁴³ Simã pandu:

—Tamatarer heta te hũ pyhyk, ame'ě riki ipy'a katu te. Tamatarer mujywyriha ijar harái, a'erehe ipy'a katu te, aja nahã my — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tỹ. Nde erepandu katu — aja.

⁴⁴ Simã pe pandu we rahã, kūjã koty uwak.

—Simã! Kome'ě kūjã rehe esarahã! Ko nde rok pe ihě ajur rahã, y ke nde eremoĩ ym. Ihě py kutukiha ke. (Aja jundéu awa ma'eha ke.) Kome'ě kūjã anĩ. Ihě py ke kutuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikã tĩ. ⁴⁵ Ahyk rahã, ihě rehe nde erejuman ym tĩ. “Ko nde erejur katu” aja nde erepandu ym. Kome'ě kūjã anĩ. Ihě ahyk rahã, ihě py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e. Aja ipy'a katuha mujekwa.

⁴⁶ Ihē ākā rehe ma'e ka pihe katu ame'ē ke nde erejyhen ym. (Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa ym.) Kūjā anī. Ihē py rehe ma'e piheha ke jyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁷ A'erehe ihē apandu nde pe. Ihē rehe ipy'a katu te ha ke kūjā mujekwa. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupā ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kūjā ma'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, Tupā ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi ipy'a katuha amō mujekwa tī — aja Simā pe pandu.

⁴⁸ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr — aja ipe.

⁴⁹ Myrape 'ar pe amō ta wapyk uī. Ame'ē ta jupandu a'eta jupe uī:

—Mā! Awa ko my? Esarahā! Amō ke rehe ipy'a jywyr ame'ē ke a'e. Tupā a'e my tī — aja jupandu a'eta jupe uī.

⁵⁰ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ihē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke Tupā muhā katu. Ererahā! Eho katu — aja ipe.

8

Jesu namō kūjā ta oho

¹ Ku'ē rahā har pe we amō amō ok ta rupi Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo tī. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahā: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē’ aja a'e pandu ta” ame'ē myrandu katu ke pandu pandu oho ixo. Jumu'eha ta inamō oho tī, awa py mokōi ame'ē ta ke. ² Inamō kūjā ta oho tī. Amukwehe amō kūjā ta py'a ngi ājā ke Jesu muhem mondo. Ame'ē kūjā ta oho inamō tī. Amukwehe amō ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī. Ame'ē kūjā ta oho inamō

tĩ. Ko Mari Mandare oho inamõ tĩ. Amukwehe te awa po wajar mokõi ãjã ta ke Jesu muhem mondo ingi. ³ Ko Joa oho inamõ tĩ. Ku rakehar ke a'e. Ku riki Ero rok pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ẽ ke a'e. Ko Susã oho inamõ tĩ. Ko amõ kũjã ta heta oho inamõ tĩ. Upa ame'ẽ ta ma'e ke me'ẽ katu, Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ẽ. Ame'ẽ namõ ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngã pe.

Ma'e ra'ĩ muhãi me'ẽ rehe har
(*Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9*)

⁴ Heta ngã ixoty jy'ar uwyr. Amõ amõ ok ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ẽ ta pe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

⁵ —Ma'e ra'ĩ ke amõ sawa'e muhãi oho. Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãi rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. A'ep amõ ta pyrũ ehe. Ma'ewyra ta u'u amõ tĩ. ⁶ Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ hywõi rahã, te'e manõ. Ita ty rupi y nixói, a'erehe te'e manõ. ⁷ Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namõ hywõi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ĩ hywõi rahã, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. A'ep hury katu. I'a hũ tĩ. Hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha. Aja hymbo pame katu te i'a ihĩ — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e! — aja ngã pe Jesu pandu.

Myja me'ẽ ma'e ke my ame'ẽ rehe har
(*Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12*)

⁹ I'i we myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ẽ my? — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, a'e pandu:

—Apo amō kotyhar Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā ihē pe pandu. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke apandu pandu. Aja rahā, amō usak usak tipe. Anī. Ukwa ym te ame'ē rehe har. Amō hendu hendu tipe. Anī. Ukwa ym te tī — aja Jesu pandu.

*Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē ke Jesu mujekwa
(Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)*

¹¹ A'e pandu tī:

—Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e ra'ī riki Tupā je'ēha aja saka. ¹² Ma'e ra'ī awa rape rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe amō ta hendu tipe. Pe, ame'ē ta rehe Satana uhyk ta. (Ājā ramūi a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ēja saka.) Pe, Tupā je'ēha ke upa mukanim a'eta ngi. Aja rahā, Tupā rehe jurujar ym. Pe, ame'ē ke Tupā muhā ym.

¹³ —Ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe huryha namō hendu katu tipe tī. (Pahar hywōi, ame'ēja saka.) Anī. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahā, jurujar katu we rī. Pe, Tupā rehe jurujar katu, a'erehe amō ta putar ym. Mahy riki tī. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ēja saka.)

¹⁴ —Ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe hendu tipe tī. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupā je'ēha harái. Upa ipy'a ngi mukanim. Tamatarer hū pyhykiha rehe jō ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupā je'ēha harái tī. Jumuhuryha rehe jō ukwa ukwa ixo tī, a'erehe Tupā je'ēha harái tī. Upa mukanim ingi tī. A'erehe Tupā rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ēja saka.)

¹⁵ —Ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ipy'a pe ihĩ katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har

(Mak 4.21-25)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Araparin amõ hany rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta. ¹⁷ Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja saka. I'I atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka. Apo jupyk, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka.)

¹⁸ —Pesarahã! Ma'e pehendu ame'ẽ ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ẽ pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Tupã mukanim ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mõi ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Jesu mõi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe.

²⁰ Pe, amõ pandu oho ipe:

—Soroka pe ne mõi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.

²¹ Pe, heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Tupã je'êha rehe hendu, pe, pandu: “Katu. Tupã je'êha mujekwa, aja ihê ama'ema'e ta” aja. Aja pandu ame'ê ta ihê mõi aja tĩ. Ihê mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(*Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41*)

²² Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ê ta pe pandu:

—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.

Pe, sosok mondo. ²³ Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukwer oup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rõi. Tate jere oho. ²⁴ Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande jajere tate jaho — aja Jesu pe.

Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:

—Mõ peja ym! Eputu'u katu ihê pe — aja.

Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mõ peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ. ²⁵ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mõ! Pehẽ namõ ihê axo. Ihê rehe pejurujar ym. Katu ym aja — aja Jesu.

A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Jupandu a'eta jupe:

—Mõ! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ê ke kohĩ. Je'êha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mõ! Myja me'ê sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ê ke Jesu mukatu
(*Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20*)

²⁶ Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera ywy koty oho. Ame'ê ywy Ngariréi ywy kupe koty ihĩ.

²⁷ Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ê ke a'e kwe. Ipy'a rehe

ājā ihī ame'ē ke a'e tī. Yman jawe te'e ixo rī, a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ē ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihī. ²⁸⁻²⁹ Pe, ājā ihī katu ehe rahā, awa nixói te ame'ē pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amō ta pukwar kwe. Ita tupaham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tī. Anī. Ten! Aja ame'ē ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ē pe ājā mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e usak rahā, ahem hū ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī aja mujekwa.) Ājā pe Jesu pandu:

—Sawa'e ngi ehem eho — aja.

A'erehe Jesu pe sawa'e hātā pandu:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywatehar ke a'e. Ema'e ym ihē pe. Ihē apandu nde pe, emahy ym ihē ke — aja Jesu pe.

³⁰ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde rer? — aja ipe.

—Ihē rer riki: “Heta” — aja.

Sawa'e py'a rehe heta te hū ājā ta ihī, a'erehe: “Heta” aja pandu. ³¹ Pe, Jesu pe ājā ta pandu:

—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rī. Aja emahy ym we jande ke rī — aja ipe.

³² Pe, petete kure ta ixo. Ame'ē ke rehe ājā ta usak. Heta te hū kure ta i'āi. Ywy'ā rupi kāpī u'u ixo. Jesu pe ājā ta pandu:

—Kure ta koty jaho tar katu — aja.

—Ere! — aja Jesu.

³³ A'erehe sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³⁴ Ame'ē ke kure usakiha ta usak rahā, ame'ē rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amō ta renda rupi pandu pandu oho tī. ³⁵ Pe, ame'ē ke rehe ngā usak oho tī. Jesu

rehe uhyk rahã, sawa'e rehe usak. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi, ame'ẽ ke rehe usak. Jesu rake wapyk uĩ. Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tĩ. Pe, upa ngã kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.) ³⁶ Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta upa ame'ẽ rehe har ngã pe pandu. ³⁷ Pe, Jesu ngi upa jera ywy pe har ta kyje. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa.) A'erehe kyje ngã ingi. (Amõ we ngãma'e kanim ta, ame'ẽ ke putar ym tĩ.) A'erehe pandu ipe:

—Sengi eho — aja Jesu pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Oho ingi. ³⁸ Oho tate rahã, sawa'e pandu ipe. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi ame'ẽ ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.

³⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nde rok pe ejywyr eho. Nde ke Tupã mukatu, ame'ẽ rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.

Pe, hok pe mujywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. “Mã! Katu tiki. Ihẽ ke Jesu mukatu” aja pandu pandu oho.

“Ihẽ rajyr emukatu ejur” aja Jái pandu

(Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24)

⁴⁰ Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahã, heta ngã harõ u'am ehe. Huryha namõ ame'ẽ ta pandu:

—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.

⁴¹ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã ke a'e. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hũ ipe:

—Ihẽ rok pe jaho! ⁴² Ihẽ rajyr ahy oup. Manõ tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.

Awa py mokõi warahy 'ar ame'ẽ ke tajyr. Tajyr peteihar ke.

Kũjã ke Jesu mukatu

(Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34)

Pe, Jái namõ Jesu oho ixo rahã, heta ngã jumujar mujar hũ te'e oho ixo tĩ. ⁴³ Heta ame'ẽ ta pyter pe amõ kũjã oho ixo. Jaiha pupur hũ ame'ẽ ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'eha a'e. [Mukatuha ta pe upa katu te tamatarer ke me'ẽ me'ẽ. Anĩ. Mukatu ym te a'e ke.]

⁴⁴ Jesu raikwer rupi uwyr. Pe, heta ame'ẽ ta rupi asa oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk. Pahar jaiha pupur ame'ẽ ke putu'u katu ipe. ⁴⁵ Jesu pandu:

—Awa ihẽ ke pyhyk my? — aja.

Upa ngã pandu:

—Anĩ ihẽ — aja ipe.

Petu pandu:

—Sawa'e! Mã! Ukwa ym awa! Nde rake rupi heta ngã ixo. Mujar mujar hũ tĩ — aja ipe.

⁴⁶ Jesu pandu:

—Jetehar te ke! Ihẽ ke amõ pyhyk! Ihẽma'e pyrãtãha uhem oho. Amukatu amõ ke, a'erehe ihẽma'e pyrãtãha uhem, aja akwa katu — aja riki.

⁴⁷ Pe, ngã ukwa ym ha rupi asa oho ym ta, aja kũjã ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrýi riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngã pyter pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my, ame'ẽ rehe har upa pandu. Pahar katu oho jupe, ame'ẽ rehe har pandu tĩ. ⁴⁸ Pe, Jesu pandu ipe:

—Êi, kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejurujuar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kũjã pe.

*Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43)*

⁴⁹ Pe, pandu ixo rahã, kapitã rok ngi amõ pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu:

—Nde rajyr manõ ramõ te. Mã peja mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manõ táí — aja sawa'e ta pandu. (“Mu'eha” aja pandu rahã: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

⁵⁰ Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu rahã, Jái pe pandu:

—Anĩ. Nde py'ahu te'e. Ihẽ rehe nde erejurujar katu, aja rahã jõ katu ta tiki. Pe, nde rajyr katu ta tĩ — aja Jesu ipe.

⁵¹ Pe, hok pe uhyk rahã, heta ame'ẽ ta pe pandu:

—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.

Kuja jõ inamõ hok pe ixo oho. Ko Petu. Juã amõ tĩ. Tian amõ tĩ. Ipái amõ tĩ. Imãĩ amõ tĩ. Ame'ẽ ta jõ. Heta ame'ẽ ta soroka pe pyta. ⁵² Kũjãtãĩ manõ, a'erehe a'ep pe har ta jixi'u hũ. Ahem ehe ixo tĩ. Pe, Jesu pandu:

—Pejixi'u ym. Kũjãtãĩ manõ ym. Ukwer te'e oup — aja ngã pe.

⁵³ —Héi! Héi! Mã! Ukwa ym a'e — aja upa a'ep har ta puka puka hũ ehe.

Kũjãtãĩ manõ te, aja a'eta ukwa. A'erehe puka puka hũ ehe. ⁵⁴ Kapy pe ixo rahã, ipo ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Kũjãtãĩ! Epu'am! — aja Jesu.

⁵⁵ Pe, pahar kwera katu. Pu'am tĩ. Pe, imãĩ pe Jesu pandu:

—Ma'e ke eme'ẽ ipe. U'u ta — aja.

(Ma'e u'u rahã, ixuwe katu a'e aja ukwa katu, a'erehe aja Jesu pandu.) ⁵⁶ Ipái ta pandu:

—Mã! Mã katu tiki! — aja.

Jesu pandu:

—Myja kwera katu my, ame'ë rehe har amõ ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.

Petu ta pe aja tĩ. “Pepandu ym” aja pandu tĩ.

9

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Pe, awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu: —Ihë je'ëha rupi amõ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo. Ihëma'e pyrãtãha namõ aja tĩ. Pemuhem pemondo tĩ. Ihë je'ëha rupi ahy ixo ame'ë ta ke pemukatu tĩ. Ihëma'e pyrãtãha namõ aja tĩ. Pemukatu tĩ — aja Jesu pandu.

² Pe, ame'ë ta ke mondo rahã, kuja pandu tĩ:

—Kuja pepandu pandu peho: “Ixoty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã pandu ta ipe: ‘Ihëma'e nde’ aja. A'erehe mã peja pehë py'a ke ixoty pemuruwak” aja ngã pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ë ta ke pemukatu tĩ. ³ Peho rahã, pehëma'e ke peraho ym te. Pehë mi'u ke peraho ym. Tamatarer ke peraho ym tĩ. Mokõi kamixa ke peraho ym tĩ. Pehë kupe pe ma'e ryru peraho ym tĩ. Myra te'e pehë po pe peraho ym tĩ. Myra rehe te'e wata ame'ë ke. ⁴ Amõ ta rok pe pehyk, pe, pehë pe ijar pandu: “Ko nde erejur katu. Ihë rok pe epyta katu” aja. A'ep pepyta katu we rĩ. Ame'ë ok ta pe pexo rahã, ame'ë rok pe jõ peker. Ame'ë rok pe jõ ma'e ke pe'u tĩ. (Aja rahã, ijar pandu py ame'ë ke parahy ym ta.)

⁵ —Pehë ke amõ ta putar ym rahã, ame'ë ok ta ngi pehem peho. “Ko nde erejur katu. Se epyta katu” aja pandu ym te awa. Aja rahã, pehem peho. Peho rahã, pehë py ngi ywyku'i pejuhyk pembor. Ame'ë ke a'ep pe har ta usak rahã, a'ep pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

⁶ Upa Jesu pandu rahã, jumu'eha ta oho. Amõ amõ ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahã, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha

(Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29)

⁷ Ero kapitã ke a'e. Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu. Amõ ta pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke Tupã mukwera katu muhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ.

A'erehe ame'ẽ hendu rahã, Ero ka'u te'e. ⁸ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr uwyr a'e tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kwera katu uhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

⁹ Pe, Ero pandu:

—Anĩ. Amukwehe amõ pe apandu: “Juã ãkã emondok eho ingi” aja. (Juã manõ te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juã ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ẽ my? Mãte hũ ehe har ihẽ ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwa tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ

(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juã 6.1-14)

¹⁰ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe. Pe, ame'ẽ ta namõ jõ Jesu oho. Mesái ok ta pe oho. ¹¹ Pe, ame'ẽ ke hetaha ta ukwa rahã, haikwer rupi ngã oho tĩ. Uhyk rahã, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupã rehe har kuja pandu: “Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ

muruwak, ame'ë ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahã: 'Ihëma'e ke a'e' aja a'e pandu" aja Jesu pandu pandu ngã pe. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ.

¹² Pe, warahy ka'aruk koty rahã, awa py mokõi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ë pe jaxo. Ngã mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujywyr emondo. Paite ok ta rupi ngã oho ta. Ame'ë rupi imi'u ngã jo'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihĩ tĩ. Amõ awa renda rupi aja tĩ — aja Jesu pe.

¹³ Jesu pandu:

—Anĩ. Ame'ë ke pehẽ atu peme'ë me'ë ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ë mokõi jõ kohĩ. Mbeju, awa po wajar peteihar upa jõ kohĩ tĩ. Ame'ë uhyk ym ta ngã pe. Amõ heta te hũ jajo'ok ym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

¹⁴ Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jõ manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amõ koty koty ngã ke pemujoy'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amõ 50 nahã. Paite amõ 50 nahã. Aja pame katu te. "Pewapyk" aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

¹⁵ Pe, aja jumu'eha ta mujoy'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amõ 50. Paite amõ 50. Aja pame katu te. ¹⁶ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ë amõ. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë. Pira ka'ë mupen tĩ. Ame'ë ke me'ë tĩ. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja Jesu.

¹⁷ Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Pyta we ame'ē ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasākā pe matyr. Kuja, awa py mokōi wasākā mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Pe, amō rahā, Tupā namō jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Jesu pandu:

—Ihē rehe har ngā pandu rahā, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ē ta pandu:

—Kuja amō ta: “Juā mujahukiha nde” aja je. Amō ta: “Eri nde. Ymanihar Tupā je'ēha pandu me'ē ke” aja je tī. Amō ta: “Amō ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke kwera katu uhem. Ame'ē ke nde” aja je tī — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Pehērahā! Myja ihē rehe har pekwa my? — aja jumu'eha ta pe.

Petu pandu:

—Nde riki Kirisutu! Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja Jesu pe.

Manōha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33)

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē. Ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.

²² A'e pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ko apandu pehē pe. Ihē ke amō ta mahy hū ta. Jundéu awa tamūi ta putar ym te ihē ke tī. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū aja tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Ihē ke putar ym te tī.

Ihě ke amō ta jukwa ta. Pe, mokōi aker rahā, ihě ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke

(Matéu 16.24-28; Mak 8.34-9.1)

²³ Upa ngā pe Jesu pandu:

—Ihě namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar ta me'ē te'e. Pe, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Wera rahā pame katu te ima'e putariha ke mukanim ta me'ē te'e tī. Pe, ihě namō tapijar te'e we oho ta me'ē te'e. ²⁴ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu naī: “Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihě” aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihě rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta a'e ixo. ²⁵ Kome'ē ywy keruhū pe ma'e katu ame'ē ke heta te hū ihī. Upa ame'ē ke amō pyhyk. Matyr hū tī. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Aja rahā, marā ka ym katuha.

²⁶ —Awa ihě tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihě ngi amō huxī rahā, ihě ruxī ta ingi tī. Ihě amu'e ame'ē ke ngi amō huxī rahā, ame'ē sawa'e ngi ihě ruxī ta tī. Ihě ajywyr rahā, ihě ruxī ta ingi. Katu te ha namō ihě ajywyr ta. Papama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Arahā ihě ngi huxī ame'ē ta ngi ihě ruxī ta tī. ²⁷ Pesarahā! Apandu pehē pe! Ihě riki kapitā keruhū te. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahā, usak ta, manō ym we ta rī — aja ngā pe Jesu pandu.

Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tī.

(Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8)

²⁸ Upa ame'ē ke Jesu pandu rahā, kuja a'e ukwer nahā my, awa po wajar mokōi. Pe, ywy'ā keruhū pe oho. Petu ke raho. Juā amō tī. Tian amō tī. Tupā namō pandu oho.

²⁹ Pe, Tupā namō pandu u'am rahā, huwa ke amō koty

uwak oho. Ima'e mundeha ke ituwyr te hũ. ³⁰⁻³¹ Pahar ywa pe har weraha namō mokōi sawa'e ta uhem. (Wera te hũ rahā, Tupā pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te Eri amō tī. Jesu namō a'eta pandu pandu u'am. Kuja a'eta pandu inamō:

—Jerusarē ok ta pe nde eremanō ta. Aja Tupā putar ame'ē ke nde erema'e ta — aja Jesu pe.

³² Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak rahā, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak. Mokōi sawa'e ta inamō pu'am u'am, ame'ē ke rehe a'eta usak tī. ³³ Pe, mokōi sawa'e ta oho ixo ingi rahā, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe katu tiki. Pehē mahapyr pe mahapyr xipa ke jamujā ta. Ko nde pe amō. Moise pe amō tī. Eri pe amō tī. (Aja rahā, amō we pepyta we ta my) — aja Petu Jesu pe.

Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja Petu pandu.

³⁴ Pe, Petu pandu u'am rahā, ywa takāxīha uhyk a'eta rehe. Takāxīha rysāha uhyk a'eta rehe. Pe, ywa takāxīha pe mokōi sawa'e ta ixo oho rahā, Petu ta kyje. Usak ame'ē ke ngi kyje. ³⁵ Pe, ywa takāxīha ngi panduha uwyr. Kuja:

—Ko riki ihē ra'yr. Katu asak ame'ē ke a'e. Ihēma'e ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendū katu — aja.

³⁶ Panduha putu'u rahā, jeje Jesu ixo. Upa usak ame'ē ke amō ta pe Petu ta pandu ym te. Arahā pandu ym te rī.

Kurumī py'a rehe ājā ihī

(Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29)

³⁷ Ame'ē ku'ē rahā, ywy'ā keruhū ngi Jesu ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahā, heta ngā uhyk ixoty. ³⁸ Heta ame'ē ta ngi har amō sawa'e pukái Jesu pe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Apandu nde pe. Ihē ra'yr rehe esarahā! Peteīhar ke a'e. ³⁹ Ipy'a rehe ājā ihī rahā, pahar ahem ahem a'e. Mumanō manō a'e ke reko tī. Aja rahā, juru ke tyjúi hũ. A'e ke mahy hũ tī. Pe, he'ō te rahā,

uhem oho ingi. ⁴⁰ Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta pe ihē apandu hū: “Ājā ke pemuhem pemondo ingi!” aja riki. Anī. Marā ka ym muhemihā — aja Jesu pe.

⁴¹ A'e pandu:

—Mā! Apo pehē pexo ame'ē ta! Mā! Tupā pyrātāha rehe pejurujar ym! Katu ym aja. Aja te'e pehē namō ihē axo ym ta. Pejurujar ym ha namō aja te'eha ihē py'ahu te'e ahendu. Anī. Aja ym ta — aja ngā pe.

Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde ra'yr ihē pe erur — aja ipe.

⁴² Pe, kurumī uwyr ixo rahā, a'e ke ājā ityk. Ywy rehe ityk. Pe, mumanō manō hū. Ājā pe Jesu pandu:

—Ehem eho ingi — aja.

Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe raho.

⁴³ Tupāma'e pyrātāha rehe har ngā pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu hū — aja.

Manōha rehe har Jesu pandu tī

(Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32)

Jesu ma'eha rehe har ngā pandu ixo rī:

—Mā! Katu te me'ē a'e my! — aja.

Arahā jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁴ —Ko ihē apandu ame'ē ke pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Aja rahā, peharái ym ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē rehe ihē ruwajan ta ke amō muhyk ta werur — aja riki.

⁴⁵ Anī. Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ē rehe har pandu ym we ipe tī.

Katu te ame'ē rehe har

(Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

⁴⁶ Jumu'eha ta je'ē je'ē hū a'eta jupe u'am:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my? — aja a'eta jupe.

⁴⁷ Ame'ẽ ta ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake mupu'am. ⁴⁸ Pandu:

—Kome'ẽ ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu rahã, ihẽ pái pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr ame'ẽ ke ihẽ. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa: “Katu ym ame'ẽ ke ihẽ” aja ukwa. Aja rahã, ame'ẽ ke katu te aja Tupã ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ehe katu ame'ẽ rehe har
(Mak 9.38-40)

⁴⁹ Juã pandu:

—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasad. Ame'ẽ riki nde je'ẽha rupi ãjã ta ke muhem katu mondo, ngã py'a ngi. Jande namõ ixo ym a'e, a'erehe japandu ipe: “Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ẽha rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo” aja sawa'e pe jande japandu — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, Juã ta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym pepandu ipe. Amõ riki pehẽ ruwajan aja ym rahã, pehẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e — aja Juã ta pe.

Jesu ke amõ ok ta pe har ta putar ym

⁵¹ Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyrr ta, ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate rahã, Jesu pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta kÿ — aja.

Pe, ixoty oho ixo. ⁵² Amõ sawa'e ta ke mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari wyw pe amõ ok ta ihĩ. Ame'ẽ pe oho. (A'ep Jesu rehe ukweriha renda ke mukatu oho.) ⁵³ Anĩ. A'ep pe har ta putar ym. (Jesu riki jundéu awa ke, a'erehe putar ym.) Jerusarẽ ok ta jaxer aja a'ep pe har ta ukwaha

naĩ. Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe har ta ukwa, a'erehe putar ym tĩ. ⁵⁴ Ame'ẽ ke Tian ukwa rahã, Jesu pe pandu. Juã aja tĩ. Jumu'eha ta ke mokõi. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ame'ẽ ok ta pe har ta ke tata mai ta my. (Nde ke putar ym ame'ẽ ta ke a'eta.) Ywa ngi tata keruhũ ke japandu ta. Aja nde ereputar my? — aja Jesu pe.

⁵⁵ Jesu uwak rahã, pandu a'eta pe:

—Anĩ. Peja ym! — aja Tian ta pe.

⁵⁶ Pe, amõ ok ta pe Jesu ta oho.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe

(Matéu 8.18-22)

⁵⁷ Pe, a'eta oho ixo rahã, amõ sawa'e pandu ipe:

—Nde ereho ame'ẽ pe ne namõ ihẽ aho ta kÿ tĩ — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu ipe:

—Hokwar rupi so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamõ oho rahã, hok te nixói ta, aja mujekwa katu. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ẽ ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

⁵⁹ Amõ sawa'e pe Jesu pandu:

—Ihẽ namõ eho — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ihẽ rok pe ajoywyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihẽ riki ajyтым ta. Arahã jõ ne namõ ihẽ aho ta kÿ — aja Jesu pe.

⁶⁰ A'e pandu:

—Anĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta manõ aja saka ixo. Ame'ẽ ta riki manõ te ame'ẽ ke jyтым ta. Ne anĩ. Ihẽ namõ ejur apo 'y. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak” aja epandu eho apo 'y — aja sawa'e pe.

⁶¹ Amõ sawa'e pandu:

—Sa'e! Ne namō ihē aho ta kŷ. Kuja py ta rī. Ihē rok pe aho we ta rī. Papa ta pe ihē apandu ta: “Ihē aho ta kŷ” aja ta. Upa rahā, ne namō ihē aho ta kŷ — aja Jesu pe.

⁶² A'e pandu ipe:

—Mandi'i'y ke purure pe amō jyty m rahā, hok pe purure mujywyr jywyr ym. Kupixa pe pyta. Aja Tupā rehe har amō pandu pandu oho rahā, hok pe jywyr jywyr oho rahā, katu ym tiki. (Jywyr jywyr rahā, ihē namō oho te ta, aja mujekwa ym. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

10

Kuja, 72 sawa'e hetaha ta ke Jesu mondo

¹ Ajame'ē ke amō heta sawa'e ta pe Jesu pandu: “Ihē koty pejur. Ihēma'e ta ke pehē pexo” aja riki. Jesu jandema'e sawa'e te. Kuja, 72 sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ē ta ke jumokōi mokōi pame katu te mondo. Jesu oho ta ame'ē rupi ame'ē ta ke mondo py. Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo tī. ² Ame'ē ta pe pandu:

—Heta te hū ngā ixo. Ihē rehe har pandu oho ame'ē ta anī. Heta ym. A'erehe Tupā namō pepandu. “Sawa'e te! Ne je'ēha pandu oho ame'ē ta ke emondo. Heta emondo. Aja rahā, nde koty ngā py'a ke ame'ē ta muruwak ta” aja Tupā pe pepandu. ³ Peho apo 'y. Pesarahā! Arapuharan rehe jangwate usak rahā, marā ka ym arapuharan ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka pehē. Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy tar katu tī. (Arapuharan ke jangwate pyhyk, ame'ēja saka.) A'erehe peta kŷ. ⁴ Te'e peho. Peho rahā, tamatarer ryrū peraho ym. Ma'e ryrū pehē kupe pe peraho ym tī. Mokōi pehē py rehe har peraho ym tī. Peho pexo rahā, i'i atu pehē rehe uhyk ame'ē ta namō pepyta ym. Pahar peasa peho. ⁵ Amō rok pe pehyk rahā, pepandu py: “Mā peja kome'ē rok pe har ta rehe Tupā usak katu” aja. ⁶⁻⁷ Pe, ok jar pandu: “Katu.

Ko pejur katu! Se pepyta” aja rahã, Tupã usak katu ta ehe. Ame'ẽ rok pe jõ pepyta katu. Pehẽ mi'u ke ok jar me'ẽ. Ame'ẽ ke pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ẽ me'ẽ katu. Aja ihẽma'e parakyha ke pehẽ, a'erehe pehẽ pe ijar werur ame'ẽ ke pe'u katu. Amõ amõ rok pe pehẽ mi'u pekekar ym peho.

—Anĩ. Ok jar putar ym rahã: “Katu. Ko pejur katu. Se pepyta” aja ym pandu rahã, peho ingi. Katuha pepandu ame'ẽ ke pehẽ rehe jywyr ta, ame'ẽja saka. Pehẽ rehe Tupã usak katu ta.

⁸—Amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta mupyta katu rahã, ma'e ke pehẽ pe ngã werur ame'ẽ ke pe'u katu. ⁹A'ep ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu. A'ep pe har ta pe pepandu tĩ: “Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak. Aja rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ apo 'y' aja Tupã pandu” aja ngã pe pepandu.

¹⁰—Pe, amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta pehẽ ke mupyta ym rahã, ok ta pyter pe peho. A'ep pepandu: ¹¹“Pehẽ ok ta rupi jawata rahã, ywyku'i jande py rehe pyta rãĩ. Pesarahã! Ame'ẽ ke jajuhyk apo. Aja rahã, kuja pehẽ py'a rupi pekwa katu pe'am. Tupã pandu: ‘Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak apo' aja riki. Anĩ. A'e ke peputar ym” aja ok ta pe har ta pe pepandu.

¹²—Apandu pehẽ pe. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehẽ ke mupyta ym apo. (Ame'ẽ ta Tupã muwyr ame'ẽ ke putar ym. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe ame'ẽ ok ta pe har ta ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupã mupyrara hũ ta — aja 72 mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

*Amō ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym
(Matéu 11.20-24)*

¹³ A'e pandu tĩ:

—Korasĩ ok ta pe har ta! Mā! Māte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Mesái ok ta pe har ta! Pehẽ aja tĩ. Māte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ẽ ke heta hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe. (Anĩ. Ihẽ rehe pejurujar ym.) Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ẽ ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tĩ. Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tĩ. Tupã koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tĩ.

¹⁴ —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. ¹⁵ Kapana'ũ ok ta pe har ta! Kuja: “Jande anĩ. Katu te jande” aja pekwaha naĩ. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mukanim ta tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁶ Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehẽ rehe amō hendu katu rahã, ihẽ rehe hendu katu tĩ. Pehẽ ke amō putar ym rahã, ihẽ ke putar ym tĩ. Ihẽ ke amō putar ym rahã, ihẽ pái ke putar ym tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. A'e ke putar ym tĩ — aja Jesu pandu.

(Upa Jesu pandu rahã, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu oho.)

*Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr
(Apokarip 21.27)*

¹⁷ Ok ta rupi upa pandu oho rahã, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ẽ ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahã! ãjã ta riki jande rehe hendu katu tĩ! Nde je'ẽha rupi japandu: “Ehem eho ngã py'a ngi” aja. Aja rahã, ãjã ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

¹⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ! Satana rehe asak a'am rahã, pyrãtãha kanim ingi. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ywa ngi Tupã weraha, aja pahar pyrãtãha kanim ingi. A'erehe ãjã ta ke pemuhem pemondo ngã py'a ngi. ¹⁹ Pesarahã! Ihẽma'e pyrãtãha ke pehẽ pe amondo, a'erehe mbói ta rehe pepyrũ, pe, su'u rahã, ahy ym pehẽ pe. Jawajyr ta rehe aja tĩ. Pepyrũ, pe, jupi rahã, ahy ym pehẽ pe tĩ. Satanama'e pyrãtãha ke aja tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Pehẽ ke mahy ym ta tĩ. Pehẽ ke mahy ym te ta ma'e ke. ²⁰ ãjã ta pehẽ rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe pehẽ rury katu. Amõ we tĩ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rer ke Tupã mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ẽ ke ihĩ. A'erehe i'ar koty te we hũ pehẽ rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

*Jesu huryha ke
(Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17)*

²¹ Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahã, Jesu rehe Tupã'ã ihĩ katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitã keruhũ ke nde! Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta kapitã keruhũ ke nde tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe apandu. “Akwa katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtãha ke nde eremujekwa ym. “Ihẽ riki ajumu'e katu te ame'ẽ ke ihẽ”

aja pandu ame'ě ta pe nde eremujekwa ym tĩ. Ta'yn ta aja ihěma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym. Ame'ě ta pe nema'e pyrātā te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: “Ne jō riki katu te me'ě ke” aja nde pe. Papal Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde eremujekwa katu — aja Tupã pe Jesu pandu.

²² Pe, ngã pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihě pe ihě pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihě akwa katu. Ihě rehe har ukwa ym awa. Ihě pái jō ukwa katu te ihě rehe har. Ihě pái rehe har ukwa ym awa. Ihě jō akwa katu te ehe har. Ta'yr ke ihě. Pe, amō ta pe ehe har ihě amujekwa tar katu, ame'ě ta jō ukwa katu te ehe har tĩ — aja Jesu pandu.

²³ Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahã, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehě rury katu ame'ě ta ke pehě! Ihě ama'ema'e ame'ě rehe pesak katu, a'erehe pehě rury katu pehě. ²⁴ Apandu pehě pe. Ihě ama'ema'e ame'ě ke rehe pehě atu pesak katu. Ame'ě rehe heta ymanihar Tupã je'ěha pandu ame'ě ta usak tar katu tĩ. Marã ka ym usakiha. (Arahã se ihě nixói.) Heta ymanihar kapitã keruhũ ta aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Pehě riki ihě je'ěha rehe pehendu, ame'ě rehe ymanihar ta hendu tar katu tĩ. Marã ka ym henduha. (Arahã se ihě nixói tĩ.) Pehě anĩ. Pehendu, a'erehe pehě rury katu ame'ě ta ke pehě — aja Jesu pandu.

Samari ywy pe har sawa'e rehe har

(Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34)

²⁵ Pe, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ěha ke mu'e ame'ě ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe. Ame'ě ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja ma'e ke ihě ama'e rahã, ihě ke Tupã muhã katu ta my — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ě ke rehe nde eresak. Ame'ě mujekwa katu. Myja nde erema'e rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Ame'ě pehĩ. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihĩ. Tupã riki jandema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ ehe rahã, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahã, epy'a katu ehe tĩ. Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namõ ixo ame'ě rehe epy'a katu tĩ — aja Jesu pe pandu.

²⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ. Aja ema'e eho. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta — aja sawa'e pe.

²⁹ Pe, sawa'e riki katu ame'ě ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihẽ apy'a katu ta me'ě te'e my? — aja sawa'e.

³⁰ (Pe, amõ rehe a'e ipy'a katu ta me'ě te'e, ame'ě rehe har Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarẽ ok ta ngi amõ sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahã a'e ke ma'e mukanĩha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ě ta mukanim raho. Nupã hũ tĩ. Tate jukwa. Pete'e túi 'y.

³¹ —Arahã ame'ě pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho. ³² A'engi amõ sawa'e oho ixo tĩ. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, ixoty

usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahã, xupe 'ar rupi asa oho tĩ.

³³ —Pe, amõ sawa'e ame'ẽ rupi oho ixo tĩ. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwajan aja saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tĩ. Usak ehe rahã, pyrara usak ehe. ³⁴ Hake oho. Pirokiha rape rehe puhã moĩ. Ame'ẽ ke pukek tĩ. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amõ ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rĩ. ³⁵ Ku'ẽ rahã, hyru ngi tamatarer ke muhem. Mokõi wera rahã, wetep paraky, ame'ẽ hepyha jo'ok. Ame'ẽ ke ukweriha renda jar pe me'ẽ. Pandu ipe: “Ko riki tamatarer ihĩ. Kome'ẽ namõ sawa'e rehe esak katu kũ. Amõ we sawa'e mukatuha rehe puhã nde erejo'ok rahã, ame'ẽ ke upa nde pe ihẽ amujywyr ta kũ. Koropi ajywyr rahã, amujywyr ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tĩ” aja ijar pe samari ywy pe har pandu — aja Jesu pandu.

³⁶ Ame'ẽ panduha upa rahã, sawa'e pe Jesu pandu:

—Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanĩha ta nupã ame'ẽ ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke pe pandu.

³⁷ A'e pandu:

—Raho ame'ẽ ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tỹ. Eho tĩ. Aja nde tĩ. (Nde ruwajan aja ame'ẽ rehe epy'a katu kũ) — aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tĩ.

³⁸ Pe, jumu'eha ta namõ Jesu oho ixo rahã, amõ ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ kũjã ixo. Her Mar. Hok pe Jesu

ta ke mupyta katu. ³⁹ Ianam inamō ixo tī. Her Mari. Jesu py rake wapyk uī. A'ep Jesu mu'e ame'ē ke rehe hendu uī. ⁴⁰ Mar anī. Ma'e ke mupupur hū a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy Tate. (Mari mupupur ym uwyr, a'erehe ipy'a ahy Tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahā, pandu ipe:

—Sawa'e! Ihē namō ihē anam mupupur ym. Ihē jō riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: “Inamō ma'e emupupur eho” aja Mari pe — aja Mar pandu.

⁴¹ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mar! Heta ame'ē ta rehe nde erejumupyai te'e hū erexo. Nde py'a ahy Tate tī. ⁴² Peteihar ma'e ke jō nde eremupupur rahā, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ē ke upa harái ta ngā.) Mari anī. Ihē je'ēha rehe hendu tar katu uī. Ame'ē je'ēha ke Mari harái ym ta. Ame'ē ke katu te ame'ē ke — aja Mar pe Jesu pandu.

11

*Tupā namō amō pandu pandu katu ame'ē rehe har
(Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17)*

¹ Amō renda pe Tupā namō Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahā, jumu'eha ta ngi har peteī pandu ipe:

—Sawa'e! Myja Tupā namō japandu ta my? Ame'ē ke jande ke emu'erahā! Ima'e jumu'eha ta ke Juā mujahukiha mu'e, aja jande ke emu'e tī — aja Jesu pe.

² Pe, a'e pandu:

—Kuja Tupā namō pepandu:
“Jande pái keruhū! Nde rehe har amō hendu rahā, mā peja pandu: ‘Mā katu te’ aja.
Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu, ame'ē angaha ke rehe ihē aharō hū axo.

³ Jande mi'u wera rahā pame katu te emuwyr.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amō ta ma'e rahā, ame'ē ta rehe jande py'a jamujywyr.

Aja jande rehe nde tī. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ē rehe japyai.

Aja rahā, jande rehe nde py'a emujywyr katu tī.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahā, ame'ē ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahā, jama'e ym ta)” aja pepandu ipe — aja Jesu mu'e.

⁵ Pe, jumu'eha ta ke mu'e tī. (Tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu ta me'ē te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pesarahā! Pehē ngi har peteī riki ehe katu ame'ē rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: “Sa'e! Ne mi'u ihē pe emuwyr te'e rī. ⁶ Ihē rehe katu ame'ē ke uhyk ramō te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hū a'e. Nixói te ihēma'e ke apo. Ma'e ke ym ihē ame'ē ipe” aja ipe.

⁷ Pesarahā! Kuja a'e pandu nahā my. Kapy ngi je'ēha ke ehe katu ame'ē pe pandu: “Apo anī ta. Hukwen ke jykynda u'am. Ihē anino aju. Ta'yn ta aja tī. Marā ka ym apu'amiha. Marā ka ym nde pe ihē mi'u ihē ame'ēha rī” aja pandu my. ⁸ Anī. Pesarahā! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihē apandu pehē pe. Ehe katu ame'ē ke a'e, a'erehe pahar pu'am ta my? Anī. A'e riki i'i pandu pandu hū u'am. Huxī ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ē ke me'ē ta ipe.

⁹ —A'erehe ihē apandu pehē pe. Aja Tupā tī. Ma'e ke Tupā namō pepandu. Pe, ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. (Tupā namō pepandu rahā, aja tī.) Pekekar, ame'ēja saka tī. Pe, Tupā muwyr rahā, pemahem, ame'ēja saka. (Amō rok pe pexe tar katu rahā,) pehē po penupā nupā. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupā namō pepandu pandu rahā, ame'ēja saka.) Pehē po penupā nupā, ame'ēja saka. Inamō pepandu pandu rahā, pe, hukwen pirar ame'ēja saka tī. (Pirar rahā, pepandu ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe tī.)

¹⁰ Upa inamō pandu ame'ē ta pe a'e muwyr ta kŷ. Amō kekar rahā, mahem ta kŷ. Ipo nupā nupā rahā, hukwen ke a'e pirar ta kŷ. Aja riki.

¹¹ —Pesarahā! Pehē namō ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ē ihē a'u ta” aja. Aja rahā, mbói ke ipái me'ē ipe my? Anī. Aja ym. Pira ka'ē me'ē ta ipe. ¹² Pe, ta'yr pandu: “Papa! Sapukái pi'a ihē a'u ta” aja. Aja rahā, jawajyr ipái me'ē ipe my? Anī. Aja ym. Sapukái pi'a me'ē ta ipe tī. ¹³ Awa ta te'e pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ē ta ke pehē. Pehē ra'yr ta pe ma'e katu ame'ē ke peme'ē me'ē katu. Aja rahā, pehē 'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke jande pái keruhū me'ē me'ē ta pehē pe. Ywa pe ixo ame'ē ke a'e. “Jande py'a rehe Ne'ā emuwyr” aja pandu ame'ē ta pe I'ā ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumu'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu ta me'ē te'e, aja Jesu mu'e.)

“Mesembu” Satana rehe har (Ājā ramūi a'e)

(Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Amō sawa'e ke ājā muje'engai te'e. Ame'ē ājā ke Jesu muhem mondo ingi. Ājā uhem oho ingi rahā, sawa'e ma'e ke pandu pandu katu tī. Amō ta pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja hetaha ta pandu.

¹⁵ Amō ta anī. Jesu rehe har kuja pandu:

—Mesembu tiki. Ame'ē riki ājā tama'e kapitam. Ame'ē riki pyrātāha muwyr ipe, Jesu pe, a'erehe ājā ke a'e muhem katu mondo — aja a'eta pandu nā.

¹⁶ Jesuma'e pyrātāha ke amō ta manga tar katu. A'erehe ame'ē ta pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ema'e apo. Aja rahā, ima'e pyrātāha ke Tupā muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahā, nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tī — aja Jesu pe.

¹⁷ Anĩ. Ame'ẽ ta ma'e ke ipy'a pe ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Anĩ ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo a'eta juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ¹⁸ Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka ym ãjã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ ãjã ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu rahã, ãjã ta riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu. Anĩ. Aja ym.

¹⁹ —Pesarahã! ãjã ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Awama'e pyrãtãha namõ a'eta muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym tĩ. A'erehe pehẽ je'ẽha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta riki mujekwa pehẽ pe. ²⁰ Jetehar te ke. Amõ koty riki. Kuja. Tupãma'e pyrãtãha namõ ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ katu pexo ame'ẽ ke.

²¹ —Sawa'e pyrãtã hũ ame'ẽ ke hok rehe usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe ngã. Upa moĩ katu, kyse puku, itatakwar, hapar. Aja hok rehe usak katu. ²² Pe, i'ar koty te we sawa'e pyrãtã ame'ẽ ke jumai uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahã, amõ riki ijar moĩ katu ame'ẽ ke upa katu te raho, kyse puku, itatakwar, hapar. Ame'ẽ pe huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke i'ar koty te we pyrãtã ame'ẽ ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho ame'ẽ ke amõ ta pe me'ẽ me'ẽ. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ

me'ě. (Aja ihě tī. Sawa'e pyrātā hū ame'ě ke Satana aja saka. Ihě riki i'ar koty te we pyrātā te hū ame'ě ke ihě. A'erehe a'e ke ihě amuputu'u katu. A'erehe ājā ta ke ngā py'a ngi ihě amuhem katu amondo.)

²³ —Ihě kotyhar aja awa ixo ym rahā, ihě namō jumai ame'ě ke a'e. Tupā koty ihě namō ngā ke amō mujy'ar ym rahā, amō koty muhāi mondo ame'ě ke a'e tī. Tupā ruwajan koty mujy'ar mondo a'e — aja Jesu pandu.

Sawa'e py'a rehe ājā jywyr oho

(Matéu 12.43-45)

²⁴ A'e pandu tī:

—Sawa'e py'a ngi ājā uhem oho rahā, awa nixói te ame'ě rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihě ahem ajur, ame'ě pe ajywyr ta aho. Ihě rok aja ihě pe” aja jupandu. ²⁵ Pe, jywyr oho. Pe, uhyk oho rahā, hok pe nixói awa. Upa peir katu amō. Upa mukatu. Aja awa py'a ke. ²⁶ Ame'ě rehe usak rahā, amō ājā ta a'e oho piam. Awa po wajar mokōi hetaha a'e muhyk. Ame'ě ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ě ke. Pe, muhyk rahā, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho. A'erehe ame'ě sawa'e māte jaxer ame'ě ke apo. Ājā peteī ixo rahā, katu ym. Apo heta ihī, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tī. Jeje ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anī. Tupā rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ēja saka. A'erehe i'i atu we rahā, ymanihar aja jywyr tī. Pe, jywyr rahā, i'ar koty te we jaxeriha.)

Hury te me'ě ke

²⁷ Pe, ame'ě pandu rahā, amō heta ame'ě ta pyter ngi kūjā pandu:

—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ë ke mā hury katu a'e. Ne māi ke. Nde ta'yn rahã, nde pe kamby me'ë, ame'ë māi mā hury katu — aja Jesu pe pandu.

²⁸ Pe, a'e pandu:

—A'e tỹ. Amõ we tĩ. Tupã je'ëha rehe hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ë riki i'ar koty te we hury katu ame'ë ke a'e — aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta usak tar katu

(Matéu 12.38-42)

²⁹ Ngã hetaha juramã jy'ar ehe rahã, Jesu pandu:

—Mã pehẽ katu ym riki. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihẽ ama'ema'e, ame'ë ke rehe pesak tar katu. Aja rahã, Tupã riki ihẽ ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke amujesak ym ta pehẽ pe. Kuja jõ amujekwa ta. Pira keruhũ pusu pe mokõi Jon ukwer. Pe, jywyr. (Manõ ym.) Aja ihẽ rehe har amujekwa ta pehẽ pe tĩ. ³⁰ Yman te Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Jon. Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem rahã, nini ok ta pe har ta usak ehe rahã, a'e ke Tupã muwyr, aja ukwa katu. Aja ihẽ tĩ. Manõha ngi ihẽ akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja pehẽ pekwa katu ta tĩ. Aja jõ pehẽ pe amujekwa ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

³¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ë ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ë kũjã pandu ta: “Jesu je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo pehẽ pexo ame'ë ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. (Amõ wata oho rahã, heta ukwer.) Warahy jurukwã koty ngi uwyr, iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ ma'e ke Saromã mu'e ame'ë ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa katuha. Anĩ.

Pehendu ym ihě je'ěha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehě ke Tupã mupyrara ta.)

³² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ě ke rehe ame'ě ta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'ěha rehe pehendy ym. Katu ym pehě” aja pehě pe pandu ta. Jon pandu ame'ě ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu. Pesarahã! Ko ihě axo. Jon 'ar koty te we ihě katuha ke. Anĩ. Ihě je'ěha rehe pehendy ym. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehě ke Tupã mupyrara ta) — aja Jesu pandu.

Amõ ma'e weraha ke
(*Matéu 5.15; Matéu 6.22-23*)

³³ A'e pandu tĩ:

—Araparin ke amõ muwera rahã, mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym tĩ. Anĩ. Ywate henda 'ar pe moĩ. Pe, hok pe ixu uwyr ame'ě ta usak katu ma'e. Aja ihě amu'e ame'ě ke amukanim ym. Anĩ. Amujekwa katu ngã pe.
³⁴ Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo katu.) Pehě reha katu rahã, pehě rete rupi wera katu, ame'ěja saka. (Aja rahã, Tupã putar aja pexoha katu, aja pexo katu ta.) Nde reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ěja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo.) ³⁵ A'erehe apandu katu pehě pe. Pehě reha katu aja pexo. (Aja rahã, pexo ai te'e aja ym pexo.) ³⁶ Aja rahã, pehě rete rupi wera katu rahã, pytuniha nixói te rahã, upa katu te wera hũ, ame'ěja saka. Nde rehe ma'e muwera, ame'ěja saka. (Aja rahã, aja te'eha Tupã putar aja pexoha katu aja pexo katu te ta) — aja Jesu pandu.

*Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hũ
(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)*

³⁷ Upa Jesu pandu rahã, parise pandu ipe:

—Ihẽ rok pe ma'e ke ja'u jaho rĩ — aja Jesu pe.

Pe, hok pe ixé oho. Pe, ma'e ngã u'uha renda pe wapyk oho. ³⁸ Pe, jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hũ ym ha namõ ma'e ke Jesu u'u uĩ. Ame'ẽ ke parise usak rahã, ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

—Mã! Jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa — aja parise jupe.

³⁹ Ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:

—Pehẽ parise ta! Pehẽ riki paratuxĩ aja saka. Y amõ u'uha aja tĩ. Paratuxĩ soroka ke jõ pekutuk katu. Typyha ke anĩ. Aja pehẽ pিরer ke pekutuk katu. Pehẽ py'a anĩ. Juhyk aja ym pexo. Pehẽ py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Amõ ta ke pemahy hũ tar katu, ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. ⁴⁰ Pehẽ peka'u te'e! Pehẽ rete ke Tupã mujã. Pehẽ py'a ke a'e mujã tĩ. (A'erehe pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ.) ⁴¹ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe pehẽma'e ke peme'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo, aja pemujekwa ta.) Aja rahã, pehẽ py'a ke juhyk aja pexo ta.

⁴² —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. A'erehe ta'yr mi so'o rukwer pupur muhembykiha ke peme'ẽ ipe. Jande popa hetaha ngi peteĩ peme'ẽ. Aja ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tĩ. Aja pema'ema'eha. Amõ koty anĩ. Katu ame'ẽ ke aja ym pema'ema'e. Tupã rehe pepy'a ym tĩ. Pesarahã! Amõ we pema'ema'e ta me'ẽ te'e. Kuja. Tupã rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ma'e muhembykiha ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ me'ẽha peharái ym ta me'ẽ te'e tĩ.

⁴³ —Parise ta! Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe peho rahā, kapitā ta wapyka pe jō pewapyk tar katu, myrape katu te ame'ē ke pe. (Aja pehē katu te aja pemujekwa tar katu naī.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahā: “Ko nde erexo. Katu nde” aja panduha jō peputar katu. (Aja rahā, pehē katu te aja pekwa naī.)

⁴⁴ —Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke! Pehē riki kangwerupa aja saka. Ngā ukwa ame'ē ke nixói, a'erehe ukwa ym ha rupi kangwerupa rupi amō wata. (Aja rahā, ipy'a juhyk ym aja ixo apo, aja jundéu awa ta ukwa.) Aja pexo tī. Pehē py'a juhyk ym, aja te'e pexo. Ame'ē ke amō ta ukwa ym. Pe, pehē namō ame'ē ta ixo rahā, ame'ē ta py'a ke pemujaxer te'e ta tī — aja Jesu pandu.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har Jesu pandu hū

⁴⁵ Pe, Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ngi har peteī pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Aja nde erepandu rahā, jande rehe har nde erepandu hū tī. Katu ym ihē pe — aja Jesu pe.

⁴⁶ Ame'ē Moise je'ēha mu'e ame'ē pe a'e pandu:

—Mā! Parise ta aja pehē tī. Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke tī. Pehē pemu'e ame'ē ke rehe marā ka ym amō hendu katuha. Pe, pemu'e rī. Anī. Pehē atu pehendū ym te ehe tī. Katu ym aja. ⁴⁷ Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke! Pehē ramūi ta Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jukwa. Ame'ē ta kangwerupa ke pemukatu hū. ⁴⁸ Aja rahā, pehē ramūi ta jukwa ame'ē riki katu aja pekwa tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke pehē ramūi ta jukwa. Ame'ē ke katu, aja pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu pexo rī. ⁴⁹ Anī. Upa ma'e ke Tupā ukwa katu. Kuja pandu: “Ihē je'ēha pandu ame'ē ta ke ihē amondo ta. Amō amō ta ke amondo tī. Pe, amō amō ke ngā jukwa ta. Amō amō ke ngā

mahy ta tĩ” aja Tupã pandu. Ukwa katu a'e. ⁵⁰ A'erehe ame'ẽ ta aja pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. A'engi amõ amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramũi ta jukwa. Jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki upa katu te mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. ⁵¹ Ko Ambéu ke amõ jukwa py. A'engi amõ amõ ta ke ngã jukwa tĩ. Pe! Sakari ke amõ jukwa tĩ. Jetehar te ke. Ngã jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. Tupã riki mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ẽ ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. (A'ep a'e ixo rahã, a'e ke amõ ta jukwa ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Jukwa riki.) Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ẽ myrape 'ar pe hymba hapu.

⁵² Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Myja Tupã je'ẽha ke amõ ukwa katu my, ame'ẽ ke pemuka'u te'e. Pehẽ atu pekwa ym tĩ. Amõ ta ukwa tar katu rahã, ame'ẽ ta ke pemuka'u te'e tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁵³ Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo rahã, parise ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ ma'e ke ipe. ⁵⁴ Ame'ẽ ta ma'e ke pandu pandu inamõ, Jesu namõ. Pe, Jesu ma'e panduha jawy rahã: “Katu ym nde” aja parise ta pandu ta. A'erehe panduha manga manga tipe.

12

*Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ ixo
(Matéu 10.26-27)*

¹ Heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. A'erehe jumujar mujar hũ ngã juehe. Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu py:

—Parise ta riki ipy'a pe mokõi ma'e ukwaha namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta aja ym pehẽ tĩ. Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ a'eta ixo. Ame'ẽ riki mbeju mupururukiha aja saka. Katu ym aja. ² Pesarahã! Ma'e ke amõ jupyk, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã mupirar ta. (Aja rahã, upa mujekwa ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta tĩ. ³ Pe, pytun rahã, amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ke pepandu, ame'ẽ ke wera rahã amõ ta upa pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa ta ngã.) Kapy pe amõ pe peje'ẽ ra'yr u'am, ame'ẽ ke amõ ta pandu hũ ngã pe. (Upa ngã ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupã ngi pekyje ta me'ẽ te'e

(Matéu 10.28-31)

⁴ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe apandu axo. Ko awa ke amõ jukwa. Ame'ẽ ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi amõ we marã ka ym awa ke mahyha 'y. ⁵ Ko ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ngi pekyje. Tupã ngi pekyje. Upa jukwa rahã, amõ we mahy ta. Je'ẽha rupi tata keruhũ pe ame'ẽ ke a'e ombor ta. Pyrara hũ ta a'ep. Jete. Apandu pehẽ pe. Pkyje katu ingi, Tupã ngi!

⁶ —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke pehẽ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pesarahã! Awa po wajar peteĩhar upa hetaha ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, mokõi tamatarer pu'a ra'yr me'ẽ ipe. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahã, ame'ẽ 'ar koty te we pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu. A'erehe pekyje ym ingi.)

⁷ —Pesarahã! Pehẽ ãkã rehe pehẽ'a ihĩ. Ame'ẽ hetaha ke Tupã ukwa katu. (Aja rahã, upa katu te pehẽ rehe har

ukwa katu, aja mujekwa katu.) A'erehe pekyje ym ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe a'e usak katu te we ta tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jesu kotyhar ame'ẽ ta ke. Jesu kotyhar aja ym ame'ẽ ta ke tĩ.

(*Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-20; 2 Timo 1.8*)

⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe amujekwa a'am. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi amõ huxĩ ym. Amõ ta pe kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihẽ” aja. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ apandu ta tĩ: “Ihẽ kotyhar ke a'e” aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe apandu ta. ⁹ Amõ ta anĩ. Ihẽ ngi huxĩ a'e. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi huxĩ. A'erehe amõ ta pe kuja pandu: “Ihẽ anĩ. Ixotyhar aja ym ihẽ” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ riki apandu ta tĩ: “Peme'ẽ anĩ. Ihẽ akwa ym peme'ẽ. Ihẽ kotyhar ym a'e” aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe apandu ta.

¹⁰ —Ihẽ rehe amõ juru ai, ame'ẽ ke rehe Tupã ipy'a jywyr ta. (Tupã koty ipy'a muruwak rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe.) Tupã'ã rehe juru ai rahã, anĩ. Amõ juru ai ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta.

¹¹ —Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehẽ ke amõ ta hykýi ta raho. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe mupyrara ta raho. Kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta tĩ. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Mupyrara ta raho tĩ. Arahã myja pehẽ juehe har pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo. Ma'e pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo tĩ. ¹² Arahã Tupã'ã riki mujekwa ta pehẽ pe. Ma'e pepandu ta, ame'ẽ ke mujekwa ta pehẽ pe. (Ame'ẽ ke pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ima'ehũ rahã, muka'u te'e ta juehe

¹³ Hetaha ta pyter ngi amō sawa'e pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Jande pái manō. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe. Ame'ē ngi har: “Ne mu pe eme'ē tī!” aja ihē mu pe ebandu. Ihē mu riki upa katu te pyhyk — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Sa'e! Anī. Esarahā! “Ihē amanō rahā, ihē ra'yr ta pe ihēma'e ke eme'ē me'ē” aja nde pái pandu ym te ihē pe. A'erehe ame'ē me'ē ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.

¹⁵ Upa ngā pe a'e pandu tī:

—Pehendu katurahā! Upa katu te ma'e ke rehe pehē py'a pemoī moī tar katu rahā, pesak katu te'e. Pemoī ym pehē. Pesarahā! Ima'ehū namō amō ixo. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe yman rahā ixo katu ta, aja ukwaha naī. Anī. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ (Pe, ame'ē rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moī moī rahā, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ē ima'ehū matyr ame'ē ke my, ame'ē ke pandu:

—Ko amō sawa'e ixo. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Pe, heta te hū ma'e ke kupixa pe ihī. ¹⁷ Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uī: “Mā! Kupixa ngi marā ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixói te matyriha renda ke. Myja ta apo my?” aja sawa'e jupe. ¹⁸ Pe, kuja ame'ē jupandu jupe: “Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihē amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hū tiha ame'ē ke amujā ta. A'ep ihēma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ē ke amoī ta ipe tī. ¹⁹ Upa rahā, ihē ajupandu ta ihē jupe. ‘Mā! Katu tiki ihē pe. Yman rahā, pehū ta ihēma'e ke. Aputu'u katu. Ihē mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihē juehe' aja ihē pe” aja sawa'e pandu jupe tipe. ²⁰ Anī. Aja ym ta. Ywa ngi Tupā pandu: “Nde riki ereka'u te'e! Kome'ē pytun rahā, nde eremanō ta kŷ. Pe, nema'e

matyr hũ ame'ẽ ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anĩ. Amõ pe nde eremupyta ta riki, aja Tupã pandu” — aja Jesu mu'e.

²¹ Pe, a'e pandu tĩ:

—Aja ta riki amõ pe. Ima'e ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, aja ta. Pe riki Tupã koty nixói te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ẽ ke nixói te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ejurujar katu

(Matéu 6.25-34)

²² (Ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, katu ym, aja mu'e tar katu tĩ.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe apandu katu. Pehẽ mi'u rehe har jõ pejumupyai ym pexo. “Ma'e jande ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. ²³ Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. ²⁴ Ma'ewyra rehe pesarahã! Jytym ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tĩ. Ma'e matyriha renda nixói tĩ. Humi'u ke Tupã me'ẽ katu ipe. Pesarahã! Ma'ewyra 'ar koty te we pehẽ pexoha katuha ke. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta aja mujekwa katu.)

²⁵ —“Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman pepyta te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. ²⁶ Aja ta'yr mi marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. Aja rahã, amõ ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tĩ.

²⁷ —Ma'eputyr rehe pesarahã! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke mujã ym tĩ. Amõ usak ehe rahã, katukwer. Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar Saromã ima'ehũ te namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer tĩ. Pesarahã! I'ar koty te we ma'eputyr katu te ha ke. ²⁸ Tupã riki ma'eputyr ke mukatu

te. Apo putyr katu. Koĩ upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ẽ ke jape'a aja amõ hany. Upa ukwái. Pesarahã! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahã, pehẽma'e mundeha ke a'e me'ẽ katu ta pehẽ pe tĩ. Mã! Ame'ẽ rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. ²⁹ Pehẽ pe'u ame'ẽ ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehẽ. Ame'ẽ rehe jõ pejumupyai ym. ³⁰ Ame'ẽ ke rehe jõ kome'ẽ ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Aja pexo ym tĩ. Pehẽ mi'u peputar. Pehẽma'e mundeha peputar. Ame'ẽ ke pehẽ pái keruhũ ukwa katu. (Pehẽ pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ẽ ke rehe jõ pejumupyai ym pexo. ³¹ Kuja katu. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahã, upa pehẽma'e nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ

(Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4)

³² Jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ! Heta ym pehẽ. Apandu katu pehẽ pe. Ngã ngi pekyje ym pexo. Pehẽ rehe pehẽ pái keruhũ usak katu te ixo, a'erehe ngã ngi pekyje ym pexo. Yman rahã, henda ke pe pehẽ ke a'e raho ta tĩ. Aja a'e putar. ³³ Pehẽma'e ke upa katu te pemuhepy. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ. Pe, tamatarer ryrũ ijuk ym aja me'ẽ namõ pexo. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽma'e hũ namõ pexo, ame'ẽja saka. A'ep ame'ẽ ke kanim ym te ta. Ma'e mukaniha nixói. A'erehe mukanim ym te ta awa. ³⁴ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyrriha rehe peharō katu pexo
(*Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36*)

³⁵ A'e pandu tī:

—Peharō katu pexo! Pehēma'e kamixa pemunde katu. Pehēma'e xirur aja tī. Pemunde katu tī. Araparin pemu-
era katu aja pexo tī. ³⁶ Ijar rehe miasu ta harō ixo. (Aja ihē
rehe peharō katu pexo tī.) Jumendarriha rehe ngā mi'u
matyr. Ame'ē upa rahā, ijar jywyr uwyr. Ame'ē ke rehe
miasu ta harō ixo. A'e jywyr uwyr rahā, pukái ta. Pe,
pahar miasu ta hukwen ke pirar ta. ³⁷ Miasu ta harō katu
ixo. Ukwer ym ngā tī. Ame'ē ke ijar ukwa rahā, miasu
ta hury katu ta. Apandu pehē pe. Kamixa ke ijar pypyk
katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu ta pepandu ta: “Ma'e
ngā u'uha renda pe pewapyk peho” aja. Pe, a'e atu ngā
mi'u ke moī ta, miasu ta pe. ³⁸ Pytun pyter pe ijar jywyr
ta uwyr my. Satur rahā we ta jywyr my. Miasu ta harō
katu ixo. Ame'ē ke ijar usak rahā, miasu ta hury katu ta.
³⁹ Pesarahā! Ma'e mukanīha uwyriha angaha ke rehe ok
jar ukwa katu rahā, ukwer ym ta tipe. Harō ta tipe. Pe, a'e
ke muputu'u ta tipe. Hok ke ma'e mukanīha musorok ym
ta tipe.

⁴⁰ —Pehē aja tī. Ihē rehe peharō katu pexo. Awa aja ihē
tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa ngi ihē riki ajywywyr rahā,
peharō katu pexo my. “Jywywyr ym ta apo rī” aja pekwa
pekwa pexo rahā, pahar ihē ajywywyr ta — aja Jesu pandu.

Miasu katu ame'ē ke. Miasu katu ym ame'ē ke tī.

⁴¹ Pe, Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Apo myja me'ē miasu harō katu ixo my, ame'ē
ke nde erepandu. Ame'ē ke jande pe jō nde erepandu my?
Upa ngā pe nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁴² A'e pandu:

—Ihē kotyhar ta pe jō apandu. Upa ihē kotyhar ta ihē
rehe harō katu ta me'ē te'e. Ijar rehe miasu harō katu. Aja

ihē rehe harō katu ta me'ē te'e tī. Pesarahā! Myja me'ē miasu riki ukwa katu ame'ē ke my? Myja me'ē miasu riki ijar pandu ame'ē ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amō miasu pe ijar pandu: “Amō miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahā, ngā mi'u ke eme'ē me'ē katu ngā pe” aja ijar pandu. (Pe, ijar paxia oho.) ⁴³ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahā, ame'ē ke rehe ijar usak. Aja rahā, ame'ē miasu hury katu ta. ⁴⁴ Pesarahā! Apandu pehē pe. Ame'ē miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ē ke nde. Upa katu te ihēma'e ke rehe nde esak esak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁵ —Amō kotyhar rahā, katu ym. Miasu katu ym ame'ē ke rahā, kuja jupandu jupe: “Ihē jar pepaite oho. Yman rahā, jywyr ta” aja jupe. Pe, amō miasu ta ke a'e nupā hū. Sawa'e ta ke. Kūjā ta ke aja tī. Nupā hū tī. Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hū uī. Kawī ngi ka'u tī. ⁴⁶ Pe, ijar rehe harō ym rahā, ame'ē wera rahā, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rī” aja pandu rahā, pahar ijar jywyr ta. Pe, ame'ē ke ijar mupyrara hū ta. Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. Aja ijar mupyrara hū ta. Miasu katu ym ame'ē ke mupyrara hū ta.

⁴⁷ —Ijar pandu ame'ē ke miasu ukwa katu tipe. Anī. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje ima'e ke ma'ema'e ixo rī. Hendu ym ehe, ijar rehe. Aja rahā, ijar mahy hū ta a'e ke. Pirok hū ta tī. ⁴⁸ Pe, amō ihī. Ijar pandu ame'ē ke miasu ukwa ym. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke rahā, katu tiki. Mahy rahā, pirokiwe mi ta. Ukwā ym ha namō miasu ma'ema'e, a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihē kotyhar ta tī. Pekwa katu rahā, pehendū katu ta me'ē te'e. I'ar koty we pekwa katu rahā, i'ar koty te we pehendū katu ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amō koty koty ngã jy'ar
(Matéu 10.34-36)

⁴⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajur, a'erehe kome'ẽ ywy pe har ta amō koty koty jy'ar ta. Ame'ẽ ke upa rahã, katu ta tipe. Ame'ẽ upaha ihẽ aputar. ⁵⁰ Amō ta ihẽ ke mupyrara hũ ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ upa ym we rĩ. A'erehe ihẽ apyai te'e axo we rĩ. ⁵¹ Kome'ẽ ywy pe har ta jumai mai ixo. Ame'ẽ ke ihẽ amuputu'u ajur, aja pekwaha my? Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu. Ihẽ ajur, a'erehe amō koty koty amō ta jy'ar jy'ar ta. ⁵² Apo ngi har ok wyr pe awa po peteĩhar upa hetaha ta ixo. Ihẽ rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokõi anĩ ta. Amō rahã, ihẽ rehe mokõi jurujar katu ta. Mahapyr anĩ ta. Aja amō koty koty jy'ar jy'ar ta. ⁵³ Ihẽ rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anĩ. Pe, ihẽ rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anĩ. Ihẽ rehe imãi ta jurujar katu ta. Imembyr kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr kũjã ta jurujar katu ta. Imãi ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr reko ame'ẽ ta jurujar katu ta. Kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe kũjã ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ẽ ta anĩ ta. Aja amō koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

Tupã muwyr ame'ẽ ke ko ixo, aja ukwa ym ngã
(Matéu 16.2-3)

⁵⁴ Ngã pe pandu tĩ:

—Aman pihuniha rehe pesak rahã, pahar pepandu: “Aa! Aman ukyr ta” aja. Pe, pahar aman ukyr. ⁵⁵ Pe, ywytuhu rahã, pepandu: “Aa! Warahy haku ta apo” aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr. ⁵⁶ Mã! Mokõi pekwaha namō pexo! Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke rehe pesak rahã, ame'ẽ ke pekwa katu. Ywy rupi ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ihẽ rehe har anĩ. Marã ka ym amō ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tipe. Ame'ẽ rehe pesak tipe. Anĩ. Ihẽ riki

Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namõ pahar emukatu

(Matéu 5.25-26)

⁵⁷ A'e pandu tĩ:

—“Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu” aja nde erepandu. Aja rahã, katu ame'ẽ ke nde erema'e ta me'ẽ te'e. ⁵⁸ Esarahã! Nde rehe har ne ruwajan pandu: “Katu ym nde. A'erehe ngã panduha renda pe nde ke araho ta” aja riki. Mã! Inamõ nde ereho erexo rahã, emukatu. “Mã peja ym. Eraho ym ihẽ ke. Ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu. Katu ta apo 'y” aja pahar emukatu. Aja rahã, ngã panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anĩ rahã, nde eremukatu ym rahã, nde ke raho ta. Aja rahã, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ⁵⁹ Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahã, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mã peja pahar emukatu. Katu ame'ẽ ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

13

Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo

¹ Arahã, amõ ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Hymba ke amõ ngariréi ywy pe har ta hany hapu ixo. Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ u'am. Arahã, ame'ẽ ta ke Pirat je'ẽha rupi amõ ta jukwa. Mã! Ame'ẽ ta jaxer ai te'e nahã my? — aja Jesu pe pandu uwyr.

² Pe, Jesu pandu:

—Hã! Aja ame'ẽ ngariréi ywy pe har ta ke amõ ta jukwa. A'erehe kuja pekwhaha my: “Mã! Ame'ẽ ta jaxer ai ame'ẽ ta ke nahã my? Amõ ngariréi ywy pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwhaha naĩ. ³ Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe

apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, ame'ẽ ngariréi ywy pe har ta aja pemanõ ta tĩ.

⁴—Amõ we tĩ. Siroe renda pe heta ngã ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ẽ ta rehe ywy pirã ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'e ke u'ar. Upa ngã ke jukwa. Kuja pekwaha my: “Mã! Ame'e ta jaxer te. Jerusarẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha my? ⁵ Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, ame'ẽ ta aja upa katu te pemanõ ta tĩ — aja Jesu pandu.

(“Pemanõ ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe mupyrara ta” aja mujekwa.)

Myja me'ẽ ma'eywa'y my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

⁶ Pe, myja me'ẽ ma'eywa'y my, ame'ẽ ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amõ sawa'e usak oho. Hok rake i'ãi ame'ẽ ke. Ma'eywa rehe usak oho tĩ. Anĩ. I'a ym. Nixói. ⁷ Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: “Esarahã! Yman ma'eywa ke ihẽ apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahã, kome'ẽ ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewã kuja i'ãi my. Katu ym. Emondok embor” aja ijar pandu. ⁸ Pe, kupixa usakiha pandu ipe: “Sa'e! Anĩ we rĩ. Mã pewe i'ãi rĩ. Ko ywy ke hake rupi ihẽ amungái mungái we ta rĩ. Ame'ẽ rupi ma'e muhuryha ihẽ amoĩ ta tĩ. ⁹ Pe, amõ i'aha angaha ke rehe uhyk rahã, i'a rahã, katu ta tiki. I'a ym rahã: ‘Emondok embor’ aja ihẽ pe nde erepandu ta kÿ. Pe, ihẽ amondok ta” aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngã muruwak mondo. I'a katu, ame'ẽja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ẽ ke rehe Tupã harõ we rĩ. Pyrara

usak we ehe rĩ. Muruwak ym rahã jõ, pe, mupyrara ta ngã ke. I'a ym, ame'ëja saka.)

Putu'uha 'ar rahã, kũjã ke Jesu mukatu

¹⁰ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ. ¹¹ A'ep amõ kũjã ihĩ. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ke a'e, a'erehe ahy hũ. Yman te ahy ixo. Heta te hũ warahy 'ar rahã, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahã, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marã ka ym pu'am katu wataha. ¹² Jesu usak ehe rahã, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

¹³ Aja pandu rahã, iãkã rehe ipo ke mujar. Aja rahã, pahar katu pu'am u'am. Tupã pe: “Mã! Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja kũjã pandu pandu.

¹⁴ Jy'ariha rendama'e kapitã parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu. (Aja rahã, paraky te'e, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihĩ, ame'ë ta pe pandu:

—Awa po wajar peteĩ wera rahã jõ, ma'e ke amõ ma'ema'e katu. Ame'ë wera rahã jõ, amõ mukatu katu pehẽ ke. Ame'ë wera rahã jõ mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahã, anĩ ta. Mukatu ym ta me'ë te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitã pandu.

¹⁵ Jesu pandu:

—Mã! Putu'uha 'ar rahã ihẽ aparaky, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Upa pehẽ ngi har amõ tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ë ta raho. Jumen ke aja tĩ. Putu'uha 'ar rahã, aja te'e pehẽ. Ame'ë peparaky, ame'ëja saka tĩ. (Pehẽ py'a pe mokõi pekwaha namõ pexo!) Katu ym aja. ¹⁶ Pesarahã! Ko kũjã riki Amarã rainõ ke. (A'erehe Tupã usak katu ehe, ame'ë ke a'e tĩ.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahã, a'e ke Satana mupyrara. (ãjã ramüi

a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahã, kũjã ahyha ke amukatu. Apo jõ putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

¹⁷ Aja pandu rahã, huwajan ta huxĩ. A'e pandu katu, a'erehe ame'ẽ ta huxĩ ingi. Amõ ta anĩ. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngã ehe.

Ma'e ra'ĩ jytym ame'ẽ rehe har
(*Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32*)

¹⁸ Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka. ¹⁹ Kupixa pe ma'e ra'ĩ ta'yr te mi ame'ẽ ke sawa'e jytym. Mosata ra'ĩ ke. Ame'ẽ hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, myra aja tiha oho tĩ. Pe, hãkã rehe ma'ewyra ta haity mujã mujã — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa katu.)

Ma'e mupururukiha rehe har
(*Matéu 13.33*)

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka. ²¹ Ahúi aja me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ oho — aja Jesu.

(Aja rahã, pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahã, heta te hũ ta aja mujekwa katu.)

Hukwen pu'i mi ame'ẽ rehe har
(*Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23*)

²² Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ amõ ok ta ra'yr rupi ngã ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja

tī. Mu'e mu'e oho tī. Aja Jerusarē ok ta koty oho ixo. ²³ Pe, amō pandu ipe:

—Sawa'e! Tupā muhā katu ame'ē ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

²⁴ —Hukwen ta'yr mi rupi amō ixē. Pehēma'e pyrātā katuha namō mā peja pexerahā! Ko pehē pe apandu. Heta ame'ē ta ixē tar katu tipe. Marā ka ym ixēha. ²⁵ Pesarahā! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta. Pe, soroka pe pepukái pe'am: “Sa'e! Epirar jande pe” aja ipe. Pe, a'e pandu ta: “Anī ta. My pe har pehē my? Akwa ym ihē” aja pehē pe. ²⁶ Pe, pepandu: “Nde erekwa riki. Nde namō ma'e ke ja'u katu. A'erehe nde rehe katu ame'ē ta ke jande. Jande rekoha pe Tupā je'ēha ke nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki” aja ipe. ²⁷ A'e pandu tī: “Anī. My pe har pehē my? Akwa ym ihē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ē ta ke pehē. Pejywyр peho ihē ngi” aja pehē pe ok jar pandu ta. (Ihē riki ame'ē ok jar aja saka.)

²⁸ —Tupā ixo ame'ē pe huryha namō Amarā ixo. Isak aja tī. Jako aja tī. Huryha namō ixo tī. Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. A'ep huryha namō ixo tī. Pehē anī. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ē rehe pesak rahā, pejixi'u hū ta. Tupā rehe peparahy ta, a'erehe pehē rāi pesu'u su'u ta. ²⁹ Heta ame'ē ta jy'ar ta uwyr. Amō awa ta jy'ar ta uwyr. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemihā koty ngi jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Warahy jurukwā koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Tupā ixo ame'ē pe jy'ar ta uwyr. Tupāma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hū ta ngā. ³⁰ Upa katu te ame'ē ta rehe Tupā juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

*Jerusarē ok ta rehe har Jesu pandu
(Matéu 23.37-39)*

³¹ Arahã amō parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngã jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: “Apyta we ta rĩ. Apo ngã py'a ngi ãjã ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ē ta ke amukatu axo tĩ. Koĩ aja ta tĩ. Koĩ har pewe ihē ama'eha ke amumba ta” aja Ero pe pepandu peho. ³³ Mã! Ihē aho we ta me'ē te'e rĩ. Koĩ aja tĩ. Koĩ har pewe aja tĩ. Pe, Jerusarē ok ta pe ahyk ta. Jerusarē ok ta pe jō Tupã je'ēha pandu ame'ē ke amō jukwa ta me'ē te'e. Amō renda pe anĩ — aja Jesu. (Aja rahã, Jerusarē ok ta pe a'e manō ta, aja mujekwa katu.)

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Jerusarē ok ta pe har ta! Mã! Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta ke Tupã muwyr rahã, ame'ē ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ē ta ke a'e muwyr rahã, ita ra'yr pe pejukwa tĩ. Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē kotyhar ta ke amō amō rahã, ihē amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahã, pehē ke amō ta jukwa ym ta tipe. Anĩ. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imãi mujy'ar inom, aja pehē ke amujy'ar tar katu tĩ. Anĩ. Peputar ym. ³⁵ Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē rekoha ke pehē pe te'e Tupã hijar oho. Ko pehē pe apandu katu. Kuja pepandu ta: “Mã peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ē ke rehe Tupã usak katu” aja ta pehē. Aja pepandu rahã jō, ihē rehe pesak ta tĩ. Ihē riki Tupã muwyr ame'ē ke — aja Jesu pandu.

14

Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu

¹ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu pe amō parise pandu. Parisema'e kapitã a'e.

—Ihë rok pe ihë namō ja'u jaho — aja.

Pe, inamō ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahã, amō ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahã, mukatu ta my? Mukatu rahã: “Nde katu ym” aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe. ² Huwa koty amō sawa'e wata uwyr. Ijywa ke punga rã ipe. Itymã ke aja tĩ. Punga rã tĩ. ³ Pe, Moise je'ëha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tĩ:

—Myja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahy ixo ame'ë ke amō mukatu katu my? Anĩ ta my? — aja Jesu a'eta pe.

⁴ Anĩ. A'eta pandu ym te ipe. “Ma'e katu ame'ë ke ema'e ym” aja Moise je'ëha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywyr mondo. Katu aja mujywyr mondo. ⁵ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehë ngi har ta'yr ywykwar typy ame'ë pe u'ar rahã, pahar amō jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahã, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahã, aja tĩ. Putu'uha 'ar rahã, u'ar tĩ. Pahar jo'ok ta ingi tĩ. (A'erehe putu'uha 'ar rahã, ahy ixo ame'ë ke amukatu rahã, katu tiki tĩ) — aja Jesu pandu.

⁶ Ame'ë panduha rehe marã ka ym je'ëha ke amō ta mujwyriha ipe.

“Ihë katu ihë” aja ekwa ekwa ym exo

⁷ Ma'e ke amō ta u'u uwyr rahã, wapyka katu te ame'ë pe wapyk wapyk oho. Ame'ë rehe Jesu usak rahã, myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke pandu ngã pe.

⁸ —Jumendaruha rehe ngã mi'u ke amõ matyr rahã: “Ejur se nde tĩ” aja ijar pandu nde pe. Aja rahã, kapitã rake ewapyk ym eho. Nde erewapyk rahã, nde 'ar koty te we sawa'e katu ame'ẽ ke ijar mujy'ar my tĩ. ⁹ Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka ke kome'ẽ sawa'e pe eme'ẽ” aja nde pe ijar pandu. Aja rahã, nde ruxĩ ta ingi. Amõ wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta ereho.

¹⁰ —Pesarahã! Kuja katu. Nde pe ngã mi'u jar pandu: “Ejur se nde tĩ” aja. Nde ereho rahã, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho. Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahã, pandu nde pe: “Anĩ! Sa'e! Se koty ewapyk ejur. Wapyka katu te ame'ẽ pe ewapyk ejur” aja ngã mi'u jar. Aja rahã, nde rehe a'ep ihĩ ame'ẽ ta usak. Aja rahã, nde rury katu ta.

¹¹ —“Ihẽ riki amõ ta 'ar koty te we katuha” aja jupe ukwa rahã, ame'ẽ ke Tupã muhuxĩ ta. “Ihẽ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ym ihẽ” aja jupe ukwa rahã, ame'ẽ ke Tupã muhury katu ta — aja Jesu pandu.

¹² A'engi: “Ihẽ rok pe ja'u jaho” aja pandu ame'ẽ pe Jesu pandu:

—Ma'e ke nde ere'u rahã, nde rehe katu ame'ẽ ta ke jõ emujy'ar ym. Aja nde mu ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Ne anam ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Amõ amõ nde rok rake rupi ihĩ, ame'ẽ ta ima'ehũ namõ ixo. Ame'ẽ ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Esarahã! Nde eremujy'ar rahã, pe, i'i atu rahã, nde pe pandu ta uwyr: “Ihẽ rok pe ma'e ke e'u ejur” aja nde pe. ¹³ A'erehe ngã mi'u nde erematyr rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta ke emujy'ar. Wata katu ym ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. Ijywa katu ym ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. (Ame'ẽ ta marã ka ym so'o jukwaha.) Ame'ẽ ta ke emujy'ar. ¹⁴ Aja rahã, nde rehe Tupã usak katu ta. Esarahã! Ame'ẽ ta nde pe marã ka ym ma'e ke juja katu te mujywyriha. Esarahã! Nde pe Tupã riki mujywyri ta. Yman rahã, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã

mukwera katu muhem rahã, ma'e ke a'e riki mujywyr katu ta nde pe — aja Jesu pandu parisema'e kapitã pe.

*Ngã mi'u matyr keruhũ ke
(Matéu 22.1-10)*

¹⁵ Amõ sawa'e myrape rake wapyk uĩ. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe hendu rahã, pandu ipe:

—Tupã ixo ame'ẽ pe oho. Pe, myrape rake wapyk ame'ẽ ta mã hury katu ta kÿ — aja Jesu pe.

¹⁶ Pe, sawa'e pe pandu:

—Amõ sawa'e ngã mi'u ke matyr hũ. Heta ngã pe pandu: ¹⁷ “Pehẽ johu pe'u pejur” aja ngã pe. Angaha ke rehe uhyk rahã, miasu pe pandu: “Eho. Ihẽ mi'u u'u ame'ẽ ta pe epandu eho. ‘Pe'u pejur. Upa ihẽ amoĩ katu’ aja epandu eho” aja ngã mi'u matyriha jar pandu.

¹⁸ —Pe, miasu pandu oho rahã, amõ amõ pandu: “Aho ym ta ihẽ” aja. Kuja amõ pandu py: “Ywy ke ihẽ amõ ajo'ok. A'erehe asak ta aho ehe apo 'y. ‘Aho ym ta ihẽ’ aja nde jar pe epandu” aja miasu pe. ¹⁹ Amõ pandu: “Tapi'iruhu mokõi mu'am ame'ẽ ke ajo'ok. Aja me'ẽ awa po wajar peteĩhar upa ajo'ok. Ma'e ke hykí katu raho nahã my? Ame'ẽ ke amanga ta aho. ‘Aho ym ta ihẽ’ aja nde jar pe epandu” aja miasu pe pandu. ²⁰ Pe, amõ pandu: “Ajumendar ramõ te ihẽ. A'erehe marã ka ym ihẽ ahoha” aja miasu pe.

²¹ —Pe, upa amõ ta pandu ame'ẽ ke ijar pe miasu pandu oho. Ijar parahy hũ ngã rehe. Miasu pe pandu: “Pahar eho! Ok ta rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym te ame'ẽ ta ke se emuhyk erur. Itymã hãtã ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Wata katu ym ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ” aja miasu pe.

²² —I'i atu ijar pe miasu pandu: “Sa'e! Upa nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e. Pewe soroka ihĩ, ma'e u'uha renda pe” aja ipe.

²³ —A'erehe miasu pe ijar pandu tĩ: “Eho we rĩ. Ok ta kurar kupe koty rupi heta awa rape ihĩ. Ame'ẽ ngi upa ngã epyhyk erur. Ihẽ rok ke emutyryhem. ²⁴ Apandu katu. ‘Ma'e ke pe'u pejur’ aja ihẽ apandu py, ame'ẽ ta u'u ym te ta. Ihẽ mi'u amatyr ame'ẽ ke u'u ym te ta” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja rahã: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja jundéu awa ta pe pandu py. Ame'ẽ ta upa katu te jurujar ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, aja Jesu mujekwa.)

Jesu namõ ixo ame'ẽ ta rehe har

(Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24)

²⁵ Heta te hũ ngã oho ixo inamõ. Pe, Jesu uwak rahã, pandu ngã pe:

²⁶ —Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja ixoha. Ipái rehe amõ ipy'a katu. Ame'ẽ 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Hakehar rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ta'yr ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Imu ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ianam ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Juehe te'e aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Pe, ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta.

²⁷ —Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ ke amõ ta jukwa tar katu my. Pe, a'e pandu: “Anĩ. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihẽ ke jukwa ta my? Ahijar ym ta” aja. Aja rahã, ihẽ kotyhar aja ixo ta.

²⁸ —Pehẽ ngi har amõ riki ok keruhũ mujã rahã, myja myra hetaha rahã, uhyk ta my? Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa katu te pehĩ nahã my, ame'ẽ ukwa

ta. Ukwa ukwa py ixo. ²⁹ Ukwa ym rahã, mumba ym ta. Ixangwer jô upa jytyka. Uhyk ym myra ke. Marã ka ym mumbaha. Ame'ẽ rehe usak ame'ẽ ta upa puka puka hũ ehe. ³⁰ “Mã! Ok keruhũ sawa'e mujã ta tipe ixo. Mumba ym ta riki” aja ngã puka puka hũ ehe.

³¹ —Pesarahã! Amõ kapitã keruhũ jumai tate oho. Heta te hũ sonda ta namõ oho ta. I'ar koty te we huwajan ta rahã, ima'e pyrãtãha ke a'e ukwa py ta. Huwajan ta ke a'e muputu'u ta my, ame'ẽ ke ukwa py ta. Ukwa ukwa py ixo. ³² Marã ka ym muputu'uha rahã, je'ẽha ke mondo ta, amõ kapitã keruhũ koty, huwajan koty. Paite we huwajan ixo rahã, je'ẽha ke mondo ta. “Myja rahã, nde ereputu'u ta my? Jamukatu jande juehe” aja je'ẽha ke amõ pandu ta oho ipe. Pe, muputu'u.

³³ —Aja pehẽ pe tĩ. Pekwa pekwa katu py pexo. “Ixotyhar aja ihẽ axo ta. Ihẽ ke amõ jukwa tar katu rahã, tapijar te'e we ixotyhar aja ihẽ axo ta” aja pekwa pekwa pexo. Pehẽ ngi har amõ upa katu te ima'e ke hijar ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja ixoha — aja Jesu pandu.

Jukyr jaxer aja ym pexo
(Matéu 5.13; Mak 9.50)

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe, jukyr ngi he'ẽha kanim rahã, marã ka ym he'ẽha amõ mujywyr ehe. ³⁵ Jaxer riki. Ywy rehe moĩ rahã, muhury ym ma'eywa'y ra'yr ke. Amõ ma'e muhuryha namõ mupara ym tĩ. Ombor te'e awa. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amõ. “Jesu kotyhar aja ihẽ axo ta” aja amõ pandu rahã, jukyr katu aja saka. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahã, jukyr he'ẽha upa kanim ame'ẽja

saka. Katu ym. A'e ke Tupã ombor te'e, ame'ëja saka ta tĩ.)

15

Arapuharan kanim ame'ë rehe har

(*Matéu 18.12-14*)

¹ Amõ rahã, heta ngã jy'ar uwyr ehe, Jesu rehe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta jy'ar uwyr ehe. Amõ sawa'e katu ym ame'ë ta jy'ar uwyr ehe tĩ. Panduha rehe hendu uwyr. ² Pe, parise ta je'ë je'ë hũ ehe har, Jesu rehe har. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Je'ë je'ë hũ ehe har tĩ. Kuja:

—Mã! Amõ jaxer ame'ë ta namõ ixo katu. Ma'e ke a'eta namõ u'u tĩ. Katu ym aja jande pe — aja a'eta je'ë je'ë hũ.

³ A'erehe myja me'ë ma'e kanim ame'ë ke my, ame'ë ke Jesu pandu ngã pe:

⁴ —Pehẽ ngi har amõ heta arapuharan ta namõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩ kanim oho rahã, ijar kekar kekar ta oho. Kãpĩ u'u, aja kanim ym ame'ë ta ke ijar hijar ta. Pe, kanim ame'ë ke kekar kekar oho. Pe! Mahem. ⁵ Mahem rahã, hury katu ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur. ⁶ Hok pe muhyk rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake rupi ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Arapuharan kanim ame'ë ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!” aja arapuharan jar. ⁷ Pesarahã! Aja ywa pe Tupã je'ëha rahoha ta hury katu tĩ. Amõ ta katu ame'ë ta aja ixo. Kuja, 99 hetaha. Ame'ë ta ipy'a ke muruwak ym ta me'ë te'e. Katu ame'ë ta aja ixo. Ame'ë ta rehe Tupã je'ëha rahoha ta hury katu. Pe, peteĩ sawa'e katu ym ame'ë riki ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, i'ar koty te we Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ehe. Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te ta ha — aja Jesu pandu.

Tamatarer kanim ame'ë rehe har

⁸ A'e pandu rĩ:

—Kuja amō we tĩ. Amō kūjā ita tamatarer pu'a namō ixo. Itatuwyr ke te'e mujā ame'ē ke. Jande popa hetaha namō ixo. Pe, peteĩ kanim rahã, kuja kekar. Araparin ke muwera. Ame'ē weraha rupi peir peir ixo. Ame'ē matyriha pe kekar kekar katu. Aja upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe, mahem. ⁹ Mahem rahã, ehe katu ame'ē ta ke mujy'ar. Hok rake ixo ame'ē ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Ita tamatarer pu'a kanim ame'ē ke amahem, a'erehe ihē namō pehē rury katu pexo!” aja kūjā pandu. ¹⁰ Pesarahã! Aja Tupã je'ēha rahoha ta hury katu ta tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ē ke ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, Tupã je'ēha rahoha ta hury katu ta ehe tĩ — aja Jesu pandu.

Ta'yr kanim ame'ē rehe har

¹¹ A'e pandu tĩ:

—Amō sawa'e mokõi ta'yr ta namō ixo. ¹² Amō wera rahã, ipái pe peteĩ pandu. Ame'ē riki u'ar we ame'ē ke. (Ame'ē ta'yr ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y. Ipái manõha rehe harõ tar ym.) Kuja pandu: “Papa! Nde eremanõ rahã, upa katu te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta kÿ. Wajar ihēma'e ta. Apo ame'ē ke ihē pe emuwyrãhã!” aja ipái pe. A'erehe ima'e ke ipái me'ē me'ē. Mokõi ta'yr ta pe me'ē hũ.

¹³ —Pe, ame'ē ta'yr wajar pyhyk. U'ar we ame'ē ke. Upa muhepy. Aja tamatarer pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahã, ipái rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amō ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u te'eha rupi tamatarer ke me'ē me'ē. Upa katu te ipy'a moĩ, ame'ē ke rehe tamatarer me'ē me'ē rãĩ. ¹⁴ Aja upa katu te tamatarer kanim ipe. Pe, ame'ē ywy rupi nixói te ngã mi'u ke. A'erehe a'e pyrara ixo tĩ. ¹⁵ A'erehe ame'ē ywy pe har sawa'e pe pandu.

“Ihě aparaky ta nde pe” aja. “Ere. Ihěma'e kure ta rehe esak katu. Kure mi'u eme'ě me'ě katu” aja sawa'e pandu. Ame'ě ke rehe a'e usak usak ixo. ¹⁶ Myahy a'e. Ynga aja me'ě ke kure ta u'u ixo. Ame'ě ke a'e u'u ta tipe tĩ. Me'ě ym ma'e ke ngã ipe.

¹⁷ —Peramõ ipy'a upak ipe. Jupandu jupe: “Mã! Ihě páima'e miasu ta ma'e ke u'u rahã, pyta we riki. Heta ma'e ke ihĩ. Ko ihě myahyha namõ ihě axo. Amanõ tate ihě. ¹⁸ Papa rekoha pe ihě ajoywyr ta aho tĩ. Kuja ihě apandu ta: ‘Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ihě ama'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. ¹⁹ “Ihě ra'yr” aja ihě pe nde erepandu ym rahã, mã katu apo 'y. Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tĩ' aja papa pe ihě apandu ta” aja jupandu jupe. ²⁰ A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jywyr oho ixo.

—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo rahã, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe, ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman. Huwa ke pyter pyter tĩ. (Aja hury katuha mujekwa.)

²¹ —Ta'yr pandu ipe: “Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. ‘Ihě ra'yr’ aja ihě pe nde erepandu ym rahã, katu tiki” aja ipái pe.

²² —Anĩ. Miasu ta pe ipái pandu: “Pahar perur! Ma'e mundeha katu te ame'ě ke perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tĩ. Ipy rehe har aja tĩ. Perur tĩ. ²³ Upa rahã, perur amõ tĩ. Tapi'iruhu ta'yrer ke perur. Ixa te ame'ě ke perur. Pejukwa. Jande rury katuha jamujã ta. ²⁴ Ko ihě ra'yr manõ aja akwa naĩ. Anĩ. Apo ixuwe katu uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y” aja ipái pandu. Pe, hury katuha ngã mujã ixo.

²⁵ —Aja ixo rahã, ta'yr jepy ame'ě ke kupixa pe paraky ixo. A'engi jywyr uwyr. Hok pe uhyk tate rahã, ma'e

tyapuha rehe hendu. ²⁶ Pe, amō miasu pe pukái: “Ejur sel Ma'e puki?” aja ipe. ²⁷ A'e pandu: “Ne mu ko uhyk uwyr. Manō ym a'e. Katu uhyk uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu: ‘Tapi'iruhu ta'yrer ke pejukwa. Ixa te ame'ē ke' aja jande pe” aja miasu pandu ipe.

²⁸ —Ta'yr jepy ame'ē ke parahy te'e. Hok pe ixē tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty. Pandu ipe: “Exe ejur nde tī” aja pandu hū ta'yr pe. ²⁹ Ta'yr pandu: “Anī. Axe ym ta. Esarahā! Aparaky hū axo nde pe. Heta warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ēja ihē. Ne je'ēha rehe ihē ahendu katu te. Aja te'eha ihē axo. Nde ereme'ē ym te ma'e ke ihē pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ē ym riki. Ame'ē namō ihē rehe katu ame'ē ta namō jō amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anī. Nde ereme'ē ym ihē pe. ³⁰ Apo peme'ē nde ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kūjā ka'u te'e ame'ē ta pe upa mukanim. Ko riki jywyr uwyr. Pe, nde je'ēha rupi tapi'iruhu ta'yrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te ame'ē ke. Katu ym aja” aja ipái pe ta'yr jepy ame'ē pandu. ³¹ Pe, ipái pandu: “Sa'e! Ihē ra'yr nde. Ihē namō nde erexo. Aja te'eha nde. Upa ihēma'e kohī. Ame'ē riki upa katu te nema'e tī. ³² Ko nde mu riki manō, aja ixo. Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y. A'erehe jande rury katuha jamujā ta me'ē te'e. Jande rury katu ta me'ē te'e. Jande rok pe jaxe jahorahā!” aja ta'yr pe ipái pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā tī. Peteī sawa'e katu ym ame'ē ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahā, Tupā hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

16

Ijarma'e tamatarer ke amō mukanim

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehū ame'ē ke a'e. Ima'e tamatarer ke amō usak usak ixo. Pe, ijar pe amō ta pandu oho: “Tamatarer usakiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo” aja ijar pe. ² Pe, amō pe ijar pandu: “Tamatarer usakiha emuhyk se” aja ipe. Usakiha uhyk rahā, ijar pandu ipe: “Nde erema'ema'eha rehe har ihē ahendu. Jetehar te my? Myja ihēma'e tamatarer nde ereme'ē me'ē my? Myja nde eremujiwyr tī? Ame'ē ke upa katu te emapyk. Ihē asak ta. Ihēma'e ke nde eresak ym ta apo 'y” aja ijar pandu.

³ —Pe, hok pe jiwyr rahā, usakiha jupandu jupe: “Ihēma'e parakyha ngi ihē jar ihē ke muhem ta apo. Myja aparaky ta apo my? Ihē pyrātā ym ihē. (Marā ka ym kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngā pe apandu pandu rahā, ihē ruxī ta ihē ke ingi. Aja ama'e ym ta. ⁴ Aa! Apo akwa katu! Ihē rehe katu ame'ē ta ke amu'am ta. Pe, ihēma'e parakyha ngi ihē ke muhem rahā, ihē rehe katu ame'ē ta ixo ta. Hok pe ame'ē ta ihē ke mupyta katu ta” aja jupandu jupe.

⁵ —A'erehe ijar pe ma'e ke mujiwyr ame'ē ta ke muhyk. Upa muhyk. Amō pe pandu py: “Myja hetaha ihē jar pe nde eremujiwyr ta my?” aja tamatarer usakiha pandu. ⁶ Sawa'e pandu: “Mandeju ra'ī ka aja me'ē heta te hū amujiwyr ta me'ē te'e. Kamuxī ra'yr ke tyryhem heta te hū, kuja, 100 hetaha ke” aja usakiha pe. A'e pandu: “Esarahā! Ko nema'e mangaha ke. Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe emupinim. Wajar jō nema'e mangaha kohī. Kujā, 50 aja hetaha jō emupinim. Ihēma'e parakyha nixói rahā, ihē rehe eharái ym” aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe tī: “Apo ihēma'e parakyha ngi ihē jar muhem rahā, peme'ē ihē rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁷ —Amō pe pandu: “Ne rahā tī! Myja nde eremujiwyr ta ihē jar pe my?” aja usakiha pandu. Amō pandu: “Ahúi aja

me'ẽ heta te hũ amujywyr ta me'ẽ te'e. Kuja, 1.000 wasãkã mangaha mutyryhem” aja usakiha pe. A'e pandu: “Ko nema'e mangaha kohĩ. Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800 aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahã ihẽ jar ukwa ym ta. Esarahã! Ihẽma'e parakyha nixói rahã, ihẽ rehe eharái ym” aja ipe. (A'e jupandu jupe tĩ: “Apo ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar muhem rahã, peme'ẽ ihẽ rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁸ —Ame'ẽ usakiha ma'ema'eha rehe har ijar hendu rahã, pandu: “Mã! Usakiha ukwa katu ma'e. Ehe katu ame'ẽ ta ke mu'am ixo” aja riki ijar pandu. (Jetehar te rupi ym usakiha ma'e. Katu ym ame'ẽ.) Ukwa katuha rehe har jō ijar katu pandu — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Ima'e ke rehe ukwa katuha namō Tupã kotyhar ta usak usak katu. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta. Mã! Tupã kotyhar ta 'ar koty te we Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ta pe ukwa katuha namō amō Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta — aja Jesu pandu.

⁹ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke heta ihĩ. Tamatarer. Ma'e katu ame'ẽ ke. Heta ihĩ tĩ. “Aa! Ame'ẽ ke Tupã kotyhar ta pe ihẽ ame'ẽ ta. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupãma'e parakyha riki katu ta oho” aja pepandu. Aja rahã, pemañ rahã, ixoty oho rahã, pehẽ pe Tupã pandu ta: “Se pejur katu. Katuha renda ke se. Manō ym te ta awa se. Katu tiki” aja pehẽ pe Tupã pandu.

¹⁰ —Jetehar rupi ta'yr mi ma'e ke rehe amō usak usak katu. Aja rahã, jetehar rupi heta te hũ ma'e ke rehe usak usak katu ta tĩ. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak usak. Aja rahã, te'eha rupi heta te hũ ma'e rehe usak usak

ta tī. ¹¹ Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke heta hū ihī. Ame'ē ke jetehar rupi ym pesak pesak rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke pehē pe a'e me'ē ym ta tī. ¹² Amō tama'e ke rehe pesak pesak katu ym rahā, pehēma'e ke pehē pe amō me'ē ym ta tī.

¹³ —Mokōi ijar pe marā ka ym miasu paraky katuha. Mokōi jar pe paraky rahā, peteīhar rehe jō ipy'a katu ta. Amō rehe anī ta. Peteī jar je'ēha rehe hendu katu ta. Amō jar je'ēha rehe anī ta. Hendu ym ta ehe. (Aja Tupā rehe tī.) Tamatarer ke rehe jō ipy'a ke amō moī moī rahā, marā ka ym Tupā rehe ipy'a katuha. (Mokōi ijar aja saka tī) — aja Jesu pandu.

Jesu je'ēha ke

(Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12)

¹⁴ Ame'ē panduha ke parise ta hendu rahā, puka puka hū ehe, Jesu rehe. Tamatarer ke rehe ame'ē ta ipy'a ke moī moī katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hū. ¹⁵ Jesu pandu:

—Sawa'e katu te pehē aja amō ta ukwaha. Ame'ē ke peputar katu. Anī. Aja ym pehē, aja pehē rehe har Tupā ukwa katu. Ma'e ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anī. Ame'ē riki jaxer ame'ē ke te'e aja Tupā ukwa katu. Tupā riki ukwa katu te ame'ē ke a'e.

¹⁶ —Aja Moise je'ēha rehe har amō koty pekwa. Pesarahā! Juā mujahukiha uhyk ym rahā we, Moise je'ēha rehe amō hendu katu rī. Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe aja tī. Hendu katu tī. Pe, Juā uhyk. A'engi myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. Ma'e ka'u te'eha ke amō hijar, pe, Tupā koty ipy'a ke muruwak. Aja rahā: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupā pandu. Ame'ē myrandu katu rehe heta te hū jurujar katu. ¹⁷ Moise je'ēha rehe amō hendu katu ta me'ē te'e tī. Ywa ke kanim ta oho. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Upa ta tī. Moise je'ēha rehe hendu

katuha anĩ. Upa ym te ta. A'erehe Moise je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e we rĩ.

¹⁸ —Pesarahã! Kuja riki amõ. Hakehar ke sawa'e hijar oho. Pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar ame'ẽ kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ kũjã ma'e tĩ. Katu ym aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehũ ame'ẽ rehe har tĩ.

¹⁹ (Tamatarer rehe jõ amõ ipy'a moĩ rahã, katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hũ ame'ẽ ke namõ wata ixo. Wera rahã pame katu te humi'u ke matyr hũ. Aja jumuhury hury juehe. ²⁰ Hok rukwen pe amõ sawa'e ke amõ ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro. Ima'e ym te a'e. Pere ke mãte hũ te'e ehe. ²¹ A'ep harõ uĩ. Ima'ehũ, ame'ẽma'e myrape 'ar ngi imi'u kurer u'ar u'ar. Ame'ẽ ke Rasaro u'u ta tipe. Me'ẽ ym amõ ipe. Jawar ta riki pere ke here here tĩ. ²² Pe, ima'e ym te ame'ẽ ke manõ, Rasaro ke. Amarã rake i'ã ke Tupã je'ẽha rahoha ta muhyk raho. Ywa pe huryha rehe muhyk raho.

—Ima'ehũ ame'ẽ ke manõ tĩ. Pe, amõ ta jytyr raho. ²³ Mupyraraha renda pe pyrara hũ ixo. Ma'ã rahã, Amarã rehe usak. Hake Rasaro i'ãi. Pijaite we usak ehe. ²⁴ Pe, pukái: “Amarã! Epyrara ihẽ rehe esarahã! Ihẽ koty Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ãkã rakehar munde ta. Ame'ẽ pe ihẽ juru ke murysã ta. Tata keruhũ pe ihẽ axo. Apyrara hũ ihẽ ke” aja Amarã pe.

²⁵ —Pe, Amarã pandu ipe: “Sa'e! Anĩ. Ywy pe nde erexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke nema'e riki. Ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Rasaro rehe anĩ. Upa katu te ma'e katu ym ame'ẽ ke ima'e riki. Apo anĩ. Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anĩ. Nde erepyrara erexo apo 'y. ²⁶ Ko riki amõ

we tĩ. Jande pyter rupi sorok te'e hũ ame'ẽ ke túi. A'erehe sengi marã ka ym nde koty amõ ahaha oho. Nde koty har ngi marã ka ym jande koty amõ ahaha uwyr tĩ” aja ipe.

²⁷—Sawa'e pandu: “Amarã! Aja rahã, ko apandu nde pe. Ihẽ pái rekoha pe Rasaro ke emondo. ²⁸A'ep ihẽ mu ta ixo. Awa po wajar peteĩhar upa hetaha ixo. Ame'ẽ ta pe je'ẽha namõ Rasaro ke emondo. Aja rahã, ame'ẽ ta se uwyr ym ta tĩ. Se pyrara hũ awa” aja pyrara ixo ame'ẽ ke pandu.

²⁹—Amarã pandu: “Anĩ ta. Moise mupinim ame'ẽ ke namõ ne mu ta ixo. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ta namõ ixo tĩ. Ame'ẽ panduha rehe ne mu ta hendu katu ta me'ẽ te'e. Hendu katu rahã, ukwa katu ta. Aja rahã peme'ẽ pyraraha renda pe oho ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe Amarã pandu.

³⁰—Sawa'e pandu: “Anĩ ta Amarã! Ame'ẽ ke a'ewan ym we rĩ. Amõ we rahã, katu. Kuja. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, pe, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha ke pandu oho rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty muruwak ta mondo” aja pyrara ixo ame'ẽ pandu.

³¹—Amarã pandu: “Anĩ. Moise je'ẽha rehe a'eta hendu ym rahã, amõ rehe hendu ym tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke Tupã je'ẽha pandu. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta tĩ. Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu oho. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe Amarã pandu — aja Jesu pandu.

17

*Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ẽ rehe har
(Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42)*

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe amō usak, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta. Aja me'ē aja te'e ta ixo. Pe, ngā muka'u te'eha ke mu'e, ame'ē ke mā Tupā mupyrara te hū ta. ² Ihē rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mā! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahā, mā peja pandu ame'ē jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahā, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manō rahā, Tupā mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupā mupyrara rahā, mupyrara te hū ta.

³ —Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahā: “Mā peja ym” aja epandu ipe. Ame'ē ngi ipy'a ke muruwak mondo rahā, nde py'a emujywyr ehe. ⁴ Wera rahā, awa po wajar mokōi hetaha ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e ma'e, a'engi nde pe pandu: “Ame'ē ngi ihē py'a amuruwak amondo. Ihē rehe nde py'a emujywyr katu” aja nde pe pandu. Aja rahā, aja pame katu te nde py'a ke emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke

(Matéu 17.20; Mak 11.22-23)

⁵ Jesu mondo ame'ē ta pandu ipe:

—Sawa'e! Mā! Jande py'a jamujywyrriha hātā ame'ē ma'eha. Jande ke emu'e katu. Aja rahā, jajurujar katuha amō we katu ta. Pe, nde erepandu aja jama'ema'e katu ta — aja Jesu pe.

⁶ A'e pandu:

—Pesarahā! Ta'yr mi pejurujar katu rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pema'ema'e katu ta kŷ tī. Ta'yr mi pejurujar katu. Ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ēja saka. Aja rahā kome'ē myra keruhū pe pepandu ta: “Nde rapo ke namō ejujo'ok ehem eho. Y ramūi pe ejujytym eho” aja myra pe. Ta'yr mi pejurujar katu rahā, ame'ē myra jujo'ok

ta oho — aja Jesu. (“Myra” aja pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

⁷ Ajame'ẽ ke Jesu mu'e:

—Pehẽ ngi har amõ ixo. Miasu aja paraky ixo, kupixa rehe. Arapuharan ta rehe usak usak ixo amõ nahã my. Pe, hok pe uhyk jywyr rahã, ame'ẽ pe kuja nde erepandu my: “Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e ke e'u eho” aja pandu my? ⁸ Anĩ. Aja ym. Amõ koty nde erepandu ta. Kuja: “Ma'e ke ihẽ pe emupupur. Nema'e kamixa emunde. Pe, ihẽ a'u rahã, ma'e ke emoĩ moĩ ihẽ pe. Upa a'u rahã, nde ere'u ta” aja miasu pe. ⁹ Miasu pe: “Katu nde. Nde ereparaky katu” aja nde erepandu ym ta. Anĩ. Ne je'ẽha rehe jõ hendu katu. Aja miasu katu ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa. ¹⁰ Pehẽ aja tĩ. “Pehẽ katu. Pema'ema'e katu” aja jandema'e sawa'e te pandu ym rahã, nde rury katu pexo rĩ. A'e pandu ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, kuja pepandu ta: “Miasu ta jõ jande. Jande pe sawa'e te pandu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e” aja pehẽ — aja Jesu pandu.

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja peteĩ jõ pandu

¹¹ Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ ywy rupi asa oho ixo. Ngariréi ywy ngi uhem oho rahã, Samari ywy pe uhyk oho. Ame'ẽ rupi asa oho ixo. ¹² Pe, amõ ok ta pe uhyk tate rahã, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty. Jande popa sawa'e ta hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amõ jundéu awa ta namõ ixo ym ta me'ẽ te'e ame'ẽ ta.)

¹³ A'eta pukái:

—Jesu! Sawa'e! Jande rehe epyrara esak! Jande ke emukatu — aja ipe.

¹⁴ A'eta rehe usak rahã, pandu:

—Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu koty peho. Pemujesak pehẽ juehe har ipe. Pehẽ katu aja a'e mujekwa ta ngã pe — aja Jesu.

Pe, ame'ẽ ta johu oho ixo rahã, upa katu te katu 'y.
¹⁵ Ame'ẽ ta ngi har peteĩ jõ jywyr. (Samari ywy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa rahã, Jesu koty jywyr uwyr. Tupã rehe har katu pandu pandu hũ uwyr. ¹⁶ Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe.) “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Ihẽ ke nde eremukatu” aja pandu ipe, Jesu pe. Samari ywy pe har ke a'e. Jundéu awa ym ame'ẽ ke a'e.

¹⁷ Jesu pandu:

—Mã! Jande popa sawa'e hetaha amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e ta jywyr ym uwyr, ihẽ koty. ¹⁸ Mã! Amõ awa ke jõ jywyr uwyr. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu uwyr. Mã! Aja jundéu awa ta pandu ym uwyr. Ko samari ywy pe har jõ jywyr uwyr — aja Jesu pandu.

¹⁹ Pe, a'e pandu ipe:

—Epu'am katu! Eho! Ihẽ rehe nde erejurar katu, a'erehe nde ke amukatu. A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitã keruhũ

(Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41)

²⁰ Amõ parise ta Jesu pe pandu:

—Myja rahã kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e muwyr ta my? Pe, jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my? Pe, jandema'e ywy pe kapitã keruhũ aja ixo ta my? — aja parise ta pandu.

Jesu pandu:

—Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke uwyr rahã, ehe har upa katu te ngã pandu pandu ym ta. ²¹ Kuja ym ta. Amõ pandu: “Pesarahã! Ko riki ixo.” Amõ: “Paite riki ixo!” Aja ym riki. Pesarahã! Pehẽ namõ a'e ixo apo 'y.

Pekwa ym riki — aja parise ta pe. (“A'e ixo apo 'y” aja pandu rahã: “Juehe har” Jesu pandu.)

²² Jumu'eha ta pe jõ Jesu pandu. Kuja:

—Ngã pyrara hũ, ame'ẽ angaha rehe uhyk ta. Arahã kuja peputar ta. Kirisutu uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ihẽ riki Kirisutu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pe, ngã mupyraraha ngi pehẽ ke ihẽ ajo'ok ta. Ame'ẽ ke peputar katu tipe. ²³ Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. “Paite pesak peho! Kirisutu pehĩ!” Amõ: “Se pesak pejur. Kirisutu kohĩ!” Anĩ. Pekekar ym peho. Nixói. ²⁴ Tupã wera rahã, paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa katu te ngã usak. Aja ihẽ ajywyr rahã, paite rupi upa katu te ngã ukwa katu ta kũ tĩ. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. ²⁵ Pesarahã! Ajywyrriha angaha rehe uhyk ym we ta rĩ. Kuja uhyk py ta. Ihẽ ke amõ ta mupyrara hũ ta. Parise ta aja amõ ta putar ym ta ihẽ ke tĩ.

²⁶⁻²⁷ —Yman te Noe ixo rahã, amõ ta ixoha rehe te'e ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uĩ. Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta aja tĩ. Sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Ima'e ke rehe jõ usak usak ixo. Pe, jarusu keruhũ pe Noe ixo oho. Pe, y ke upa katu te ma'e ke munde oho. Upa ngã ke jukwa. Ihẽ ajywyr tate rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ixoha rehe te'e upa apo ixo ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo tĩ. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo. Pahar ihẽ ajywyr ta. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

²⁸⁻³⁰ —Yman te Ro ixo rahã, aja upa ngã ixo tĩ. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uĩ. Ma'e ke muhepy hepy u'am tĩ. Kupixa mujã mujã ixo tĩ. Hok ke mujã mujã ixo tĩ. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem oho rahã, aman aja tata ke Tupã mungyr. Tatãpũi aja ita ra'yr ke mungyr tĩ. Upa katu te ame'ẽ ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar jukwa. Ihẽ ajywyr rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ima'e ke rehe jõ

ukwa ukwa ixo tĩ. “Uwyr ym a'e” aja ngã ukwaha naĩ. Anĩ. Pahar ihẽ ajoywyr ta. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

³¹—Pyraraha uhyk rahã, hok kupe ipe ame'ẽ 'ar pe amõ ixo rahã, pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) Hok pe ixo ym oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. Kupixa pe ixo ame'ẽ ke hok pe jywyr ym oho tĩ. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.) Pahar ujan oho. ³²Ymanihar Ro rakehar rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty ma'ã. Pyta riki. Arahã pahar manõ.) ³³Ima'e ke amõ mupyta ta katu aja jõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ixoha kanim ta. Manõ ta. Ima'e ke putar ym. “Mã peja kanim” aja ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahã, ixoha kanim ym ta. Manõ ym ta.

³⁴—Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ ajoywyr rahã, mokõi sawa'e ukwer ou, pytun rahã. Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha raho ta. ³⁵Ma'e ke mokõi kũjã kytyk kytyk u'am. Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ ta. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha raho ta. ³⁶[Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ ta. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.

³⁷Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ma'e inem ame'ẽ ke túi rahã, a'ep xumukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e hũ, ame'ẽ renda pe pahar pyraraha uhyk ta — aja Jesu.

(Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ke amõ awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa. Jerusarẽ ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe aja.)

18

Tapijar te'e we ixawa'e manõ ame'ẽ ke pandu pandu hũ

¹ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupã namõ a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta me'ẽ te'e. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke a'e mu'e. “Mã! Tupã hendu ym jande rehe” aja pahar pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe kuja mu'e ixo:

² —Amõ ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ẽ ke amõ ta rehe har hendu, pe, pandu: “Nde katu” aja. Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ke a'e. Amõ ta rehe pyrara usak ym tĩ. ³ Ame'ẽ ok ta pe ixawa'e manõ ame'ẽ ke ixo tĩ. Sawa'e koty ohoho hũ ixo. Pandu pandu hũ tipe ipe: “Ihẽ rehe ihẽ ruwajan ma'e ke ma'ema'e hũ. Nde riki epandu ipe: ‘Ema'e ym’ aja. Nde jõ riki nde eremukatu” aja kũjã pandu pandu hũ tipe ipe. ⁴ Anĩ. Yman atu kũjã rehe sawa'e hendu ym. A'erehe kũjã jywyr jywyr ixoty. A'erehe uhyk kũjã panduha ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: “Mã! Tupã rehe ihẽ apy'a ym. Sawa'e ta rehe apyrara asak ym tĩ. ⁵ Mã! Peme'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ ke ihẽ rehe uwyr uwyr hũ ixo. Amukatu ym rahã, ihẽ ke muhe'õ te'e ta. A'erehe kũjã ruwajan pe ihẽ apandu ta: ‘A'ewan. Ma'e ke ema'e ym apo 'y. Mã peja pete'e pyta katu’ aja apandu ta” aja sawa'e jupandu jupe — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ame'ẽ sawa'e katu ym ame'ẽ ke a'e. Anĩ. Pandu ame'ẽ ke katu riki. “Ihẽ amukatu ta” aja a'e pandu. ⁷ Aja Tupã namõ pepandu tĩ. Ixotyhar ta tapijar te'e we pandu pandu: “Jande ke amõ ta mupyrara” aja. Aja rahã, ame'ẽ ke Tupã mukatu ta. (Sawa'e pe kũjã tapijar te'e we pandu, ame'ẽja saka.) “Mã! Jande rehe Tupã hendu ym” aja ym pepandu. ⁸ Anĩ. Pahar mukatu ta. Pesarahã! Ixotyhar ta rehe usak katu. Yman rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajywyr ta ajur tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ajywyr rahã, Tupã kotyhar ta

tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ixo my. Yman ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara riki. Anĩ. Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu rahã, katu tiki — aja Jesu pandu.

Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ rehe har

⁹ Juehe har katu aja ukwaha jupe naĩ, aja me'ẽ sawa'e ixo. Upa amõ ta riki katu ym aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu. Myja me'ẽ ame'ẽ ta my, ame'ẽ ke pandu. Kuja:

¹⁰ —Amõ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe mokõi sawa'e ta oho. Tupã namõ pandu pandu oho. Peteĩhar parise ke. Amõ riki homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. (A'erehe ame'ẽ sawa'e jaxer ame'ẽ ke aja parise ta ukwa.) ¹¹ Ko parise se koty jeje pandu pandu u'am, Tupã namõ. Kuja: “Tupã! Amõ ta aja ym ihẽ, a'erehe: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke’ aja ihẽ apandu nde pe. Amõma'e ke rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ hũ. Pe, pyrãtãha namõ jo'ok ingi. Ihẽ anĩ. Aja ym ihẽ. Sawa'e katu ame'ẽ ke ihẽ. Kũjã rehe amõ ta ka'u te'e hũ. Ihẽ anĩ. Aja ym ihẽ. Kotete tamatarer matyr ame'ẽ ke i'ãi. Sawa'e jaxer ame'ẽ ke aja ihẽ akwa. Peme'ẽ aja ym ihẽ, a'erehe: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke’ aja apandu nde pe. ¹² Peteĩ seman ngi har mokõi wera rahã, ma'e ke a'u ym te. (Aja nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu.) Upa ihẽ apyhyk ame'ẽ ke ngi ta'yr te mi nde pe ihẽ ame'ẽ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ihẽ ame'ẽ nde pe. (Aja nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ)” aja parise jeje pandu pandu u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupã hendu ym ehe.)

¹³ —Amõ sawa'e amõ koty panduha. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. (Jaxer ame'ẽ ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi pandu pandu u'am, Tupã namõ. Huxĩ a'e, a'erehe ywa rehe

ma'ã ym u'am. (Ywa pe Tupã ixo, ame'ẽ rehe ma'ã ym u'am.) Ipixi'a ke mokõi po pe nupã nupã u'am. (Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu u'am: “Tupã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e. Ihẽ rehe epyrara esak. Ihẽ rehe nde py'a emujywyr” aja tamatarer matyr ame'ẽ ke pandu u'am. ¹⁴ Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe Tupã pyrara usak. Ame'ẽ sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ẽ pe Tupã pandu: “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Amõ anĩ. Parise anĩ. Ame'ẽ rehe hendu ym. “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym. “Ihẽ katu te” aja ukwa jupe naĩ, ame'ẽ pe Tupã pandu: “Nde katu ym” aja. “Ihẽ katu ym. Ma'e aka'u te'eha ke ama'e” aja pandu ame'ẽ ke pe Tupã pandu: “Nde katu” — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe Jesu usak katu

(Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Ta'yn ta ãkã rehe ipo Jesu mujar ta. Aja ipy'a katuha mujekwa. Ame'ẽ ke amõ ta putar, a'erehe ixoty a'eta raho raho. Ame'ẽ ke jumu'eha ta usak rahã, je'ẽ je'ẽ a'eta pe:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja jumu'eha ta.

¹⁶ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihẽ rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ẽ ta'yn ta aja me'ẽ ta Tupã kotyhar wan ta tĩ. ¹⁷ Ko pekwa pekwa pexo. Tupã kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amõ putar ym rahã, Tupã kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

Ima'ehũ ame'ẽ rehe har

(Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁸ Pe, amõ jundéu awa tama'e kapitã pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde riki katu te ame'ẽ ke nde. Ma'e ihẽ ama'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my?
— aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—“Katu te ame'ẽ ke nde” aja ihẽ pe nde erepandu. Tupã jô riki katu te ame'ẽ ke a'e. Awa ke anĩ. (Ihẽ Tupã aja nde erekwa my?) ²⁰ Esarahã! Tupã pandu ame'ẽ ke nde erekwa katu.

“Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Amõ ke ejukwa ym.

Emukanim ym amõma'e ke.

Te'e ma'e ke ebandu ym.

Nde pái rehe epy'a katu.

Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ” aja Tupã je'ẽha ke rehe panduha ihĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²¹ Sawa'e pandu:

—Upa ame'ẽ panduha rehe ihẽ ahendu katu. Kurumĩ rahã har ahendu katu axo — aja Jesu pe.

²² Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, pandu ipe:

—Pewe amõ ma'e ke nde pe. Upa katu te nema'e ke emuhepy. (Aja tamatarer epyhyk.) Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe upa katu te eme'ẽ me'ẽ. Aja rahã, ywa pe nema'e ke heta te hũ ta. Pe, ihẽ namõ eho — aja sawa'e pe.

²³ Ame'ẽ ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai te'e u'am. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. (Me'ẽ tar ym ma'e ke. A'erehe pyai te'e u'am.) ²⁴ Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—“Ere. Tupã putar, aja ihẽ axo ta” aja ima'ehũ ame'ẽ ta marã ka ym panduha. Aja panduha riki hãtã. ²⁵ Awi jupiha kwar rupi marã ka ym amõ rymba asaha oho. Kame

hymba asaha oho. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta ke. Tupã putar aja ixo tar ym te — aja Jesu pandu.

²⁶ Ame'ẽ rehe hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! Aja rahã, Tupã muhã ym te ta awa ke — aja ipe.

²⁷ Jesu pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Myja awa ke muhã katu ta my, ame'ẽ ke Tupã jõ ukwa katu — aja ngã pe.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Esarahã! Upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Ko ne namõ jaho jaxo. Tupã putar aja jama'ema'e jaxo — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Hã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar, aja upa katu te amõ ma'ema'e. A'erehe hok ke hijar oho. Hakehar ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Imu ta ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Ianam ta ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Ta'yn ta ke aja tĩ. Hijar oho tĩ.

³⁰ Aja rahã, ma'e ke hijar oho, ame'ẽ 'ar koty te we Tupã mujywyr ta ipe. Apo ixo rahã, mujywyr ta. Pe, yman rahã, Tupã namõ ixo ta. Uhã te hũ aja ixo ta — aja Jesu pandu.

*Manõha rehe har Jesu pandu, mahapyrihar ke
(Matéu 20.17-19; Mak 10.32-34)*

³¹ Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar raho. Heta ame'ẽ ta ngi mujy'ar raho. A'eta pe jõ pandu:

—Pehendu katurahã! Jerusarẽ ok ta pe jande jaho jaxo. A'ep ihẽ rehe har amõ ta mupinim. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ panduha aja upa katu te uhyk ta ihẽ rehe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. ³² Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty ihẽ ke jundéu awa ta raho ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta puka puka hũ ta ihẽ rehe. Ihẽ ke a'eta muhuxĩ ta tĩ. Ihẽ rehe tymũ ta tĩ. (Aja ihẽ jaxer aja mujekwa ta naĩ.) ³³ Ihẽ ke a'eta pirok ta tĩ. Pe, ihẽ ke

jukwa ta tĩ. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tĩ
— aja Jesu pandu.

³⁴ Anĩ. Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym te.
Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupã mukanim te'e we ngã ngi.
A'erehe Jesu pandu ame'ẽ ke ukwa ym.

Eha te ym ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahã, pe rymy'y rake
amõ sawa'e wapyk uĩ. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. Tamatarer
ke ngã pe pandu pandu uĩ. ³⁶ Heta ame'ẽ ta ohoha ke rehe
hendu. Pe, pandu:

—Ma'e puki? — aja ngã pe.

³⁷ Amõ ta pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo — aja ipe.

³⁸ Pe, ame'ẽ pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ nde! Ihẽ rehe epyrara esak! — aja
Jesu pe. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ”
aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

³⁹ Hundutar oho ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe:

—Epukái ym nde — aja ipe.

Anĩ. I'ar koty te we hãtã pukái:

—Sawa'e! Ndawi rainõ nde. Ihẽ rehe epyrara esak — aja
Jesu pe.

⁴⁰ Pe, Jesu pyta. Amõ ta pe pandu:

—Se perur — aja.

Pe, eha ym te ame'ẽ ke uhyk tate uwyr ehe rahã, Jesu
pandu ipe:

⁴¹ —Ma'e nde pe ihẽ ama'e ta my? — aja ipe.

A'e pandu:

—Sawa'e! Ihẽ reha ym te. Ihẽ reha ke emukatu! — aja
Jesu pe.

⁴² Pe, a'e pandu:

—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.

⁴³ Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu. Pe, inamõ oho, Jesu namõ. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak ame'ẽ ta aja tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu pandu oho ixo tĩ.

19

Sakéu rok pe Jesu oho

¹ Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ẽ rupi asa oho ixo. ² A'ep amõ sawa'e ixo. Her Sakéu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e matyr hũ. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngã ukwa. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke matyr. A'e aja amõ ta ixo tĩ.) Ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. ³ “Awa riki Jesu my?” Ame'ẽ ke ukwa tar katu. Heta ame'ẽ ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr mi te'e, a'erehe marã ka ym jumupukuha usakiha. ⁴ A'erehe heta ame'ẽ ta hundutar koty ujan oho. Pe, myrahu rehe jupir oho. A'ep harõ uĩ. Ame'ẽ iwyr rupi Jesu oho rahã, Sakéu usak ta ehe.

⁵ Pe, ame'ẽ myrahu wyr pe uhyk rahã, ywate koty Jesu ma'ã. Pe, pandu ipe:

—Sakéu! Pahar ewyjy ejur! Apo ne namõ ihẽ apyta ta me'ẽ te'e — aja Jesu.

—Ere! — aja Sakéu.

⁶ Pe, pahar Sakéu wyjy uwyr. Huryha namõ Jesu ke muhyk katu, hok pe. ⁷ Upa ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Sawa'e jaxer ai ame'ẽ ke namõ pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ẽ je'ẽ hũ.

⁸ Ajame'ẽ ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ehendu katurahã! Upa ihẽma'e ke ihẽ amowok ta apo 'y. Pe, wajar ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Yman te'eha rupi amõma'e ke apyhyk. A'erehe amujywyr ta apo 'y. I'ar koty te we amujywyr ta ipe. Te'eha rupi peteĩ apyhyk rahã, tumeme amujywyr ta ipe — aja Jesu pe.

⁹ A'e pandu ipe:

—Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde eremujekwa. (A'erehe Tupã koty nde py'a nde eremuruwak, aja nde eremujekwa katu.) A'erehe nde ke Tupã muhã katu. Amarã rainõ ke nde. ¹⁰ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ akekar ajur. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur tĩ. Aja rahã mupyraraha renda pe oho ym ta — aja Jesu pandu. (“Amarã rainõ” aja pandu rahã: “Jundéu awa ke a'e” aja mujekwa.)

Ita tamatarer tawa muheta ame'ẽ ta rehe har
(Matéu 25.14-30)

¹¹ Sakéu pe pandu ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu. Ame'ẽ ta kuja ukwaha. Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha naĩ. “Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ihẽ” aja Jesu pandu ta, aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ. (Anĩ. Yman rahã, kapitã keruhũ wan ta aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ẽ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe. Kuja:

¹² —Amõ sawa'e ixo. Kapitã ra'yr ke a'e. Amõ ywy pepaite ame'ẽ pe oho tate. A'ep kapitã keruhũ wan amõ mu'am ta. Upa rahã, hekoha pe jywyr ta. Kapitã keruhũ aja jywyr ta. ¹³ Oho tate rahã, miasu ta ke mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ẽ ta pe ita tamatarer tawa ke me'ẽ me'ẽ. Peteĩ pame katu te me'ẽ me'ẽ. Pe, pandu: “Pepaite ihẽ axo rahã, kome'ẽ tamatarer pemuhepy hepy. Pemuheta” aja ijar pandu. Pe, oho. ¹⁴ Pe, hekoha pe har

ta putar ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke raho: “Peme'ě sawa'e kapitā keruhū aja emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitā keruhū aja japutar ym” aja hekoha pe har ta mondo.

¹⁵—Anĩ. Ame'ě sawa'e ke kapitā keruhū aja amō mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho. Uhyk rahā, amō ta pe pandu: “Se miasu ta ke pemuhyk perur. Tamatarer ihē ame'ě. Ame'ě ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ě ta muheta my? Ame'ě ke akwa ta” aja ijar. ¹⁶ Pe, uhyk py, ame'ě pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihē pe nde eremuwyr. Ame'ě ke amuhepy hepy. Aja amuheta mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Ko upa nema'e” aja miasu. ¹⁷ Ijar pandu: “Katu tiki! Miasu katu ame'ě ke nde. Ma'e ta'yr mi ame'ě ke rehe nde eresak eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitā aja nde tĩ. Kuja, jande popa hetaha ok ta rehe nde eresak eresak ta apo 'y” aja miasu pe.

¹⁸—Pe, amō miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihē pe nde eremuwyr. Ame'ě ke ihē amuheta tĩ. Awa po wajar peteĩhar upa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Upa nema'e ko” aja miasu. ¹⁹ Ame'ě pe ijar pandu: “Heta ok ta rehe nde eresak eresak ta tĩ. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Kapitā aja nde tĩ” aja ipe.

²⁰—Pe, amō miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: “Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer ke. Nde eremuwyr ihē pe, ame'ě ke ko. Pan kurer ra'yr pe ihē apukek, pe, amukanim katu inom. ²¹ Kyty'ym ame'ě ke nde. A'erehe nengi akyje. Amōma'e ke nde erejo'ok katu. Kupixa pe amō jyty, ame'ě ngi ma'e ke nde ere'u te'e” aja miasu pandu. ²² Ijar parahy ehe. Pandu ipe: “Katu ym nde! Nde erepandu ame'ě namō nde ke ihē amahy ta. Akyty'ym ame'ě ke ihē, aja nde erekwa riki. Amōma'e ke ihē ajo'ok katu,

aja nde erekwa tĩ. Amõ jytym ame'ẽ ngi ma'e ke ihẽ a'u te'e, aja nde erekwa tĩ. ²³ Aja rahã, tamatarer matyriha renda pe ihẽma'e tamatarer nde eremoĩ rahã, katu ta tipe. Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihẽ ajoywyr rahã, ame'ẽ ke ihẽ apyhyk ta tipe. Muhetaha ke apyhyk ta tipe tĩ” aja miasu pe.

²⁴ —Pe, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pe ijar pandu: “Ita tamatarer tawa ke pejo'ok ingi. Amõ miasu pe peme'ẽ. Jande popa hetaha namõ ixo ame'ẽ pe peme'ẽ” aja. ²⁵ [Amõ ta pandu: “Mã! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande popa hetaha” aja ijar pe.] ²⁶ A'e pandu: “Katu. Ko apandu pehẽ pe. Heta ima'e ke namõ ixo ame'ẽ pe i'ar koty te we amõ me'ẽ ta. Ima'e ym ame'ẽ ke ta'yr mi te'e namõ ixo, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi.

²⁷ —Apo ihẽ ruwajan ta ke ihẽ ruwa koty pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'ẽ ta ihẽ ke putar ym. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja putar ym. Ame'ẽ ta ke pejukwa” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahã, juehe har pandu. A'e riki kapitã keruhũ aja putar ym ngã. Anĩ. Kapitã keruhũ rahã, upa huwajan ta ke mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho

(*Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juã 12.12-19*)

²⁸ Ame'ẽ ke upa pandu rahã, Jerusarẽ ok ta pe oho. A'e ngã hundutar koty oho. ²⁹ Pe, amõ mokõi ok ta pe uhyk tate. Her Metaje. Ame'ẽ rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep uhyk tate rahã, mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. ³⁰ Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty we ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Ok ta pe pexe rahã, a'ep jumen ra'yr rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ

pukwar. Ame'ě 'ar pe amõ oho ym rĩ. Ame'ě ke pejirar. Se ihě pe pemuhyk perur. ³¹ Amõ ta kuja pandu ta pehě pe: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja. Aja rahã, kuja pepandu: “Sawa'e putar. Xupe 'ar pe oho ta” aja a'eta pe pepandu — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

³² Pe, ame'ě mokõi sawa'e ta oho. Jesu pandu, aja upa katu te mahem. ³³ Jumen ra'yr ke jirar u'am rahã, jumen jar ta pandu: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja mokõi sawa'e ta pe. ³⁴ Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'ě 'ar pe oho ta — aja.

—Hã! — aja ame'ě ta pandu.

³⁵ Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke ngã mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko, aja mujekwa.) Jumen kupe rehe mundeha mou. Ame'ě 'ar pe Jesu ke a'eta mondõ. ³⁶ Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo ame'ě ta mundeha ke mou mou. Awa rape rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ wata oho. ³⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate rahã, ywy'ã ngi amõ wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jumu'eha ta oho ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'ě ta pandu pandu: “Ne jõ riki katu te me'ě ke” aja ipe. Hãtã Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ. Jesu mukatu hũ ngã ke ame'ě ke rehe a'eta usak. Ame'ě rehe har katu pandu pandu tĩ. ³⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e te je'ěha rupi uwyr ame'ě ke ko. Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te me'ě ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

³⁹ Heta ame'ě ta pyter pe parise ta ixo. Ame'ě ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e jumu'eha ta pe epandu: “Pepukái ym” aja — aja Jesu pe parise ta pandu.

⁴⁰ Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta pandu ta me'ẽ te'e. Marã ka ym je'ẽha mukaniha — aja parise ta pe.

Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

⁴¹ Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu jixi'u ehe.

⁴² Pe, ame'ẽ Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu my? Ame'ẽ ke apo pekwa rahã, katu ta tipe. Apo marã ka ym pekwaha.

⁴³ Pehẽ pe pyaraha 'ar ke uhyk ta kÿ. Pehẽ ruwajan ta uhyk ta kÿ. Ok ta kupe 'ar rupi juramã ta u'am. Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai ta. Juramã ta ngã jumai uwyr.

⁴⁴ Upa katu te ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa ta tĩ. Ita ngã mupu'am ame'ẽ ke upa ombor ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa mujaxer ta — aja Jesu pandu. (“Pehẽma'e ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa katu.)

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22)

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho. A'ep ma'e muhepyha ta ixo. Ame'ẽ ta ke muhem mondo.

⁴⁶ Pandu a'eta pe:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda pe ihẽ namõ ngã pandu pandu katu. Ame'ẽ renda ke aja ngã ukwa” aja Tupã.

—Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e mukaniha renda aja pemuruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhepyha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe: “Mukaniha renda ke” aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

⁴⁷ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e. Wera rahã pame katu te mu'e. A'e ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu. Moise je'êha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. Jundéu awa tamüi ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. ⁴⁸ Myja jukwa ta my? Upa ngã hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marã ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngã ngi.

20

*Awa je'êha rupi Jesu pandu my
(Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33)*

¹ Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ngã pe myrandu katu ke pandu pandu uĩ tĩ. Arahã amõ ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'êha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamüi ta uhyk uwyr ehe tĩ. ² Upa ame'ẽ ta pandu ipe:

—Jande pe epandurahã! Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'êha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

³⁻⁴ A'e pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe apandu ta tĩ. Ngã ke Juã mujahuk rahã, Tupã je'êha rupi mujahuk my? — aja Jesu.

⁵ Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu pandu hũ a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? “Tupã je'êha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe pandu ta. ⁶ Anĩ. “Sawa'e je'êha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, peme'ẽ heta ame'ẽ ta jukwa ta jande ke. Ita pe jukwa ta. Juã riki Tupã je'êha pandu ame'ẽ ke a'e, aja peme'ẽ ta ukwa katu, a'erehe: “Sawa'e je'êha

rupi” aja japandu rahã, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. ⁷ Myja ym panduha. Ukwa ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahã, a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja Jesu pe.

⁸ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja tamũi ta pe.

Kupixa usakiha ta katu ym ame'ẽ ta rehe har

(Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12)

⁹ Pe, myja me'ẽ kupixa usakiha ta my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Ko amõ sawa'e kupixa pe ma'e ke jyty. Ma'eywa rãkã ra'yr ke jyty. Uwa'y rãkã ke. Upa rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja. “Ere” aja ame'ẽ ta pandu. Pe, amõ ywy pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rĩ.

¹⁰ —Ma'eywa tyarõ rahã, miasu ke ijar mondo. Pandu: “Kupixa usakiha ta koty eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam” aja. Uhyk rahã, ame'ẽ ta pe miasu pandu: “Ihẽ jar ma'e ke jõ ihẽ pe pemuwyr” aja. Anĩ. Miasu ke usakiha ta nupã te'e. Ijar koty ipo te'e mujwyr mondo. ¹¹ Pe, amõ miasu ke ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta nupã te'e tĩ. Muhuxĩ tĩ. Pe, ijar koty ipo te'e mujwyr mondo tĩ. ¹² Pe, mahapyrihar ke ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta mahy te'e tĩ. Kupixa ngi ombor muhem mondo.

¹³ —Pe, kupixa jar jupandu jupe: “Myja me'ẽ ihẽ ama'e ta apo my? Kuja nahã. Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ta. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy ym ta nahã my” aja jupe. A'erehe ta'yr ke mondo. ¹⁴ Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, pandu a'eta jupe: “Ko riki ijar ra'yr ke. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta.

Jahorahã!) Jajukwa ta peme'ë. Aja rahã, kupixa jandema'e wan ta" aja a'eta jupe. ¹⁵ A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e ta my? Kuja riki. ¹⁶ A'e uhyk rahã, usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ kupixa usakiha ta ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ë ke rehe ngã hendu rahã, pandu:

—Mã! Peja ym — aja ngã.

¹⁷ Jesu usak katu ngã rehe. Pandu:

—Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ë ita ke' aja.

Tupã pandu: ‘Anĩ. Peme'ë riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja a'e pandu” aja panduha ihĩ.

¹⁸—Kome'ë ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta — aja Jesu pandu.

(“Ita” rehe har Jesu pandu rahã: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahã: “Jesu ke amõ ta putar ym” aja mujekwa. “Amõ rehe ita u'ar” aja pandu rahã: “Ame'ë ke Tupã mupyrara hũ ta” aja a'e mujekwa katu.)

Kapitã keruhũ pe tamatarer ke me'ë rahã, katu my?

(Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17)

¹⁹ Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahã, Moise je'ëha mu'e ame'ë ta kuja ukwa.

—Mã! Jande rehe har Jesu pandu. Mã! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anĩ. Pyhyk ym we rĩ. Ngã ngi kyje. Pyhyk rahã, ame'ë ta ke ngã nupã ta, ame'ë ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rĩ.

²⁰ A'erehe pyhykiha angaha ke rehe harõ we ixo rĩ. Amõ

sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'êha mu'e ame'ê ta pandu tĩ. Kuja.

—Jesu koty peho. “Nde eremu'e ame'ê ke jakwa tar katu” aja pepandu ipe. Inamõ pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ê ke pandu rahã, kapitã pe a'e ke jande johu jaraho ta. Kapitã je'êha rupi jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahã, tamatarer hũ pehẽ pe jame'ê ta — aja sawa'e ta pe.

²¹ Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahã, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde erepandu ame'ê ke jetehar te ke aja jakwa. Nde eremu'e ame'ê ke aja tĩ. Jetehar te ke tĩ. Upa ngã rehe juja katu te aja nde eresak katu tĩ, aja jakwa tĩ. Myja awa ixoha katu my, ame'ê ke myja Tupã putar katu, ame'ê ke jetehar rupi nde eremu'e, aja jakwa tĩ. ²² Apo jande pe epanurahã! Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke jame'ê rahã, katu my? Anĩ rahã, jame'ê ym ta my? Myja me'ê jundéu awa je'êha mujekwa my? “Peme'ê katu” aja mujekwa my? “Peme'ê ym” aja mujekwa my? Epanurahã — aja Jesu pe.

²³ Ame'ê panduha namõ muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

²⁴ —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihẽ pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amõ ta werur ipe rahã, pandu.

—Pesarahã! Kome'ê tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ê ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ma'e ke kapitã keruhũma'e ke rahã, kapitã keruhũ pe peme'ê katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehẽ

py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ẽ riki ma'e ke peme'ẽ ipe, ame'ẽja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

²⁶ Panduha namõ Jesu ke amõ ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ẽ ta ruwa koty: “Katu ym nde erepandu” aja Jesu rehe har marã ka ym panduha. Ma'e ka'u te'eha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'ẽha uhem ym. Kuja jõ ukwa:

—Mã! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har

(*Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juã 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokariþ 20.4*)

²⁷ Pe, amõ sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

²⁸ —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahã, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ẽ ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngã ukwa” aja Moise mupinim.

²⁹ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ẽ ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manõ. ³⁰ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Mokõihar ke ame'ẽ. (Ame'ẽ sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe riki tĩ.) ³¹ A'engi imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. (Aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ.) Aja upa imu ta riki tĩ. Awa po wajar mokõi imu ta ke. Upa imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manõ tĩ. Ta'yr ym te a'eta ipe tĩ. ³² A'engi kũjã manõ tĩ. ³³ Apo esarahã! Yman rahã, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa imu awa po wajar mokõi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

³⁴ Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ pe kũjã ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kũjã ta aja tĩ. Pyhyk katu tĩ. ³⁵ Awa kwera katu uhem rahã, anĩ ta. “Pehẽ katu. Pekwera katu pehem. Ihẽ namõ pexo katu” aja Tupã pandu ta. Ame'ë ta jumendar ym te ta. Arahã sawa'e ta pyhyk ym te ta kũjã ta ke. Pe, sawa'e ta ke kũjã ta pyhyk ym te ta tĩ. ³⁶ Ame'ë ta ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ë ta. Tupã je'ëha rahoha ta aja saka tĩ. (A'erehe kũjã ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tĩ. Sawa'e ta ke kũjã ta pyhyk ym te ta tĩ.) Pe, Tupã je'ëha rahoha ta aja manõ ym te ta tĩ.

³⁷ —Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera ta. Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju pirã'y ukwái ukwái u'am. Ame'ë rehe har Moise mupinim. Arahã Tupã panduha ke a'e mupinim. Arahã kuja Tupã pandu: “Ihẽ rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã pandu. Aja Moise mupinim. ³⁸ Pesarahã! Ixuwe katu ame'ë ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ë ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã ixuwe katu aja ixo rĩ. Yman riki manõ. I'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a moĩ moĩ katu Tupã rehe. (A'eta'ã pehĩ.) A'erehe manõ ame'ë ta kwera katu ta kÿ, aja Tupã mujekwa katu — aja sanduse ta pe Jesu pandu.

³⁹ Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ ta pandu:

—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke — aja Jesu pe.

⁴⁰ A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe, Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu

(Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37)

⁴¹ Jesu pandu ngã pe:

—Kirisutu riki Ndawi rainõ ke, aja amõ ta pandu. Ma'erehe my? ⁴² Pesarahã! Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

Her Saumo. Ame'ẽ rehe ihĩ. Ame'ẽ pe Ndawi panduha ihĩ.
Kuja pandu:

“Ihẽma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Se ihẽ
rake ewapyk eĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke nde,
aja amujekwa.)

⁴³ Ne ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta, a'erehe nde rehe
ame'ẽ ta hendu katu ta' ” aja Ndawi panduha ke.

⁴⁴ —“Ihẽma'e sawa'e te” aja Kirisutu rehe har Ndawi
pandu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa.) Aja rahã,
myja Kirisutu riki Ndawi rainõ my tĩ? (Ndawi rainõ aja
rahã, awa te'e a'e tĩ, aja mujekwa katu) — aja Jesu pandu.

Ame'ẽ rehe har pandhuha mujywyr ym ipe, Jesu pe.

Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har

(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

⁴⁵ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta ame'ẽ ta hendu ixo.
Arahã jum'u'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁶ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja ym pexo. Ima'e
mundeha katu te ame'ẽ namõ jõ a'eta wata katu. (Aja
rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu aja mujekwaha jupe
naĩ.) Muhepyha renda pe oho rahã: “Sa'e! Ko nde erexo.
Nde katu” aja panduha jõ putar katu. Jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe oho rahã, wapyka katu te ame'ẽ ke rehe
jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke jupe aja
mujekwa tar katu tipe tĩ.) Ngã mi'u matyriha pe oho
rahã, kapitã tama'e wapyka rehe jõ wapyk tar katu. (Aja
rahã, katu te me'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.)

⁴⁷ Ixawa'e manõ ame'ẽma'e ke a'eta upa mukanim ingi.
Hok ke aja mukanim ingi tĩ. Katu ym aja. I'i atu rahã,
i'i Tupã namõ ma'e pandu pandu u'am. (Aja sawa'e katu
ame'ẽ ta ke a'eta aja mujekwaha jupe naĩ.) Mã! Ame'ẽ ta
ke Tupã mupyrara ta. Amõ ta 'ar koty te we ame'ẽ ta ke

mupyrara ta. A'erehe Moise je'êha mu'e ame'ê ta aja ym pehê — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

21

Ixawa'e manõ ame'ê ke tamatarer me'ê hũ
(Mak 12.41-44)

¹ Pe, usak u'am rahã, ima'ehũ namõ ixo ame'ê ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke ame'ê ta purakar u'am, tamatarer henda pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe henda ihĩ, ame'ê pe purakar. ² Pe, ixawa'e manõ ame'ê ke rehe usak tĩ. Nixói te ima'e ke ipe. Mokõi jõ tamatarer pu'a ke henda pe moĩ. Ta'yr te mi ame'ê mokõihar ke. ³ Pe, amõ ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehê pe. Peme'ê ixawa'e manõ ame'ê ke ixo. Nixói te ima'e ke ipe. Tamatarer moĩ rahã, amõ ta 'ar koty te we moĩ. ⁴ Pesarahã! Amõ ta tamatarer pyta we, ame'ê ke ngi henda pe purakar. (Pe, amõ we hũ pehĩ rĩ.) Ixawa'e manõ ame'ê ke anĩ. Ima'e ke nixói te ipe. Mokõi jõ tamatarer pu'a. Ame'ê namõ ima'e ma'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ê ke henda pe moĩ. (Apo ima'e ym te 'y.) A'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta
(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har amõ ta pandu pandu u'am.

—Pesarahã! Mã! Katu te! Ita keruhũ katu te ke te'e ngã mujã. Ko Tupã pe ma'e ke ngã me'ê me'ê, ame'ê ke katu te hũ tĩ — aja pandu.

Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhũ pe werur. Ame'ê riki katu te hũ aja ngã ukwa. Pe, Jesu pandu:

⁶ —Peme'ě rehe pesak katu apo. Yman rahã, nixói te ta 'y. Peme'ě ke amõ ta upa mujaxer ta kÿ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym ta kÿ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhãi ta) — aja amõ ta pe pandu.

Pyraraha keruhũ rehe har

(Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

⁷ Pe, amõ ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ě ke uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Pesak katu kÿ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. “Kirisutu je'ẽha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ě ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. “Upa angaha rehe uhyk apo” aja pandu naĩ tĩ. Pehendu ym ehe. ⁹ Jumaiha tyapuha rehe pehendu ta. Paite amõ ta jumai ixo, aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ — aja Jesu pandu.

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Amõ amõ kapitã keruhũ ta jumai mai ta ngã juehe tĩ. ¹¹ Amõ amõ ywy katak hũ ta tĩ. Ngã mi'u nixói te ta tĩ. Ma'e ahyha uhem hũ ta tĩ. Pe, ywa rehe ma'e ke ngã usak ta tĩ. Mãte uhyk ta, aja ngã ukwa. A'erehe mukahem hũ ta ngã.

¹² —Upa aja me'ě uhyk ym rahã we, pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Mahy ta tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep pehẽ rehe har je'ě je'ě hũ ta. “Peme'ě ta jaxer” aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Kyndaha pe pehẽ ke a'eta kynda ta raho tĩ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe

kapitã keruhũ ruwa koty pehẽ ke amõ ta mupu'am ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pe, mahy ta pehẽ ke. ¹³ Arahã myrandu katu ke pepandu ta. ¹⁴ Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ym rahã we, kuja pepandu pehẽ jupe my: “Mã! Myja jande juehe har japandu ta my” aja riki. Anĩ. Aja ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. ¹⁵ Pesarahã! Kapitã ruwa koty pehẽ ke ngã raho rahã, pehẽ pe je'ẽha ke ihẽ amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke amondo ta tĩ. Pe, pehẽ ruwajan je'ẽha ke pemukanim ta. “Te'e pepandu” aja a'eta pandu ym ta tĩ.

¹⁶ —Pehẽ ke pehẽ pái ta kynda ta raho tĩ, kyndaha pe. Pehẽ mãi ta aja tĩ. Kyndaha pe kynda ta raho tĩ. Pehẽ mu ta aja tĩ. Pehẽ rendyr ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pehẽ rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pe, pehẽ ngi har amõ amõ ta ke a'eta jukwa ta. ¹⁷ Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta. ¹⁸ Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã usak katu ta kÿ. (Aja rahã, pehẽ ke amõ ta jukwa ym ta, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu pe'am. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja rahã, pemanõ ym ta — aja Jesu pandu.

*Jerusarẽ ok ta ke amõ ta mujaxer ta
(Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19)*

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Jerusarẽ ok ta soroka rupi sonda ta juramã u'am. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, Jerusarẽ ok ta ke mujaxer tate aja pekwa katu. ²¹ Pe, Jundéi ywy rehe ixo ame'ẽ ta kanim oho rahã, manõ ym ta. Ywy'ã rupi kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ẽ ta uhem oho rahã, manõ ym ta tĩ. Ok ta soroka pe ixo ame'ẽ ta ok ta pe jywyr ym rahã, manõ ym ta tĩ. Ujan oho ingi. ²² Jerusarẽ ok ta mujaxeriha 'ar ke: “Mahyha mangaha 'ar ke.” Arahã Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja

upa katu te uhyk ta. ²³ Arahã, imembyr ipusu pe ixo rahã, mã pyrara hũ ta. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u ame'ẽ namõ imãi ixo rahã, pyrara hũ ta tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha tĩ.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ma'e ahyha uhyk hũ ta. Jundéu awa ta ke Tupã mupyrara hũ ta tĩ. ²⁴ Heta jundéu awa ta ke amõ ta jukwa ta, kyse puku pe. Amõ amõ ywy pe pukwar ta raho tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta ke amõ awa ta mujaxer ta. Ame'ẽ awa tama'e angaha upa ym rahã we, aja te'eha ta. Mujaxer ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywyrriha ke

(*Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7*)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Warahy rehe ma'e ke ngã usak ta. Pe, mukahem hũ ta. Jahy rehe aja tĩ. Ngã usak ta tĩ. Jahy rata rehe aja tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta mukahem hũ ta. Y ramõi tyapu hũ, ame'ẽja saka heta te hũ sonda ta uwyr ta. Ame'ẽ ngi mukahem hũ ta ngã. Y kotok keruhũ, ame'ẽja saka uwyr ta tĩ. Mukahem hũ ta ngã tĩ. ²⁶ Ma'e pyrara te hũ ha kome'ẽ ywy keruhũ rehe uhyk ta kÿ. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, mukahem hũ ta. Iãkã muka'u te'e hũ ta. Pe, u'ar ukwap. Ywa rehe henda te'e ihĩ, ame'ẽ ke wata hũ. Ame'ẽ rehe mãte hũ amõ ukwaha. Mukahem hũ ta.

²⁷⁻²⁸ —Ame'ẽ upa rahã, ihẽ azywyr ta ajur. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe azywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ azywyr ta ajur. Katuha namõ azywyr ta ajur tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pesak rahã, pepu'am katu. Peta kÿ. Pejuma'u katu kÿ. Aja saka pexo. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe uhyk tate — aja Jesu pandu.

Ho kyr uhem ame'ẽ rehe har

(*Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31*)

²⁹Pe, myja me'ě ma'e ke upa tate rahã my, ame'ě ke Jesu pandu:

—Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e, parawa'y ame'ėja ma'e'y ke. Sik'y amō tĩ. ³⁰Hokyr uhem ixo rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ³¹Aja ta tĩ. Ywa rehe ihĩ, ame'ě rehe har ihě apandu ramō. Aja pesak rahã, kome'ě ywy keruhũ pe Tupã riki kapitã keruhũ wan ta. Ame'ě angaha ke rehe uhyk tate, aja pekwa. ³²Kuja pekwa katu pexo. Ihě apandu ramō ame'ě ke upa katu te uhyk ta tĩ. Ngã mupyraraha ke ihě kotyhar ta pyhyk ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihě rehe jurujar katu ta rĩ. ³³Ywa ke upa kanim ta. Kome'ě ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihě apandu ame'ě ke anĩ. Kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta kÿ — aja Jesu pandu.

Peta kÿ

³⁴A'e pandu tĩ:

—Pesak katu pexo! “Jaho rahã! Jande mi'u jamatyr ta. Ja'u ta!” Aja jō pexo rahã, katu ym tiki. Pexoha rehe jō pekwa pekwa pexo rahã, katu ym tiki tĩ. Aja te'e pexo rahã, peharō ym rahã, pahar ihě ajywyr ta ajur kÿ. ³⁵“Jywyr ym we ta rĩ” aja upa kome'ě ywy keruhũ pe har ta pandu naĩ rahã, pahar ihě ajywyr ta ajur kÿ. ³⁶A'erehe peharō katu. Peta kÿ! Pe, kuja Tupã namō pepandu katu: “Pyrãtãha ke jande pe emuwyr. Aja rahã, upa ma'e uhyk, ame'ě ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr ruwa koty japu'am katu ta tĩ” aja tapijar te'e we Tupã namō pepandu — aja Jesu pandu. Awa a'e tĩ. Tupã je'ěha rupi uwyr a'e.

³⁷Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. Pe, amō ywy'ã pe pyta ixo. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho. ³⁸Pytuniwe

rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe heta ngã oho. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu oho.

22

Jesu jukwaha rehe har amõ ta pandu pandu
(*Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juã 11.45-53*)

¹ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta. ² Pe, amõ ta Jesu ke jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ.

—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.

Heta ame'ẽ ta ngi a'eta kyje. Ngã ukwa rahã, mutyapu hũ ta, a'erehe ngã ngi kyje.

Jesu ruwajan wan Jun uwak
(*Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11*)

³ Pe, Jun py'a rehe Satana ihĩ katu. (Ãjã ramũi a'e.) Amõ we Jun her tĩ. Ikario aja Jun her tĩ. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. ⁴ Pe, amõ ta pe pandu oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe sonda ta ixo. Harõha ta riki ame'ẽ ta. Ame'ẽ tama'e kapitã ta pe Jun pandu oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tĩ.

—Ihẽ riki Jesu koty pehẽ ke araho ta kũ — aja Jun pandu oho.

⁵ Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu riki.

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, tamatarer jande jame'ẽ ta nde pe kũ — aja a'eta pandu ipe, Jun pe.

⁶ —Ere! Katu! — aja Jun pandu.

Pe, ngã ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta ke muhyk ta raho, ame'ẽ angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Ngã mi'u ke matyr, Pasuko 'ar rehe har

(Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juã 13.21-30)

⁷ Pe, ngã mi'u matyriha 'ar rehe uhyk. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta. Arahã arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. Ame'ẽ xa'ẽ ke u'u ta. Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa uĩ. ⁸ Pe, Petu pe Jesu pandu. Juã pe tĩ. Kuja pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jande pe pematyr peho tĩ — aja Jesu.

⁹ A'eta pandu:

—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde ereputar my? — aja ipe.

¹⁰ A'e pandu:

—Pesarahã! Jerusarẽ ok ta pe peho. Pehyk rahã, amõ sawa'e pehẽ rehe uhyk ta. Kamuxĩ ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixe ta oho. Haikwer rupi peho tĩ. ¹¹ Ok jar pe kuja pepandu: “Sawa'e pandu nde pe: ‘My ma'e u'uha renda ihĩ? Pasuko 'ar rahã, imi'u ke amõ matyr. Ame'ẽ ke ima'e jumu'eha ta namõ u'u ta’ ” aja ok jar pe pepandu. ¹² Pe, ywate henda keruhũ ke ok jar mujesak ta pehẽ pe. Upa ma'e ke ihĩ, myrape, paratuxĩ, koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja Petu ta pe Jesu pandu.

¹³ Pe, a'eta mokõi oho. Jesu pandu, aja me'ẽ upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr tĩ.

Myja manõha rehe har ukwa ukwa uĩ ta my ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Angaha ke rehe uhyk rahã, myrape rake Jesu wapyk uĩ. A'e mondo ame'ẽ ta namõ wapyk uĩ. ¹⁵ Pe, pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jamatyr. Ko pehẽ namõ ame'ẽ ke ihẽ a'u tar katu te aĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ym rahã we, pehẽ namõ a'u tar katu. Ko pehẽ namõ ihẽ a'u aĩ apo. ¹⁶ Apandu pehẽ pe. Kome'ẽja me'ẽ amõ ke ihẽ a'u ym

te ta tĩ. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke Tupã mu'am rahã jõ amõ pehẽ namõ ihẽ a'u ta kÿ tĩ. Arahã Pasuko 'ar te aja jakwa ta kÿ — aja Jesu pandu.

¹⁷ Pe, ita rekúi ra'yr ke pyhyk. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Peme'ẽ ke pehẽ pame katu te pe'u. ¹⁸ Ko pehẽ pe apandu katu. Uwa rykwer ihẽ a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke ihẽ pái keruhũ mu'am ta kÿ. Arahã jõ pyahu ame'ẽ ke pehẽ namõ a'u ta kÿ tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁹ Ajame'ẽ ke mbeju ke pyhyk. Ame'ẽ rehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, mopok. Ame'ẽ ke me'ẽ jumu'eha ta pe. Pandu:

—Peme'ẽ riki ihẽ rete ke. [Pehẽ ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihẽ amuhepy ta. A'erehe ihẽ amanõ ta. Ko mbeju ke ihẽ amopok ramõ. Ihẽ aja pehẽ tĩ. Pemopok mopok tĩ. Ihẽ nixói rahã, pemopok pemopok tĩ. Aja rahã, ihẽ manõha ke pekwa pekwa ta peĩ — aja Jesu.

²⁰ A'eta mi'u upa u'u rahã, mbeju aja ita rekúi ra'yr ke a'e me'ẽ tĩ. Kawĩ ihĩ ipe. Pandu:

—Peme'ẽ riki Tupãma'e pandu katuha pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe Tupã pandu katu, aja a'e muhyk katu ta kÿ.]

²¹ —Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. A'e riki ihẽ namõ myrape 'ar pe wapyk uĩ apo.

²² Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ amanõ ta. Yman ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Ame'ẽ panduha aja ihẽ amanõ ta. Pe, ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta werur. Mã! Ame'ẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja a'e mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

²³ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa muhyk ta werur my? Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe my? — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.

“*Awa riki katu te me'ẽ ke*” aja jumu'eha ta pandu pandu hũ

²⁴ Jumu'eha ta pandu pandu hũ a'eta jupe. A'eta pandu: “Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my?” aja a'eta pandu pandu hũ. “Ihẽ ke!” “Anĩ. Peme'ẽ riki!” “Anĩ. Ame'ẽ riki” aja riki pandu pandu hũ. ²⁵ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ixo. Je'ẽha rupi ngã ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitã ta amõ her jumoĩ juehe. Kuja. “Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ẽ ke a'e” aja jumoĩ juehe tipe. A'erehe katu te ame'ẽ ke a'e, aja ukwaha jupe. ²⁶ Pehẽ anĩ. Aja ym pexo. Amõ kotyhar katu. Kuja. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa. “Amõ ta 'ar koty te we ihẽ riki katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja ukwa rahã, mã peja pitu te'e aja ixo. Pehẽ ngi har amõ riki katu te aja ukwa rahã, mã peja miasu aja ixo. ²⁷ Myrape 'ar pe amõ sawa'e wapyk uĩ. Amõ riki imi'u ke me'ẽ me'ẽ raho ipe. Ame'ẽ mokõi ngi har awa riki amõ 'ar koty te we kapitã my? Pesarahã! Wapyk ame'ẽ riki amõ 'ar koty te we kapitãha. Pehẽ pyter pe ihẽ riki kapitã. Anĩ. Ihẽ riki pehẽma'e miasu aja ihẽ axo. A'erehe mã peja aja pexo tĩ. Miasu aja pexo tĩ.

²⁸ —Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ namõ pepyta katu pexo. Aja te'eha ihẽ namõ pexo. ²⁹ Ihẽ ke kapitã keruhũ aja ihẽ pái mu'am. Ko apandu katu pehẽ pe. Aja pehẽ ke ihẽ amu'am ta tĩ. ³⁰ Pe, ywa pe ihẽ renda pe ihẽ namõ pexo ta kũ. Ihẽ riki kapitã keruhũ, ame'ẽ renda pe pexo ta kũ. A'ep pehẽ riki kapitã keruhũ wan ta tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ aja pexo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Petu rehe har Jesu mujekwa**(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juã 13.36-38)*³¹ A'e pandu:

—Simã! Ehendu katurahã! Ahúi aja me'ë pirer ke amõ ombor rahã, urupen pi'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúi aja me'ë pyta katu. Aja upa pehë ke Satana manga ta tĩ. (Ãjã ramũii a'e.) Pehë pejurujar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ë ke manga ta. Pesarahã! Tupã pe Satana pandu: “Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihë amanga ta” aja a'e. “Ere” aja Tupã pandu ipe. ³² Simã! Nde rehe har Tupã namõ ihë apandu. Ihë rehe nde erejurujar katu. “Mã peja Simã py'a emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar ym ta” aja ihë apandu nde rehe har. Pe, ihë koty nde erejywyrrahã, amõ ta py'a ke emãtã katu. Ihë rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke emãtã katu tĩ — aja Jesu pandu.

³³ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amõ kynda raho rahã, ne namõ ihë aho ta kÿ. Nde ke amõ ta jukwa rahã, ne namõ ihë ke jukwa ta kÿ. Akyje ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahã, sapukái je'ë ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. “Jesu rehe har akwa ym ihë” aja ihë rehe har nde erepandu ta — aja Jesu pandu ipe.

*Ma'e ke namõ oho katu apo 'y*³⁵ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ymaniwe pehë ke ihë amondo rahã, tamatarer ryruperaho ym. Pehë kupep ma'e ryruperaho ym tĩ. Peraho ym tĩ. Mokõi pehë py rehe har aja tĩ. Peraho ym tĩ. Arahã pehë pe pehëma'e upa my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Aní. Upa ym — aja Jesu pe.

³⁶ Pe, a'e pandu:

—Apo amō kotyhar. Tamatarer ryru namō amō ixo rahā, inamō oho katu. Ma'e ryru xupe pe har aja tī. Inamō oho katu tī. Kyse puku nixói rahā, ame'ē rehe kamixa muhepy rahā, katu tiki. Kyse puku namō pexo. ³⁷ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. “Ma'e mukanīha ta ke ngā jukwa. Aja ame'ē sawa'e ke ngā jukwa ta tī” aja panduha ihī. Ame'ē panduha riki ihē rehe har. Aja ihē rehe uhyk ta kŷ. Ihē aho tate — aja Jesu pandu. (“Kyse puku namō pexo” aja pandu rahā: “Peta kŷ. Pepyrrara ta pexo” aja a'e mujekwa. Anī. Amō koty jumu'eha ta ukwaha. “Pejumai ta pexo” aja ukwaha naī.)

³⁸ Jumu'eha ta pandu:

—Sawa'e! Esarahā! Ko mokōi kyse puku — aja ipe.

A'e pandu:

—A'ewan — aja.

Tupā namō Jesu pandu pandu

(Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42)

³⁹ Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ā pe oho. Ame'ē riki ohoho ame'ē ke. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamō tī. ⁴⁰ Pe, ame'ē renda pe uhyk rahā, pandu:

—Tupā namō pepandu pandu. Aja rahā, pejurujuar katuha ke amō ta manga rahā, pehijar tar ym ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁴¹ Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate koteteha. Pe, ipynarāi pe wapyk. Aja Tupā namō pandu.

⁴² —Papa! Nde ereputar rahā, ihē apyraraha ngi ihē ke emuhem katu. Anī. Ihē aputar ame'ē ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ē ke ema'e katu — aja Jesu ipái pe.

⁴³ [Ywa ngi Tupā je'ēha rahoha uhyk ehe. Ipy'a ke a'e mātā. ⁴⁴ Jesu pyai te hū. A'erehe Tupā namō a'e pandu pandu we hū. Hi'ái riki huwy aja ywy rehe sururu hū.]

⁴⁵ Upa pandu rahã, pu'am. Jumu'eha ta koty jywyr oho. A'eta ukwer ou, aja a'e usak. A'eta pyai te hũ, a'erehe he'õ hũ ou. A'erehe ukwer ou. ⁴⁶ A'e pandu:

—Peker ym rahã, katu ta tipe. Pepu'am. Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujuar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk

(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juã 18.3-11)

⁴⁷ A'e pandu u'am rahã, heta ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jesu rehe uhyk. Huwa ke pyter ta. ⁴⁸ Jesu pandu:

—Jun! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ruwa ke nde erepyter. Aja ihẽ ke nde eremujekwa ta ngã pe my? — aja ipe.

⁴⁹ Jesu ke ngã pyhyk ta. Ame'ẽ ke jumu'eha ta ukwa rahã, pandu:

—Sawa'e! Kyse puku pe ngã ke jamujan ta jamondo my? — aja ipe.

⁵⁰ Pe, amõ nambi ke kyse puku pe amõ mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu pehĩ tĩ. Ima'e nambi ke mopok ingi.

⁵¹ Pe, Jesu pandu:

—A'ewan tiki — aja.

Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar. Pe, mukatu. Inambi katu tĩ. Wajar aja katu tĩ.

⁵² Pe, pyhyk uwyr ame'ẽ ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu. Jundéu awa tamõi ta pe pandu tĩ. Kapitã ta pe pandu tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta. Kuja Jesu pandu:

—Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Anĩ. Ma'e mukanĩha ym ihẽ. ⁵³ Pesarahã! Wera rahã pame katu te

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pehẽ namõ ihẽ axo. Arahã ihẽ ke pepyhyk ym. Pepyhykiha pemanga ym tĩ. Apo anĩ. Ihẽ pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Satana ma'ema'eha angaha ke rehe uhyk apo tĩ. (Ãjã ramũi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juã 18.12-18; Juã 18.25-27)

⁵⁴ Pe, Jesu ke ngã pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe raho. Haikwer rupi Petu oho tĩ. Pijaite te'e oho ixo. ⁵⁵ Pa'i keruhũ rok soroka pe tata ke amõ ta hany. Ame'ẽ rake ngã jumaku uĩ. Ame'ẽ ta namõ Petu wapyk oho uĩ. Jumaku uĩ tĩ. ⁵⁶ A'ep amõ miasu usak ehe. Kũjã ke. A'e ma'ã katu ehe. Pe, pandu amõ ta pe:

—Kome'ẽ sawa'e Jesu namõ ixo ame'ẽ ke tĩ — aja kũjã.

⁵⁷ Petu pandu kũjã pe:

—Anĩ! Akwa ym ehe har — aja ipe.

⁵⁸ I'i atu amõ sawa'e usak ehe tĩ. Pandu:

—Ame'ẽ ta ngi har nde tĩ — aja Petu pe.

A'e pandu:

—Anĩ! Sa'e! — aja Petu.

⁵⁹ I'i atu we amõ sawa'e pandu hũ:

—Jete! Inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. Ngariréi ywy pe har ke a'e tĩ, a'erehe inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ — aja Petu rehe har amõ pandu hũ.

⁶⁰ Petu pandu:

—Sa'e! Nde erepandu ame'ẽ ke te'e! Akwa ym ehe har — aja ipe.

A'e pandu u'am rahã, pahar sapukái je'ẽ. ⁶¹ Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ã katu te. Ame'ẽ ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. 'Akwa ym ehe har' aja ihẽ rehe har nde

erepandu ta.” Ame'ẽ panduha ke Petu ukwa ukwa u'am.
⁶² Pe, a'engi uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ
(Matéu 26.67-68; Mak 14.65)

⁶³ Jesu rehe usak te'e ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Ipo pe nupã hũ a'e ke tĩ. ⁶⁴ Kuja. Eha ke amõ ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa nupã. Pandu ipe:

—Ependurahã! Awa nde ke nupã my? — aja Jesu pe.

⁶⁵ Amõ we tĩ. A'eta juru ai ehe.

Ngã panduha renda pe Jesu ke raho
(Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juã 18.19-24)

⁶⁶ Pytuniwe rahã, jundéu awa tamüi ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar oho tĩ. Moise je'êha mu'e ame'ẽ ta jy'ar oho tĩ. Ngã panduha renda pe johu jy'ar oho. Amõ ta pe a'eta pandu:

—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.

⁶⁷ A'e uhyk rahã, a'eta pandu ipe:

—Epandu katu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihẽ amujekwa rahã, ihẽ rehe pejurujar ym ta. ⁶⁸ Pe, ma'e ke pehẽ pe apandu rahã, je'êha pemujywyr ym ta tĩ.

⁶⁹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Apo har ngi Tupã rake ihẽ awapyk ta aho. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ngã pe. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa katu.)

⁷⁰ Johu pandu ipe:

—Aja rahã, nde riki Tupã ra'yr my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e ihẽ — aja Jesu.

⁷¹ A'eta pandu:

—Mã! Ehe har jande pe amõ pandu ame'ẽ ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke jande atu jahendu. A'erehe ame'ẽ panduha namõ jande riki japandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” — aja tamüi ta pandu.

23

Pirat ruwa koty Jesu pu'am

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juã 18.28-38)

¹ Johu pu'am. Pe, amõ sawa'e koty a'eta oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngã raho tĩ. ² A'ep ehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ:

—Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hũ ixo rahã, peme'ẽ ke japyhyk. “Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer peme'ẽ ym” aja a'e pandu. “Ihẽ riki Kirisutu. Kapitã keruhũ ihẽ tĩ” aja a'e pandu. Aja muka'u te'e hũ ngã ke — aja Pirat pe ngã pandu naĩ.

³ Pirat pandu ipe:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja ipe. Jesu pandu:

—A'e ihẽ — aja ipe.

⁴ Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ẽ ta pe pandu tĩ:

—Peme'ẽ sawa'e ke jajukwa rahã, katu ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, ngã pandu pandu we hũ:

—Ngã ke a'e mutyapu tyapu hũ. Mu'e ame'ẽ ke namõ muparahy ngã ke. Ngariréi ywy pe mu'e py. A'engi upa Jundéi ywy rupi mu'e tĩ. Apo se uwyr — aja ngã.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

⁶ “Ngariréi ywy” aja Pirat hendu rahã, ngã pe pandu:

—Peme'ẽ sawa'e ngariréi ywy pe har my? — aja Pirat.

—A'e riki — aja ngã.

⁷ Ame'ẽ ywy pe har Jesu aja Pirat ukwa rahã, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahã Jerusarẽ ok ta pe Ero ixo tĩ. Ero ngariréi ywy pe har tama'e kapitam. A'erehe Jesu rehe har a'e ukwa ta, aja Pirat putar tipe. Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ẽ ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahã, Ero riki jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe. A'erehe ixoty Pirat mondo.

⁸ Pe, Jesu rehe usak rahã, hury katu Ero. Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e apo, ame'ẽ ke rehe usak tar katu tĩ. ⁹ Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hũ. Anĩ. Jesu pandu ym te ipe. ¹⁰ A'ep jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pu'am. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jesu rehe har ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ.

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ — aja ame'ẽ ta je'ẽ te'e.

¹¹ Pe, Ero puka puka hũ ehe. Ima'e sonda ta aja tĩ. A'eta muhuxĩ a'e ke tĩ. Pe, ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke ngã munde ehe. Kapitã keruhũma'e mundeha aja munde ehe. Aja puka puka hũ ehe. Pe, Pirat koty a'e ke Ero mujywyr mondo. ¹² Arahã Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr 'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juã 18.39-19.16)

¹³ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat mujy'ar. Kapitã ta ke aja tĩ. Upa ngã ke aja tĩ. Mujy'ar tĩ. ¹⁴ Pe, Pirat pandu:

—Ihẽ pe peme'ẽ sawa'e ke perur. “Ngã ke a'e muka'u te'e hũ” aja ehe har pepandu. Pehẽ ndutar koty ehe har ihẽ ahendu katu. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ehe har peje'ẽ je'ẽ hũ pe'am, ame'ẽ ke nixói ehe tĩ. ¹⁵ Aja Ero ukwa katu tĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. A'erehe jande koty Ero mujywyr muwyr tĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki.

¹⁶ A'erehe ihẽ je'ẽha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke

ihě apoir ta — aja Pirat pandu. (Pirok rahã: “Amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym” aja mujekwa.)

¹⁷[Pasuko 'ar rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta me'ẽ te'e.] ¹⁸Pe, upa ngã je'ẽ hũ:

—Anĩ. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! — aja Pirat pe.

¹⁹Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi ngã ke a'e riki mutyapu tyapu hũ. Arahã amõ ke a'e jukwa tĩ. A'erehe a'e ke sonda ta kynda raho.

²⁰Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta ame'ẽ ta pe a'e pandu tĩ.

—Jesu ke apoir ta — aja.

²¹Anĩ. Ngã je'ẽ hũ:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja ngã.

²²Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Amahem ym. A'erehe jukwa rahã, katu ym tiki. Ihě je'ẽha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihě apoir ta amondo — aja ngã pe.

²³Anĩ. Heta ame'ẽ ta hãtã te hũ pandu pandu u'am:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke ejukwa — aja hãtã pandu pandu hũ.

Uhyk Pirat hendu! ²⁴A'erehe pandu:

—Pehẽ pepandu ame'ẽ ke ihě ama'e ta apo — aja.

²⁵Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ẽ ta pe Pirat mondo. Aja ngã putar ame'ẽ ke a'e ma'e. Pe, amõ ke Pirat muhem, Mahamba ke. Ngã pandu ame'ẽ ke muhem tĩ. Kyndaha pe ame'ẽ ke amõ ta kynda raho ame'ẽ ke a'e. Ngã mutyapu tyapu rahã, amõ ke Mahamba jukwa tĩ. Ame'ẽ Mahamba ke Pirat muhem mondo, kyndaha ngi. Ame'ẽ ke poir.

*Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke jukwa
(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juã 19.17-27)*

²⁶ Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho ixo rahã, amõ awa ke rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ẽ rehe sonda ta pyhyk. Pe, jixi'y 'ar pe myra ngã mupia ame'ẽ ke a'eta moĩ. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e ke — aja Simã pe.

²⁷ Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ame'ẽ ta namõ kũjã ta oho ixo tĩ. Jixi'u oho ixo tĩ. Ahem oho ixo tĩ. (Jesu manõ ta, aja ukwa, a'erehe jixi'u oho ixo.) ²⁸ Ixoty Jesu uwak. Pandu:

—Êi, kũjã ta! Jerusarẽ ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ rehe pejixi'u ym. Pehẽ atu pejixi'u pehẽ juehe. Pyraraha uhyk ta pehẽ rehe a'erehe pejixi'u pehẽ juehe. Pehẽ membyr ta rehe pejixi'u tĩ. Pyrara ta ame'ẽ ta, a'erehe pejixi'u tĩ. ²⁹ Ma'e 'ar ke uhyk ta. Arahã kuja upa ngã pandu ta: “Imembyr ym te ame'ẽ ta hury ixo. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo. Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Imembyr rehe usak katu, aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury katu ixo.” ³⁰ Arahã ywy'ã keruhũ pe amõ ta pandu ta: “Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa. Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta” aja. Amõ ta ywy'ã pe: “Jande ke emukanim. Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta” aja ngã. ³¹ Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym te. Anĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ixo apo. Aja rahã, ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, a'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

³² Amõ mokõi sawa'e ta ke sonda ta raho tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta. Ame'ẽ mokõi Jesu namõ

jukwa ta. ³³ Pe, amō renda pe uhyk oho. Henda rer: “Awa ākā kangwer.” A'ep myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokōi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am tī. Jesu jywa katu koty peteī mujar mu'am. Amō ke iyywa'i koty aja tī. Mujar mu'am tī. ³⁴ [Pe, sonda ta rehe har Tupā pe Jesu pandu:

—Papa! Peme'ē ta rehe nde py'a ke emujywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym ha rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujywyr a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor. Amō ombor, pe, pinīha i'ar koty te we u'ar rahā, ame'ē riki mundeha ke pyhyk. Aja ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

³⁵ A'ep amō ta usak usak u'am. Aja ixo rahā, jundéu awa tamūi ta puka puka hū ehe.

—Amō ta ke a'e mukatu hū! A'e riki Kirisutu rahā, mā peja pengi a'e wyjy uwyr. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e rahā, mā peja pengi a'e wyjy uwyr — aja puka puka hū ngā.

³⁶ Sonda ta puka puka hū ehe tī. Ixoty a'eta oho. Pe, kawī iro ym te ame'ē ke me'ē tipe. Aja puka puka hū ehe. Anī. U'u ym Jesu. ³⁷ Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū rahā, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahā, nde eremanō ta — aja puka puka hū ehe.

³⁸ I'ar pe kuja amō mupinim:

“Ko jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja pinīha moī.

³⁹ A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tī. Peteī je'ē je'ē hū ipe, Jesu pe. Kuja:

—Nde riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde. Pengi ewyjy eho. Aja rahā, nde eremanō ym ta. Jande ke emujy eraho tī. Aja rahā, jamanō ym ta tī — aja Jesu pe.

⁴⁰ Amō ma'e ka'u te'e'ha ma'e'ha anī. Kuja pandu:

—Mā! Peja ym ebandu. Tupā ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremuruwak ta me'ē te'e. Jesu aja jande ke amō ta jukwa u'am tī. ⁴¹ Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'e'ha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amō ta jukwa ta tī. Jesu anī. Nixói te ma'e ka'u te'e'ha ma'e'ha ipe — aja amō jixiko u'am ame'ē pe pandu. Wajar pe pandu.

⁴² Pe, Jesu pe a'e pandu tī:

—Jesu! Kapitā keruhū aja nde erejywyr rahā, ihē rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

⁴³ Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihē namō katuha renda pe nde erexo ta tī — aja ipe.

Jesu manō

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juā 19.28-30*)

⁴⁴ Warahy jandar tate rahā, ame'ē ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. ⁴⁵ Tupā rehe ngā jumu'e'ha renda keruhū pe kyndaha u'am. Pan janam hū ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ē riki ywate ngi owoke riki. Pyter rupi owoke oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.) ⁴⁶ Pe, hātā Jesu pandu:

—Papa! Ihē'ā ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahā, manō.

⁴⁷ Sonda tama'e kapitā upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupā rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ē ke peme'ē sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

⁴⁸ Upa ma'e ke rehe amō ta usak. A'ep jy'ar ame'ē ta usak. Upa usak rahā, hok pe jywyr oho. Pyaiha namō ipixi'a ke mokōi ipo pe nupā nupā. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyr oho. ⁴⁹ Jesu rehe katu ame'ē ta upa

ma'e ke rehe usak usak tĩ. Paite we ame'ě ta usak usak u'am. Kũjã ta usak usak u'am tĩ. Ame'ě ta Ngariréi ywy ngi inamõ uhyk uwyr ame'ě ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho

(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juã 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ě ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ. Sawa'e katu ame'ě ke a'e. Katu ame'ě ke jõ a'e ma'ema'e. Jesu ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am, ame'ě rehe Jose jurujar katu. Ame'ě rehe a'e harõ ixo tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamũi ta pandu pandu rahã, a'ep tamũi ta namõ Jose ixo tĩ. Anĩ. Jesu jukwaha ke a'e jõ putar ym. ⁵² Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihẽ aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

⁵³ —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amõ ta pe a'e pandu:

—Pemujy perur — aja Jose.

Pe, mujy rahã, pan katu te ame'ě pe pukek. Pe, itakwar keruhũ rupi mou raho. Ame'ě ke amõ pykũi ame'ě ke. A'eramõ mou raho. ⁵⁴ Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.) ⁵⁵ Ngariréi ywy ngi Jesu namõ kũjã ta uhyk uwyr. Ame'ě ta Jose namõ usak oho tĩ. Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Jesu rete mouha rehe usak tĩ. Ma'e pihe katu ame'ě namõ hete ke kytyk ym, aja kũjã ta ukwa. ⁵⁶ Pe, hok pe a'eta jywyr oho. Puhã pihe ame'ě ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr tĩ. Ame'ě ke Jesu rete rupi upa kytyk ta. (Aja manõ ame'ě rete rehe jundéu awa ta ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, a'eta putu'u. Moise je'ěha mujekwa aja a'eta ma'e.

24

Jesu kwera katu uhem ame'ẽ rehe har
(*Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juã 20.1-10*)

¹ Nomin pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe kũjã ta oho. Puhã pihe ame'ẽ ke matyr. Ame'ẽ ke a'eta raho. ² Hukwen ngi ita kyndaha ke amõ mujere mu'am. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak. ³ A'erehe ixo oho. Anĩ. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kũjã ta usak ym. ⁴ A'ep a'eta pu'am u'am. Myja ym ukwa. Pe, pahar mokõi sawa'e ta uhem. Hake pu'am u'am. Ima'e mundeha hendy hendy hũ. ⁵ Kũjã ta jumukahem hũ a'eta ngi. Ywy koty te'e ma'ã. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ẽ ke pekekar pexo tipe. Ame'ẽ ke kangwerupa rupi pekekar rahã, katu ym tiki. ⁶ Ko Jesu nixói te. Kwera katu uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo rahã, pandu katu pehẽ pe. Ame'ẽ panduha rehe pekwa pekwa pe'am apo. ⁷ Kuja: “Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Pesarahã! Sawa'e katu ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke amõ raho ta kÿ. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tĩ” aja Jesu pandu — aja sawa'e ta pandu.

⁸ Pe, Jesu panduha ke kũjã ta ukwa ukwa u'am tĩ.

⁹ Pe, itakwar keruhũ ngi a'eta jywyr oho. Upa usak ame'ẽ ke jumu'eha ta pe a'eta pandu tipe, awa py peteĩ jumu'eha ta pe. Amõ ta namõ ixo, ame'ẽ ta pe pandu tipe tĩ. (Anĩ. Kũjã ta panduha rehe jurujar ym.) ¹⁰ Kuja kũjã ta rer. Ko Mari Mandare. Amõ Joa. Amõ Mari. Tian mãi a'e. Ame'ẽ ta namõ amõ kũjã ta ixo. Upa ame'ẽ ta riki Jesu mondo ame'ẽ ta pe pandu tipe. Upa usak ame'ẽ ke pandu tipe. ¹¹ Anĩ. Kũjã ta riki ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ẽ ta ukwaha naĩ. A'erehe kũjã panduha rehe jurujar ym. ¹² Pe, Petu pu'am rahã, itakwar keruhũ pe usak ujan oho. Uhyk rahã, jumumbe ma'ã rahã, hete pukeka ke te'e

usak. Ame'ẽ jõ usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywyr oho. Jupandu jupe:

—Mā! My ihon my? — aja jupe.

Emau ok ta pe oho ame'ẽ ta rehe har
(Mak 16.12-13)

¹³ Ame'ẽ 'ar rahã, mokõi sawa'e ta wata oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Emau ok ta pe oho ixo. Jerusarẽ ok ta ngi ame'ẽ pepaite we. Awa py peteĩ kiro met tate pepaiteha. ¹⁴⁻¹⁵ Ame'ẽ mokõihar ta pandu pandu a'eta jupe. Jesu manõ, ame'ẽ rehe har pandu pandu a'eta jupe. Aja rahã, Jesu te'e hake uhem u'am. A'eta namõ a'e wata oho ixo tĩ. ¹⁶ A'eta usak ehe. Anĩ. Ehe har ukwa ym we rĩ. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Pehẽ pewata pexo rahã, ma'e pepandu pandu pehẽ jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am. ¹⁸ Pe, mokõihar ngi peteĩ pandu. Her Kereó. Kuja:

—Mā! Nde erekwa ym my? Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har ne jõ riki ma'e ke nde erekwa ym my? A'ep amõ amõ wera rahã, ma'e ixo ame'ẽ ke nde erekwa ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Myja ame'ẽ my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e. A'e pe ma'e uhyk ame'ẽ ke. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pyrãtãha namõ ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja upa ngã ukwa. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ. Jesu je'ẽha te reko, aja upa ngã ukwa katu tĩ. Ma'e ke pandu katu tĩ, aja upa ngã ukwa tĩ. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ.

²⁰ —Pirat pe a'e ke jandema'e pa'ihu ta raho. Tamüi ta aja tĩ. Raho tĩ. Jukwaha ke Pirat jõ pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke

amō ta jukwa. ²¹ A'e ke kapitā keruhū aja Tupā mu'am ta, aja jakwaha naī. Pe, jundéu awa ta ke poir ta, aja jakwaha naī. Jande ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anī riki. A'e manō. (A'erehe jande ruwajan ta ngi poir ym.) Mokōi jaker apo.

²² —Jande ngi har kūjā ta muka'u te'e hū jande ke ixo. Pytuniwe te rahā, itakwar keruhū pe a'eta oho. ²³ Jesu rete rehe usak oho tipe. Mahem ym. Jywyr oho rahā, a'eta pandu: “Tupā je'ēha rahoha ta rehe jasad. ‘Jesu ixuwe katu’ aja jande pe a'eta pandu” aja kūjā ta pandu. ²⁴ A'erehe itakwar keruhū rehe amō ta usak tipe oho tī. Kūjā ta pandu, aja a'eta usak tī. Usak ym ehe, Jesu rehe — aja mokōi sawa'e ta pandu.

²⁵ Pe, mokōi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mā! Pehē ākā tiha we. Upa amō ta pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym tī. ²⁶ Tupā muwyr ame'ē ke amō ta mupyrara ta me'ē te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupā me'ē ta ipe tī — aja Jesu pandu.

²⁷ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Upa juehe har pandu ame'ē ke Jesu mujekwa. Mokōi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise mupinim. Ame'ē rehe Jesu rehe har panduha ihī. Ame'ē ke upa mujekwa py. Yman Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta mupinim tī. Ame'ē rehe Jesu rehe har panduha ihī tī. Ame'ē ke upa mujekwa tī. Juehe har mujekwa.

²⁸ Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ē pe uhyk tate rahā, Jesu pandu: “Asa we ta aho” aja.

²⁹ —Anī. Se eker rī. Warahy ka'aruk te oho. Pytun tate — aja Jesu pe pandu hū.

A'erehe a'eta namō pyta oho.

³⁰ A'eta namō wapyk. Ma'e u'uha renda pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu” aja.

Pe, mopok mopok. Ame'ẽ ke a'e me'ẽ mokõi sawa'e ta pe. ³¹ Arahã ehe har Tupã mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Pe, mokõihar ukwa katu. “Ko Jesu” aja ukwa katu. Arahã pahar Jesu kanim oho. ³² Pe, pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahã, Tupã je'ẽha ke mujekwa katu jande pe. Arahã jande rury katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

³³ Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk oho. Awa py peteĩ hetaha ta rehe uhyk oho. A'eta jy'ar uĩ. Heta amõ ta jy'ar uĩ tĩ.

³⁴ Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu uhem riki. Simã usak ehe — aja uhyk ramõ ame'ẽ ta pandu.

³⁵ Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu pandu. Pe rupi oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu. Pe, mbeju ke mopok rahã, ehe har a'eta ukwa. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak tĩ

(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

³⁶ Upa ma'e ke mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am rahã, pahar Jesu uhem u'am. Ame'ẽ ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe pandu:

—Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu — aja Jesu.

³⁷ A'eta mukahem te hũ ingi. Awa'ã rehe a'eta usak, aja ukwaha naĩ. ³⁸ Pe, a'e pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi. “Awa ko my?” aja ym pepandu tĩ. ³⁹ Ihẽ po rehe pesak katu. Ihẽ py rehe pesak katu tĩ. Itapywa rape rehe pesak. Ihẽ atu ko. Ihẽ rehe pehẽ po pemujar. Ihẽ pirer kohĩ. Ihẽ te ko. Pepyhyk katu ihẽ ke. Awa'ã aja ym ihẽ. Pesak katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke mujesak. Ipy ke mujesak tĩ. Itapywa rape ke mujesak tĩ. ⁴¹ A'eta jurujar

ym we rĩ. “Mǎ!” aja a'eta. Hury katu te tĩ. Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehē mi'u pehĩ my? — aja.

⁴² Pira ka'ē ra'yr ke a'eta me'ē ipe. ⁴³ Ame'ē ke pyhyk rahā, a'eta ruwa koty u'u. (Aja rahā, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

⁴⁴ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehē namō ihē axo rahā, ma'e ke ihē apandu pehē pe. Kuja. Ihē rehe har Moise mupinim. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tĩ. Upa ihē rehe har mupinim tĩ. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e tĩ. Saumo rehe amō panduha ihĩ. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e tĩ — aja a'eta pe pandu.

⁴⁵ Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihĩ. Ame'ē ke upa katu te Jesu mujekwa katu. ⁴⁶ A'e pandu:

—Kuja amō ta mupinim. Kirisutu ke amō ta mupyrara hũ ta me'ē te'e. Pe, jukwa. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem. ⁴⁷ Pe, upa awa ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ē te'e. Kuja amō ta pe pepandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pehē py'a ke Tupā koty pemuruwak pemondo. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta” aja amō ta pe pepandu. Ihē je'ēha rupi pepandu peho. Jerusarē ok ta pe pepandu py. Pe, amō amō ok ta pe pepandu peho. ⁴⁸ Upa pesak, ame'ē rehe har pepandu pandu katu. ⁴⁹ “Tupā'ā ke pehē pe ihē amondo ta” aja ihē pái pandu katu pehē pe. Ame'ē ke ihē riki pehē pe amuwyr ta. Pesarahā! Pehē pe pyrātāha ke Tupā muwyr ta. Ame'ē rehe peharō pexo rahā, se pepyta we rĩ. Jerusarē ok ta pe pepyta we rĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

*Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr raho ame'ē rehe har
(Mak 16.19-20; At 1.9-11)*

⁵⁰ Pe, Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. Inamõ ixo ame'ẽ ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe uhyk tate. A'ep pyta u'am. A'eta 'ar pe mokõi ijywa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja Jesu.

⁵¹ A'e pandu u'am rahã, a'eta ngi oho. Ywa pe a'e ke Tupã mujywyr raho. ⁵² Pe, ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ehe, Jesu rehe. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'eta hury katu ixo. ⁵³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ohoho. Tupã rehe har katu a'eta pandu.

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja ngã pandu.

Upa.

Tupã Je'êha
New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Mar 2019 from source files dated 20
Dec 2018
b46cc831-baa9-5b98-bd3d-1fb9f0357a11